

Apostolo Azaġa Haġai

Ġoere Ġadaheġa

Buka 'adi'e "Apostolo azaġa haġai" Uare (Kware) ġoereo tiro. Uare ġoere'e Garihe (Garia) ġoere teite ago tiba. Uare zu Gariheo ġoere'ete'e azaġa'e nidu'a 1300. Ze'e Central Province, Rigo District haba'ano radiu'ohe. A'e Port Moresby-ono'o 70 kilomita south-east oname'ohe.

"Ġoere huga"'e buka 'adi ġonagano tiro, ġoere aduga ga iġaiġa mene igi'ete'e ġoe'a buka zaġoġano tirete'e huga ihozoga veize.

Buka mazaġa

¹ Hari 'adi'e Teofilo veize ti'ohe. Eġe'a ibite tirota'a'e, Iesu'a gaidote'e zuni ihozidote'e nidu'a, ebu ² onamo Vine Zaġoġani'a ibito-hau'ena'a apostolo azaġa ġoere ziniro, ebu adure ġoha mae itiro. Apostolo azaġa'e Iesu'a inahe meirote'e azaġa. ³ Iesu' ani zaha-raneadu rudarote'e enogano, mada ġae ġazaġa gaubanana (40) apostolo azaġa mazao fureraro. E'e zamaġano ani 'ize ġaboga ra'ete'e ihozoga veize haġai ġehaġa fureno zinido, ebu Badi'a'a zuhi'azi'uma ġoe'a rae furenido. ⁴ Zeġe'a nu'orarote'e madaġa 'ahogano Iesu'a ġoere ziniro, raena'a, "Ierusalem neġano geno rado'i, onamo Mama'a rae tirete'e ġoe'ani'a hudanoga veize guhiano'i! E'e ġoe'a'e za eġe mazaono'o

igiro, raena'a, ⁵ Ioane Babatiso'e vu hina bapatzozido rehano, za'e, mada gēhaḡa 'izema mougano, Vine Zaḡoḡa hina bapatzozu'uma."

Iesu adure ḡoha mae ḡihine itiro

⁶ Mada 'ahogano ze bare nu'orarote'e zamaḡano, Iesu ḡadiniro, raena'a, "Zuhi'a Boro, e'e madaḡano'e emeḡe'a Isaraela haba'a bare madu emeḡe'a emeḡe bare ḡiafoga veize ibitofi'uma hehe?"

⁷ Iesu'a naenae zina'a, "E'e madaḡa'e Mama'a ane niḡano rae tiro. Za'e mene ederi'uma ḡauḡa.

⁸ Rehano Vine Zaḡoḡani'a zae vaḡe ovami'uma madaḡano za'e ḡiḡi'aḡa me'uma. Ebu za'e eḡe hari rae fureni'uma, Ierusalemā neḡano, Iudea haba'ano, Samaria haba'ano onamoo haba ḡonaga."

⁹ Iesu ani, 'ouge reirote'e enogano, zeḡe ubu-mao adure ḡoha mae ḡihine itiro, ebu ḡoze'a 'uiro. ¹⁰ Iesu'a adure ḡoha ite'enogano, ze adure ḡohani gagau ḡiane rune radiunu. Ebu ḡiano'i! Aneru ahe'u'a zeḡe genaḡano edaro. Ze dabua 'uruḡa haḡairo, ¹¹ ebu raena'a, "Galilea azaḡa, za nouḡadu de'ea edau'ena'a adure ḡohani ḡiane'ohe? Iesu ani zae mazaono'o adure ḡoha mae ḡihine iteha. Ani'e 'ouge itate'e horonate'e teige vesu'u bare ovami'uma."

Hitaga neḡano kurau nu'oraro

¹² Ebu ze Olive maḡanono'o bare Ierusalemā neḡa itiro. E'e ibiḡa'e kilomita tiba heuḡa.

¹³ Ze Ierusalemā neḡa feurirotene, hitaga neḡa itadu zeḡe'a radiu'ete'e haba'a diuḡiro. E'e zamaḡano'e, Petero, Ioane, Iakobo, Aniderea,

Firifo, Tomasi, Batolomeo, Mataio, Alofeo ubuga, niġa Iakobo, Zelote vazegħa, niġa Simona, ebu Iakobo ubuga, niġa Iuda. ¹⁴ Zeġe nidu'a nu'oru'ena'a, zamaze tibunadu iġaiġa kuraunu. Roġae nu, zu Iesu vi'a Maria, zu Iesu negoġa duġuru zuni zeġe teite nu'oraunu.

Matia'a Iuda iġuri meiro

¹⁵ E'e madaġa 'ahogano Zuhi'a Boro mone azaġa nu'onu'o bo'aġano Petero'a iġune edaro. Zeġe nidu'a'e maġa tiba zu ġae aheu gaubanana (120) heuġa. ¹⁶ Ebu zina'a, "Nego nabudi, ibite Vine Zaġoġani'a Davida neadu, buka zaġoġano tirota'a'e hudaro. A'e Iuda'a Iesu obone tirote'e azaġa ibito zinirote'e hariġa. ¹⁷ Iuda'e Iesu'a inahe meirote'e tahi'aġa 'ahoga. Ane zuni emeġe teite gau tiba haġaido. ¹⁸ Rehano ani'e reva moniġa hina haba 'ahoga hoitiro. E'ea vadini ibine uite ovoiro, ebu ahi'ani'a fu'uradu isiġani'a ġudau rururaro. ¹⁹ Hari 'adi'e Ierusalem azaġa nidu'a igiro. E'ano'o zeġe'a haba a'a'e zeġe ġoereo Akeledama rae huniro. Ġoere e'e huga'e ru haba'a.

²⁰ Mazaġa Salamo zamaġano 'ahige tiro, raena'a,
'Ane haba'e ġahuturano'i!
Vaze tiba zu e'ea mene radi'uma.' (Salamo 69:25)
Ebu
'Vaze 'ahogani'a ane gau iġu'a me'uma.' (Salamo 109:8)

²¹ E'ano'o eme'e vaze 'ahoga me'uma, Iuda iġuri mouga. Zuhi'a Boro Iesu'a emeġe teite radi-udote'e madaġa nidu'a, emeġe teite raudote'e vazegħa 'ahoga me'uma. ²² E'e madaġa'e, Ioane'a

Iesu bapatzonirote'eano'o onamo Iesu emeḡe mazaono'o adure ḡoha mae ḡihine itirote'e. Ebu ane zuni Iesu'a bare ḡabode iḡunirote'e rae furenifine."

²³ E'ano'o zeḡe'a vase aheu meiro. Vaze 'ahoga'e Barasaba rae hune'ete'e Iosefa, niḡa 'ahoga'e Iusito, ebu vase 'ahoga'e Matia. ²⁴ Ebu ze Badi'a umiuro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ḡa'e vase zama nidu'a edeḡa. E'ano'o ihofoi, vase aheu 'adi bo'aḡano ḡae'a mate'e vazega'e iniu? ²⁵ Iuda'a modirote'e apostolo gauḡa iḡu'a mouga veize. Iuda'e ane haḡai sau'a u'ano ane'a radi'uma haba'a diuḡiro. ²⁶ Ebu ze'e e'e veize kaḡusi arahoga haḡairotene, Matia meiro. E'ano'o Matia ani apostolo azaḡa gaubanana tiba fare teite me'ode tibuniro.

2

Pentekosi madaḡano Vine Zaḡoḡani'a ovairo

¹ Iesu'a bare ḡabode iḡunirote'e ḡarugano fura fu'o zu aheu fare (7) radirotene, Pentekosi* madaḡa meiro. E'e madaḡano Zuhi'a Boro mone azaḡa nidu'a haba tibano nu'oru radiro. ² E'e zamaḡano zavara boro'a onae'ete'e teige guguga boro'a adureono'o tabara gudau ovairo. E'e gugugani'a zeḡe'a nu'orarote'e neḡa iriva'oniro. ³ Ebu ire'a duhuru'ete'e heuḡani'a mazane teige roivotadu, vase tiba tiba ranao duhuranoga horoniro. ⁴ Ebu Vine Zaḡoḡani'a e'ea radiunute'e

* **2:1** Pentekosi ḡoere e'e huga'e ḡae fu'o gaubanana (50). Iḡine Mode'ete'e Muiḡa madaḡanono'o me'ode onamo mada ḡae fu'o gaubanana meine, Pentekosi Muiḡa madaḡa me'uma.

azağa nidu'a iriva'oziro, ebu Vine Zağoğani'a ibito zenadu, ġoere 'ahoga 'ahogano ġoeriro.

⁵ E'e madağano'e, Iuda azağa haba 'ahoga 'ahogano radiu'ete'e'a, Pentekosi muiğa 'auğoga rae Ierusalemne neğa onaadu e'ea radiunu. Ze'e Badi'a gubane'ete'e azağa. ⁶ E'e harağa igirotene, vase ġuġuvağani'a isau onairo. Ebu ze zamaze 'ada'adaziro, mazağa Zuhi'a Boro mone azağani'a ane ane ġoereo ġoeroga igiro 'ahine. A'e Iuda azağani'a haba 'ahoga 'ahogano radiu'ete'e ġoe'a. ⁷ Ebu ze zaguzaganadu, 'ahige reiro. “Adi duġuru'e nidu'a Galilea azağa rehano, ⁸ nouga'ahi emeġe tiba tiba ġoereo ġoeroga igi'ohe? ⁹ Eme'e Patia azağa, Media azağa, Elama azağa, ebu Mesopotamia haba'ano, Iudea zu Kapadokia haba'ano, Ponto zu Asia haba'ano radiu'ete'e azağa, ¹⁰ Ferigia zu Pamufulia haba'ano, Izipi haba'ano radiu'ete'e azağa, zu Libia haba'a zamağano Kurene neğa uhiğano radiu'ete'e azağa. Ebu Roma neğano radiu'ete'e azağa. ¹¹ E'e zamağano'e Iuda azağa zu, Iuda mene azağa rehano zamaze ġihuradu Iuda azağa teite kurau tiburur'ete'e azağa. Ebu Kerete 'umuğa azağa zu Arabia haba'a azağa. Eme zeġe'a Badi'a gigi'a hağaiğa emeġe tiba tiba ġoereo ra'ete'e igi'ohe.” ¹² Ze zaguzagaru ebu zamaze 'ada'adaziro, ebu “Adi nagini?” rae ġadititiro. ¹³ Rehano vase nu'e ġiriho zini'ena'a, 'ahige reiro. “Ze vaini vuğa borofe gageha.”

Petero'a vase ġuġuvağa mazao haramiro

¹⁴ Ebu Petero'a apostolo azağa gaubanana tiba fare (11) teite iğune edanadu, vase ġuġuvağa

mazao agoḡa borofe'ena'a haramiro. “Iuda azaḡa, zu Ierusalemā neḡano radiu'ete'e azaḡa nidu'a, e'e, haḡai 'ada'a nouge nouge fur-
 eranate'e rae bohanihi. Eḡe ḡoere fairu abito'!
 15 Za'e 'adi duḡuru'e vaini vuḡa gageha rae zamare'e gaogi. Ze mene gageha. 'Adi 'ize oherebau, mada fu'o zu ḡazaḡa fare (9 koroko). Vaze'e oherebau mene gagi'uma.

16 Rehano 'adi'e peroveta vazeḡa Ioela'a amahi rae furenrote'e haḡaiḡani'a fureraneha.

17 'Badi'a'a zi'ohe.

Mada ḡonaga madaḡa madaḡano, vaze nidu'a mazao eḡe Vine Zaḡoḡa ovoe be'unadu, iriva'ozi'uma, Ebu ubudeze zu aboeze'a eḡe hari rae furen'i'uma.

Zae ohoze iziga iziga'e Badi'a'a ihoze'ete'e haḡaiḡa zamaze hina horoni'uma, zu vaze boroboro'e Badi'a'a ihoze'ete'e haḡaiḡa iḡuna'uma.

18 E'e madaḡa madaḡano tuḡure azaḡa ḡu'a teige gaue'ete'e (slaves), ohoze zu roḡae mazao zuni eḡe Vine Zaḡoḡa ovoe be'unadu, iriva'ozi'uma, ebu zeḡe zuni eḡe ḡoere rae furen'i'uma.

19 Ebu eḡe'a zaguzaga'uma haḡaiḡa adureo furen'i'uma, zu eḡe tahi gigi'a haḡaiḡa rahao furen'i'uma.

A'e ru, ire roga ebu ḡisi boro.

20 Mada'e uzabora'uma, ebu

bato'e ru teige kanara'uma.
 E'e ġaruganobu'u Zuhi'a mada boro
 zu manoġa hune'a onai'uma.

²¹ Ebu Zuhi'a Boro mazao
 umide'ete'e azaġa nidu'a'e
 ġabone hidi'uma.' (Ioela 2:28-32)

²² Isaraela azaġa, ġoere 'adi ego'i! Za
 edeġa. Iesu, Nazareta neġa vazeġa ani, Badi'a'a
 tuġunadu, gigi'a haġaiġa, zaguzaga'uma haġaiġa
 zu Badi'a tahi haġaiġa ġehaġa zae bo'aġano
 haġaido. Badi'a ani e'e haġaiġa Iesu maza-
 ono'o haġaadu, Iesu'e ane'a tuġunirote'e rae de-
 heniro. ²³ Ebu Iesu ani zae 'evoreo ri'inirota'a'e,
 Badi'a'a amahi toġanirote'e zu furera'uma rae
 ederirote'e haġaiġa. Ebu za'e Badi'a goro
 ġoe'a aġu'a azaġa zeadu, satauroo ikokoneadu
 runediro. ²⁴ Rehano e'e vazeġa'e Badi'a'a rune
 zamaġano ġaniġanau'ete'eano'o mae vaġinadu,
 bare ġaboniro, mazaġa rune gigi'aġa'e Iesu
 obone touga mene idaġa 'ahine.

²⁵ Davida ani Iesu hari 'ahige rae reiro.
 'E'e mada nidu'a eġe uhiġano
 Zuhi'a Boro horoninu.
 Mazaġa ani eġe eda'e moneo radiu'ohe.
 E'ano'o ġau 'ahogani'a zuni
 mene hagahi'uma.

²⁶ E'ano'o zamahe'a matu'e'ohe,
 zu hebehe hina
 Badi'a nigune'ena'a, matu'e'ohe.
 E'a zamare'etene, ahirihe zuni
 runeono'o bare ġaboni'uma
 rae re'uma.

²⁷ Mazaġa ġa'e eġe'a rudaune,

vinehe rune haba'ano
mene modi'uma,
ebu ġae tuġure haġae hune'ete'e vazega'e
ahi'ani'a ruhuranoga veize
mene modi'uma.

²⁸ Ġa'e ġabone ibiġa ihoheha.

E'e ġae zamao matu'u hina
iriva'ohi'uma.' (Salamo 16:8-11)

²⁹ Nego nabudi, e hubehune zi'ohe. Vouġafe
Davida'e rudanadu ġuriro, ebu ani idu'e izidi
'ize radiu'ohe. ³⁰ Ani'e peroveta vazega 'ahine,
ani edeġa Badi'a'a ane mazao ġoe'a rinede tiro,
raena'a, Davida mariga 'ahogani'a ane iġuri
madu Kini re'uma.

³¹ Davida ani vesu'u furera'uma haġaiġa
horone'ena'a, Keriso'a bare ġabode iġuni'uma
hariġa rae fureniro, raena'a, rune haba'ano ani
mene modi'uma, zu ahi'a'e mene ruhura'uma.

³² Ebu Iesu 'adi'e Badi'a'a bare ġaboniro. Emeġe
nidu'a e'e horonadu, rae furene'ohe. ³³ Ebu ani'e
Badi'a eda'e moneo ohoniro, ebu Moga maza-
ono'o Vine Zaġoġa madu emeġe mazao owoe
be'unadu iriva'ofiro. Vine Zaġoġa'e Badi'a'a
tuġuni'uma rae tirote'e. Ebu za'e e'e haġaiġa
izidi 'ada horone'ete'e zu igi'ete'e.

³⁴ U Davida ani Keriso teige adure ġoha mene
mae ġihine itiro. Rehano ani 'ahige reiro.

'Badi'a'a eġe Zuhi'a Boro niro.
Eġe eda'e moneo ehoro'i!

³⁵ Onamoo eġe'a agireġo mae raharahazi'uma.'
(Salamo 110:1)

³⁶ E'ano'o Isaraela azaḡa nidu'a fairu edero'i! Zae'a satauronirote'e vazēḡa, Iesu'e, Badi'a'a Zuhi'a Boro zu Keriso rae ohoniro."

³⁷ Ze e'e igirotene, zamaze tuḡano babaharo, ebu Petero zu apostolo azaḡa ḡadiziro. "Negofe duḡuru, eme nagini haḡaine manoḡa?"

³⁸ Petero'a naenaezina'a, "Zae nidu'a, zamaze ḡihuno'i, ebu Iesu Keriso niḡano bapatizo mo'i! 'Ougine Badi'a'a zae sau'a rae modi'uma, ebu Badi'a'a Vine Zaḡoḡa zini'uma. ³⁹ Badi'a'a ḡoere 'adi rae tirota'a'e, Zuhi'a Boro emeḡe Badi'a'a zamazi'uma azaḡa nidu'a veize. A'e zae, ubudeze zu haba faḡa faḡa azaḡa nidu'a."

⁴⁰ Ebu ani bare ḡoere ḡehaḡa hina haramiro, zu bare bare iraduguziro, raena'a, "Haḡai ve'oḡa azaḡa 'adi mazaono'o vaḡinadu, ḡabone mo'i!" ⁴¹ E'ano'o iniu iniu'a ane haramo mae ḡihinirota'a'e bapatizoziro. Ebu e'e madaḡano vase maḡa boro uḡidu (3000) heuḡa bapatizo madu zeḡe moneo ragate mae zouziro.

Badi'a mone azaḡa tibano nu'oraro

⁴² Ze'e zamaze tiba hanadu, apostolo azaḡani'a ihozidote'e abito zinido ebu danatitido, tiburu oḡaudo, zu tibano kuraudo. ⁴³ Ebu apostolo azaḡani'a zaguzaga'uma haḡaiḡa zu Badi'a tahi gigi'a haḡaiḡa ḡehaḡa haḡaido, ebu vase nidu'a zamazeo Badi'a rihone runiro. ⁴⁴ Badi'a mazao firote'e azaḡa nidu'a tibano nu'oru radiudo, ebu ḡauze nidu'a ḡahugotitido. ⁴⁵ Ebu habaze, neze zu toheze seronadu, iniu monize'a ferezinute'e nidu'a, zininu. ⁴⁶ Ze mada nidu'a Dibuo Neḡano tibano nu'oranadu kuraudo. Ebu ane ane neo matu'uzeta zu zama tiba teite oḡau tiburaudo,

⁴⁷ zu Badi'a nigunido, ebu Ierusalem azaḡa nidu'a zeḡe mazao matu'inu. Mada nidu'a Zuhi'a Boro'a ḡabone hide'ete'e azaḡa ragate ragate mae zouzido.

3

Odaḡa sau'a vazēḡa fainiro

¹ Mada 'ahogano Petero zu Ioane'a kuru madaḡano Dibu'o Neḡa itiro. A'e ḡorava mone mada uḡidu (3 koroko) zamaḡano. ² U ibiheta 'ahoga, niḡa Iraḡa Manoḡa ra'ete'e genaḡano, odaḡa sau'a vazēḡani'a ehore radiro. Ani'e 'ouge fureniro, ebu mada nidu'a e'e haba'a tutune onamido, ebu Dibu'o Neḡa diuḡe'ete'e azaḡa mazao moni umidinu. ³ Ani Petero zu Ioane'a Dibu'o Neḡa diuḡihi ra'enogano horozadu, moni umiziro. ⁴ Rehano Petero zu Ioane'e ḡiane runadu, Petero'a niro, raena'a, "Eme ḡiafo'i!" ⁵ Odaḡa sau'a vazēḡani'e ḡau 'ahoga ini'uma rae zamare ḡiaziro.

⁶ Rehano Petero'a niro. "E monihe o'o'a rehano, eḡe mazao radiu'ete'e ḡauḡa ḡani'uma. Eḡe'a ḡa'ohe. Iesu Keriso, Nazareta neḡa vazēḡa niḡano iḡunadu onamo'i!" ⁷ Ebu Petero'a ane eda'e 'evoreḡa madu mae ḡihinirotene, odaḡa zu kekeḡani'a tabara inariro. ⁸ E'ano'o ani rafate iḡunadu edaro, ebu oname onainu. Ebu rafate oname'ena'a zu Badi'a nigune'ena'a zeḡe teite Dibu'o Neḡa diuḡiro. ⁹ Vaze nidu'a ane'a Badi'a nigune'ena'a oname'ete'e horonirotene, ¹⁰ ani'e Dibu'o Neḡa ibihetaḡa, niḡa Iraḡa Manoḡano iḡaiḡa ehoradu, vase mazao moni umidinite'e

vazeḡa rae reiro. Ebu ane mazao nagini'a furerarote'e u'ano, zaguzagau rudaro.

Petero'a Dibu'o Neḡano haramiro

¹¹ Odaḡa manorirote'e vazeḡani'a Petero zu Ioane hegote ragavinute'e zamaḡano, vase nidu'a zaguzaganadu, zeḡe vaḡe isau dure onairo. A'e Solomona touraḡi ra'ete'e haba'ano.

¹² Petero'a vase ḡehaḡani'a onaoga horozirotene, ziro, raena'a, "Isaraela azaḡa, za nouga'ahi zaguzagau'ohe? Zu nouga'ahi ḡiaḡiafe'ohe? Za'a zamare'etene, emeḡe'a gigi'afe hina vase 'adi faina ga? Ga emeḡe'a hube hune Badi'a gubane'ete'e u'ano faina ga?

¹³ Aberahamo, Isako, Iakobo, zu vouḡafe'a kurano haudote'e Badi'aḡani'a ane tuḡure vazeḡa Iesu mae ite nigune ḡihiniro. Rehano zae'a Pirato 'evoreo ri'iniro. Ebu Pirato'e tuḡune bunihira rae zamariro rehano, zae'a Pirato zamao he'ehe'eni-ro.

¹⁴ Za'e Vaze Zaḡoḡa zu Duduḡa he'ehe'eni-ro, ebu vase runedirote'e vazeḡa 'ahoga mae bunoga veize umidiro. ¹⁵ Za'e ḡabone zini'ete'e Zuhi'aḡa maro, rehano ani'e Badi'a'a runeono'o bare ḡaboniro. Ebu eme e'e horonadu 'ada rae furene'ete'e.

¹⁶ Ebu Iesu mazao fie'ete'e u'ano vase 'adi faineha. Za edeḡa vase 'adi'e mene edau ragavido. Iesu ni gigi'aḡa u'ano zu Badi'a mazao fie'ete'e Iesu'a rifate'e u'ano vase 'ada'a manore huneha. Zae nidu'a 'ada horone'ete'e.

¹⁷ Nego nabudi, eḡe edeḡa, Iesu marote'e madaḡano bone za'e aḡu'a, ani mazao nagini haḡairota'a'e, zu zae vase boroboro zuni aḡu'a. ¹⁸ Rehano Badi'a'a peroveta azaḡa

nidu'a hebeono'o amahi rae furenirota'a'e Badi'a'a 'ahige haḡae huniro, raena'a, 'Badi'a'a tuḡunite'e Kerisoḡa'e zaharani'uma.'

¹⁹ E'ano'o zamaze ḡihunadu Badi'a mone ro'i, zae sau'a vuzu'e modoga! ²⁰ 'Ougine, Zuhi'a Boro'a vineze izifi'uma madaḡani'a onai'uma, ebu zae ḡabozoga veize Badi'a'a amahi, Keriso rae ohonirote'e vazega tuḡuni'uma. Niḡa'e Iesu.

²¹ Rehano ani'e adureo 'ize radi'uma, onamo ḡau nidu'a izifi'uma madaḡani'a onai'uma. A'e Badi'a'a amahi peroveta zaḡoḡa azaḡa tuḡuzadu rae furenirote'e haḡaiḡa. ²² Mose'a raena'a,

'Zuhi'a Boro zae Badi'a'a, zae bo'aḡanono'o peroveta vazega 'ahoga eḡe heuḡa zae veize tuḡuni'uma. Ani'a nagini zite'e nidu'a ego hano'i! ²³ Iniu'a ani ḡoere mene ego haune, zeḡe nidu'a Badi'a'a meirote'e azaḡa mazaono'o mae vaḡizadu ruizi'uma.' ²⁴ Samuela zu ane ḡarunio peroveta azaḡa onairote'e nidu'a zuni izidi fureru'ete'e ḡauḡa irina rae furenido.

²⁵ Za'e peroveta azaḡa mariga, zu Badi'a'a zae vouḡa mazao rinede tirote'e ḡoe'a meirote'e azaḡa. Mazaḡa Badi'a'a Aberahamo nina'a, 'Habao radiu'ete'e iduhuḡa nidu'a'e marigoono'o manogahe me'uma.' ²⁶ Badi'a'a ane Tuḡure

Vazega tuḡunirotene, Isaraela azaḡa zae mazao ibite tuḡuniro, zae tiba tiba haḡaize sau'anono'o mae vaḡizadu manoga zinifine."

4

Petero zu Ioane oboze tiro

¹ Petero zu Ioane 'ize vase ḡehaḡa ḡoreze'ete'e zamaḡano, dibu'o hau'ete'e azaḡa, Dibu'o Neḡa

giane'ete'e boro, zu Sadukea azaḡani'a zeḡe u'a onairo. ² Ze'e apostolo azaḡa aheu mazao maḡune rudaro, mazaḡa ze vaze ihoze'ena'a, Iesu'a runeono'o bare ḡabodirote'e teiḡe, vaze'e runeono'o bare ḡabodi'uma rae, haraminu 'ahine. ³ E'ano'o Petero zu Ioane oboze tiro, ebu mada 'ai ziburiro 'ahine, ḡu'a haba'ano ohozadu, e'ea baze irariro. ⁴ Rehano zeḡe haramo igirote'e azaḡa'e ḡehaḡani'a zeḡe ḡoere mae ḡihiniro, ebu mae ḡihinirote'e azaḡa'e maḡa boro fu'o (5000) heuḡa re' itiro.

⁵ Irarirotene, kanisoro azaḡa, vaze boroboro zu goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡani'a Ierusalem neḡano nu'oraro. ⁶ Nu'onu'o zamaḡano'e, dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa, niḡa Anasi, ebu Kaiafa, Ioane zu Alesana, ebu dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa nabuga duḡuru. ⁷ Petero zu Ioane'e zeḡe zamao mae ohozadu ḡadiziro, raena'a, "No'e gigi'aḡa hina, ga iniu niḡano odaḡa sau'a vazeḡa 'adi faineha?"

⁸ Ebu Petero ani Vine Zaḡoḡani'a iriva'onadu ziro, raena'a, "Isaraela Kanisoro azaḡa zu Iuda azaḡa boroboro, ⁹ odaḡa sau'a vazeḡa mazao haḡai manoga haḡaate'e zu nouge nouge ani fainate'e ḡadimu'e hehe? ¹⁰ 'Ougine, zae zu Isaraela azaḡa nidu'a 'adi edero'i! Iesu Keriso, Nazareta neḡa vazeḡa niḡano vaze 'adi'e manore hunadu, zae zamao edau'ohe. Iesu'e zae'a satauroniro rehano, Badi'a'a runeono'o bare ḡabonirote'e vazeḡa. ¹¹ Ani'e 'Zae, ne ogoru'ete'e azaḡani'a, he'ehe'enirote'e hadiḡa rehano, izidi du'e'ete'e hadiḡa boro re' onaeha.' (Salamo 118:22)

¹² E'ano'o Iesu ane'a da'o emeḡe ḡabofi'uma. Mazaḡa haba nidu'a zamaḡano Badi'a'a emeḡe ḡabofoga veize'e ane da'o tuḡuniro."

¹³ Vaze boroboro'e, Petero zu Ioane'a inare ḡoeroga horozitene, zaguzagaro, mazaḡa zeḡe'a ḡiazitene, Petero zu Ioane'e mene mirihirote'e azaḡa, edeḡa o'o'a. Zu ze edeḡa, anianine'e Iesu teite raudote'e azaḡa. ¹⁴ Zuni odaḡa sau'ani'a manorrote'e vazeḡani'a Petero zu Ioane teite edanoga horoniro 'ahine, ḡoere 'ahoga rouga mene idararo.

¹⁵ E'ano'o "Petero zu Ioane'e kanisoro nu'onu'o haba'anono'o mae buzo'i" radu, ze'e zeḡe da'o ḡo'aniro, ¹⁶ raena'a, "Eme zeḡe mazao nagini haḡaine manoḡa?" rae ḡaditiro. "Ierusalem azaḡa nidu'a'e edeḡa, zeḡe'a gigi'a haḡaiḡa boro haḡaata'a'e. Eme zeḡe haḡai o'onoga mene idaḡa. ¹⁷ Rehano hari 'ada'a ne azaḡa bo'aḡano bororatite'e 'uoga veize, riho ḡoe'a zini'uma, raena'a, 'Iesu niḡano vaze mazao ago bare ḡoero'il'

¹⁸ Ebu ze'e bare huze zouzadu, "Iesu niḡano ago hune zu bare ḡoero'i, zu ago hune zu bare ihozo'il" rae ziro. ¹⁹ Rehano Petero zu Ioane'a naenaezina'a, "Zae'a zae bare ḡadizo'il! Badi'a ubumao, Badi'a ḡoere mene egadu, zae ḡoere egoga'e manoḡa ga? ²⁰ Mazaḡa eme'e nagini horonirote'e zu igirote'e ḡoe'a mene rae furenine'e mene idaḡa."

²¹ Ebu kanisoro azaḡani'a bare riho ḡoe'a zeadu, tuḡuze buziro. Ze'e adugano tuḡuzite'e ibiḡa mene horoniro, mazaḡa nagini'a fureranate'e u'ano vaze nidu'a Badi'a niḡa nigune

radiro 'ahine. ²² Gigi'a haḡaiḡano manorirote'e vazegā muriḡa'e ḡae ḡazaḡa gaubanana (40) vitinoga.

Iesu mazao fie'ete'e azaḡani'a Badi'a mazao kuraro

²³ Petero zu Ioane'e tuḡuze buzirotene, Iesu mone azaḡa vaḡe onamiro, ebu dibu'o hau'ete'e boroboro zu vaze boroboro'a zirote'e ḡoe'a me'odo ziniro. ²⁴ Zeḡe'a ḡoere e'e igirotene, zamaze tibano teadu agoze borofe'ena'a Badi'a mazao kuraro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ḡa'e adure, raha, davara zu e'e zamaḡano radiu'ete'e ḡauḡa nidu'a haḡairo. ²⁵ Ḡae'a Vine Zaḡoḡa tuḡunadu, ḡae tuḡure vazegā vouḡafe Davida hebeono'o ḡoeriro, raena'a, 'Nougaduni Iuda mene azaḡani'e maḡune rudaro, zu haba 'ahoga 'ahoga azaḡani'e huga mene hidi'uma haḡaiḡa haḡaihi rae neneḡaniro?

²⁶ Kini azaḡa haba ḡiane'ete'e'a utitoga radu onairo, ebu vaze ḡihi'a ḡihi'ani'a zeḡe teite tibano nu'oraro, Zuhi'a Boro Badi'a zu Keriso teite utitoga veize.' (Salamo 2:1-2)

²⁷ E'e haḡaiḡa'e hubehune fureraro. Heroda zu Pontio Pirato'a Iuda mene azaḡa zu Isaraela azaḡa teite Ierusalemā neḡano nu'oranadu, Iesu matihi rae neneḡaniro. Iesu'e ḡae Tuḡure Vazegā zaḡoḡa, ḡae'a Keriso rae ohonirote'e vazegā. ²⁸ Rehano ze'e, ḡae'a irina ḡae gigi'ao

zu urao furera'uma rae reirote'e haḡaiḡa Iesu mazao haḡairo. ²⁹ Zuhi'a Boro, izidi zeḡe'a riho ḡoe'a efate'e zamaro'i! Eme, ḡae tuḡure azaḡa inara rifo'i, emeḡe'a inare hunadu ḡae ḡoere rae furenoga veize! ³⁰ Ebu evo'o 'eino'i, ugi azaḡani'a manoroga, zu ḡae tahi gigi'a furen'o'i ebu zaguzaga'uma haḡaiḡa haḡao'i, Iesu, ḡae Tuḡure Vazeḡa zaḡoḡa niḡano!"

³¹ Ze kurau hauḡirotene, zeḡe'a nu'orarote'e haba'ani'a hagahagariro. Ebu zeḡe nidu'a Vine Zaḡoḡani'a iriva'oziro, ebu Badi'a ḡoere inare rae fureniro.

Iesu mazao fie'ete'e azaḡani'a ḡauze ḡahugo titiro

³² Iesu mazao fie'ete'e azaḡa'e zama zu zamaroneze tibano tinu. Vaze 'ahogani'a "'adi'e eḡe da'o tohe" rae mene reiro, rehano "vaze nidu'a tohe" rae ḡahugo titiro. ³³ Ebu apostolo azaḡani'a inare hune'ena'a Zuhi'a Iesu'a bare ḡabodirote'e hariḡa rae furene onaminu, ebu Badi'a ḡahunone manoḡa boro'a zeḡe nidu'a mazao radiunu. ³⁴ Ze tohe 'ahogani'a zu mene fereziro, mazaḡa habazeta azaḡa zu nezeta azaḡani'a e'e seronadu, moniḡa'e apostolo azaḡa vaḡe odohe onaadu, ³⁵ zamazeo tiro, ebu moni'a fereze'ete'e azaḡa ḡahugo zinido.

³⁶ Vaze 'ahoga, niḡa Iosefa, Levi iduhu zu Kupro 'umuḡa vazega. Ani'e apostolo azaḡani'a Banabasi rae hunido. Ni e'e huga'e inara zini'ete'e vazega. ³⁷ Banabasi ani'e ane haba seronadu, moniḡa'e apostolo azaḡa zamao tiro.

5

Anania zu Safira

¹ Vaze 'ahoga niḡa Anania. Inuga'e Safira. Ze habaze bo'aḡa tahiḡa seroniro. ² Ebu Anania ani inugeta ḡoere idanadu, e'e moniḡa nu'e obone tiro. Ebu ḡaha'a da'o apostolo azaḡa vaḡe odohe onamadu, zamazeo tiro.

³ 'Ougadu Petero'a nina'a, "Anania, nougadu zamaḡo'e Satani'a iriva'onadu, Vine Zaḡoḡa mazao ḡurireha? Ḡa'e seronirote'e moniḡa ruga ḡae veize obone teha. ⁴ Haba a'a'e, mene seronirote'e madaḡano'e ḡae haba. Seronirote'e enogano zuni e'e moniḡa'e ḡae moni. E'e hina ḡae ura ḡauḡa haḡaoga idaḡa. Rehano ḡa nougadu 'uguḡa haḡaiḡa haḡai'uma rae zamareha? De'uge mene zamarifo. Ḡa'e vaze mazao mene ḡurira rehano, Badi'a mazao ḡurireha."

⁵ Anania'e ḡoere e'e igirotene, higau bauradu rudaro. Ebu e'e hariḡa igirote'e azaḡa'e nidu'a rihau rudaro. ⁶ Ebu Tahia' iziga nu'a onaadu, dabua hina ahi'a 'umiro, ebu herate bunadu, ḡuriro.

⁷ Mada uḡidu (3 hours) enogano, inugani'a diuḡi' onairo. Ani aḡu'a nagini'a fureranata'a'e. ⁸ Ebu Petero'a ḡadiniro, raena'a, "Eho'i! I'u'a odohe onaate'e moniḡa'e zae haba seronirote'e moniḡa hehe?" Ani'a naenaenina'a, "O'e, naeḡa'e dei'e'e." ⁹ Petero'a niro, raena'a, "Nougaduni ḡanine ḡoere idanadu Zuhi'a Boro Vineḡa so'oneha! Ḡiano'i! I'u gurate'e azaḡani'e

ibihetao e'e diuḡi' onae'ete'e. Ġae zuni zeḡe'a herate buḡadi'uma.”

¹⁰ 'Ouge ra'ete'e zamaḡano ani'e Petero oda babaḡano higau bauradu rudaro. Ebu i'a gurirote'e tahi'aḡa iziga izigani'a diuḡi' onaadu Safira'a rudanoga horoniro. E'ano'o herate bunadu i'a uhiḡano ḡuriro. ¹¹ Ekalesia azaḡa nidu'a zu e'e hariḡa igirote'e azaḡa nidu'a'e rihau rudaro.

Apostolo azaḡani'a vaze ḡehaḡa faiziro

¹² Apostolo azaḡani'a Badi'a tahi gigi'a haḡaiḡa zu zaguzaga'uma haḡaiḡa ḡehaḡa vazevaze bo'aḡano haḡaido, ebu Iesu mazao fie'ete'e azaḡa nidu'a Solomona touraḡio nu'oraudo.

¹³ Iesu mazao mene fie'ete'e azaḡa'e zeḡe teite 'auḡoga mene idaḡa 'ahine, tibani zuni mene 'auḡiro, rehano vazevaze'a Iesu mazao fie'ete'e azaḡa horozadu, “Ze'e vaze manoga.” reiro.

¹⁴ Rehano ohoze zu roḡae ḡehaḡani'a Iesu mazao fiadu, ragate ragate me'ode tibuzido. ¹⁵ 'Ougadu ibi genaḡano zuni, uḡi azaḡa tutuze onaadu, geda rana bazuze tido, Petero'a ibio onaadu zeḡe uhiḡano vitatite'ea, ane ahiri zauhaḡani'a zauhazite'eba, ugize'a manoroga. ¹⁶ Ebu Ierusalem a uhiḡa neḡa neḡanonono'o zuni vaze ḡuḡuvaḡani'a uḡi azaḡa zu vine sau'ani'a rana reirote'e azaḡa tutuze onaido, ebu zeḡe nidu'a'e manorido.

Apostolo azaḡa sausauziro

¹⁷ Ebu dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa zu ane teite rau'ete'e azaḡa nidu'a ahiahize ruziro. Ane teite rau'ete'e azaḡa'e Sadukea azaḡa. ¹⁸ E'ano'o ze'e apostolo azaḡa oboze teadu, ḡu'ano ohoziro.

¹⁹ Rehano Zuhi'a Boro tuḡure viga'a e'e ohe'ano ḡu'a neḡa ibihetaḡa vava'adu mae buziro. ²⁰ Ebu tuḡure viga'a zina'a, "Onamo'i, ebu Dibu'o Neḡa zamaḡano edanadu, ḡabone iziga 'adi hariḡa nidu'a vavezaze me'odo zeno'i!" ²¹ E'e egadu irarirotene, Dibu'o Neḡa diuḡadu, vavezaze ihoziro.

U dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa zu ane teite rau'ete'e azaḡani'a nu'oranadu, kanisoro azaḡa zu Isaraela vaze boroboro nidu'a huze nu'oziro, ebu apostolo azaḡa ḡu'a neḡanono'o tutuze onaoga veize vaze tuḡuziro.

²² Rehano zeḡe'a ḡu'a neḡano feurirotene, apostolo azaḡa mene horoziro. E'ano'o bare onamadu, zina'a, ²³ "Ḡu'a neḡa ibihetaḡa'e fairu biroga, zu ḡu'a neḡa gadine'ete'e azaḡa'e ibihetao edau'enoga horoneha. Rehano ibiheta vava'atene, zamaḡano'e vaze 'ahoga mene horoneha." ²⁴ E'e hariḡa igirotene, Dibu'o Neḡa ḡiane'ete'e boro zu dibu'o hau'ete'e boroboro'e e'e haḡaiḡanono'o nagini'a furera' onami'uma, rae zamare 'ada'adaziro.

²⁵ Ebu vaze 'ahogani'a onaadu, ziro, raena'a, "Ḡiano'i! Zae'a ḡu'a neḡano ohozate'e azaḡani'e Dibu'o Neḡa zamaḡano edanadu, vaze ihoze'ohe." ²⁶ E'ano'o Dibu'o Neḡa ḡiane'ete'e boro'a ane tahi'a teite onamadu, apostolo azaḡa tutuze bare onairo. Ze mene agato ziniro, mazaḡa vaze rihoziro, iḡite vavezaze'a maḡunadu hadi hina zimi ruzi'uma rihoḡa.

²⁷ Ebu apostolo azaḡa tutuze onairotene, kanisoro azaḡa zamao ohoziro, ebu dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡani'a ḡadiziro, raena'a, ²⁸ "Eme

goro ḡoe'a riḡa zae ziniro, vase 'adi niḡano vazevaze mene ihozoga. Rehano Ierusalem azaḡa nidu'a zae'a ihoze hauḡadu, vase e'e'a rudarote'e aduga'e emeḡe rana ti'ohe”

²⁹ Petero zu apostolo azaḡani'a naenaezina'a, “Eme Badi'a ḡoere igi'uma, u vase ḡoere'e mene igi'uma. ³⁰ Iesu'e zae'a satauroo midau teadu rudaro rehano, vouḡafe'a kurano haudote'e Badi'aḡani'a runeono'o bare ḡaboniro. ³¹ Izidi e'e vazega'e vase ibito zini'uma Zuhi'aḡa, zu vase ḡabozu'uma vazega'radu, Badi'a'a ane eda'e moneo ohoniro. A'e Isaraela azaḡani'a zamaze ḡihunadu, sau'aze Badi'a'a rae modoga veize. ³² Eme'e e'e haḡaiḡa horonadu rae furene'ohe, zu Vine Zaḡoḡa zuni e'e rae furene'ohe. Vine Zaḡoḡa'e Badi'a'a ane ḡoere igi'ete'e azaḡa mazao tuḡuniro.”

Gamaliela'a iradugu ḡoe'a ziniro

³³ Kanisoro azaḡani'a Petero ḡoere igirotene, maḡune rudaro, ebu zimi ruzihi reiro. ³⁴ Rehano Farisea vazega'ahoga, niḡa Gamaliela'a kanisoro azaḡa bo'aḡano iḡune edaro. Ani'e goro ḡoe'a ihoze'ete'e vazega, ebu vase nidu'a ani gubaniro. Ani zina'a, “Ahi duḡuru gezo enona tuḡuze buzo'i!” ³⁵ Ebu ane'a kanisoro azaḡa ziro, raena'a, “Isaraela azaḡa, fairu zamaro'i, 'adi duḡuru mazao nagini haḡaihi ra'eta'a'e! ³⁶ Muri nu onamirote'e'a, Teuda'a iḡunadu, 'E'e nihe boro'radu, vase maḡa ḡazaḡani'a (400) ani hegotiro. Rehano ani'e mau runiro, ebu ani hegotirote'e azaḡa nidu'a'e ferefere'uhiro. Ebu ani'a haḡaidote'e haḡaiḡa'e nidu'a hauḡiro.

³⁷ Ani ġarugano, vase nidu'a ni meirote'e (census) madaġano, Galilea vazega niġa Iuda'a iġnadu, vase nu zamazadu Roma gavamani teite utitih rei-ro. Rehano ane zuni mau runiro, ebu ani hegotirote'e azaġa'e ferefere'uhiro.

³⁸ Eġe iradugu ġoe'a 'ahi'e'e. 'Adi duġuru mazao ġau 'ahoga ago haġao'i! Tuġuze buzo'i! Mazaġa haġai 'adi'e vase mazaono'o reine'e, ane'a hauġi'uma. ³⁹ Rehano haġai 'adi'e Badi'a mazaono'o reine'e, za 'uoga mene idara'uma, zu za'e Badi'a utito ha'uma."

⁴⁰ Ebu zeġe'a Gamaliela ġoere mae ġihiniro, ebu apostolo azaġa huze zouzadu, uti azaġani'a masiziro. Ebu "Iesu niġano ago ġoero'i!" rae zeadu, tuġuze buziro.

⁴¹ Apostolo azaġa'e kanisoro neġanono'o matu'e'ena'a buaro, mazaġa ze'e Badi'a'a ane ubumao ra'ete'e azaġa radu, Iesu niġa u'ano nize sausaune'ete'e zamaġano tuġuzi-ro 'ahine.

⁴² Ebu ze'e mada nidu'a Dibu'o Neġa zamaġano zu ne tibatibano ihozido, ebu "Iesu'e Keriso" raena'a, hari manoga ihozido zu haramido.

6

Zuhi'a Boro tahi'a danazoga gauġano vase fu'o zu aheu fare ohoziro

¹ Zuhi'a Boro tahi'a'a ġeharu onaminate'ea, Iuda azaġa bo'aġano, Giriki ġoe'ano ġoere'ete'e'a, Heberu ġoe'ano ġoere'ete'e mazao ufeta ġoeriro. Ze'e raena'a, "Mada nidu'a ogomu ġahuge'etene, eme ġozoba'e ogomu moneo iġize mode'ohe." ² E'ano'o apostolo azaġa gaubanana aheu fare'a (12) Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a nidu'a

nu'ozadu ziro, raena'a, "Eme, apostolo azağa'e Badi'a ġoere haramoġa mene haġaadu, ogomu ġahuge'ete'ea mada hauġoga'e mene idaġa. ³ Nego nabudi, zae bo'aġanonono'o vaze fu'o zu aheu fare (7) ohozo'i! Zae'a ġiazadu, zamazeo Vine Zaġoġani'a iriva'oze'ete'e zu faifaine zamare'ete'e azaġa mo'i! Eme e'e ġauġa zeġe 'evorao ri'ini'uma. ⁴ U eme mada'e kuru zu haramo moneo da'o ti'uma."

⁵ Goere e'e igirotene, zeġe nidu'a e'e ġoe'a mae ġihiniro. Ebu vaze 'ahoga niġa Stefano meiro. Ani'e Badi'a mazao fie gigaru'ete'e zu Vine Zaġoġani'a iriva'one'ete'e vazeġa. Zuni Firifo, Porokoro, Nikanoro, Timona, Pamena zu Antioka vazeġa, niġa Nikolao meiro. Nikolao'e Iuda mene vazeġa rehano, zamaġa ġihunadu Iuda azaġa teite kurau tiburu'ete'e vazeġa. ⁶ Ze apostolo azaġa zamao ohoziro, ebu apostolo azaġani'a kuranadu, 'evoreze zeġe rana tiro.

⁷ Ebu ze Badi'a ġoere haramo ġehane on-amiro. Ebu Zuhi'a Boro tahi'a'a Ierusalemame neġano ġeharu onamiro, zu dibu'o hau'ete'e azaġa ġehaġa zuni Iesu mazao fiuro.

Stefano obone tiro

⁸ Stefano'e Badi'a'a ġahunone manoġa zu gigi'a boro hina iriva'oniro 'ahine, vaze bo'aġano zaguzaga'uma haġaiġa zu Badi'a tahi gigi'a haġaiġa boroboro haġaido. ⁹ E'e madaġano'e, ġutarote'e teiġe tuġure vazeġa haġairote'eano'o vaġinirote'e azaġani'a Iuda azaġa kuru neġa 'ahogano nu'orauo. E'e kuru neġa'e tuġure vazeġanonono'o vaġinirote'e azaġa kuru neġa rae huniro. U mada 'ahogano, e'e azaġa nu'a Stefano

teite ta'iro titiro. Ze'e Iuda azaḡani'a Kurene haba'anono'o, Alesandria neḡanono'o, Kilikia haba'a zu Asia haba'anono'o onairo. ¹⁰ Stefano ani Vine Zaḡoḡani'a iriva'onadu faifaine zamare'ena'a ḡoeriro 'ahine, ze naenaenouga mene idararo.

¹¹ E'ano'o ze sifu vaze nu so'oze tuḡuzadu 'ahige rae fureniro, raena'a, "Stefano ani Mose zu Badi'a rae sausaunoga emeḡe'a egeha."

¹² E'ano'o zeḡe'a vaze ḡuḡuvaḡa, vaze boroboro zu goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa tutuze so'ozadu, harae iḡuniro. Ebu ze Stefano obone teadu, kanisoro azaḡa zamao tutune onamiro.

¹³ Ebu zeḡe'a vaze nu tuḡuzadu ḡuniro ḡoe'a rae fureniro, raena'a, "Vaze 'adi'e Dibu'o Neḡa zu Mose goro ḡoe'a rae sausaune'ena'a mene ḡonabe'ohe. ¹⁴ Ani 'ahige rae rouga egeha. 'Iesu, Nazareta neḡa vazeḡani'a Dibu'o Neḡa fahi'uma, ebu Mose'a emeḡe mazao ri'inirote'e haḡaiḡa'e ḡihuni'uma.'" ¹⁵ Kanisoro azaḡa nu'onu'o zamaḡano ehorinute'e azaḡa nidu'a Stefano ḡiane runirotene, ani iraḡa'e tuḡure viga heuḡa horoniro.

7

Stefano'a kanisoro azaḡa zamao ḡoeriro

¹ E'ano'o dibu'o hau'ete'e ḡihilaḡani'a ḡadiniro, raena'a, "Zeḡe'a ḡae rana ti'ete'e ḡoe'a'e huga hehe?" ² Stefano'a naenaeniro, raena'a, "Nego nabudi, eḡe'a ḡoerite'e egono'! Agaḡa Boro Badi'aḡani'a vouḡafe Aberahamo mazao fureraro, ani 'ize Mesopotamia haba'ano radiunute'ea. A'a'e ane'a Harani neḡa 'izema

onamogano. ³ Ebu Badi'a'a Aberahamo niro, raena'a, 'Ġae haba zu nabugo mode iġuno'! Ebu eġe'a iho'ite'e haba'a onamo'i'

⁴ E'ano'o ane'a Kaledea azaġa haba modadu, Harani neġa onamadu e'ea radiunu. Ebu mogani'a e'ea rudarote'e enogano, Badi'a'a bare tuġunadu, zae'a izidi radiu'ete'e haba'a 'adi onairo. ⁵ Rehano e'e madaġano'e Badi'a ani haba tahiġani zuni Aberahamo mene haro. Rehano Aberahamo ubuga'e 'izema furenogano, Badi'a'a ane mazao ġoere rae tina'a, 'ahige reiro. 'Ġa zu ġae marigo, ġarugoo onait'e azaġani'a haba 'adi me'uma.' ⁶ Ebu Badi'a'a 'ahige rae niro, 'Ġa marigo'e haba faġano radi'uma, ebu muri maġa ġazaġa (400) ġutarote'e teige tuġure haġae'ena'a, gau'uma, ebu tuġuze sausauze ruzi'uma. ⁷ Ebu marigo tuġutuġuzirote'e azaġa, zeġe haġai sau'a naeġa, eġe'a haġai'uma. E'e ġaruganobu'u marigo'e e'e haba'a mode on-aadu, haba 'adao eġe mazao kura'uma.

⁸ Ebu Badi'a'a Aberahamo'e ane mone reifine ane teite ġoere rinede tiro. Ebu Badi'a'a ġoere rinede tirote'e rae furenoga radu, 'Ohoze ahiri rana iġuri haġao'i' rae reiro. E'ano'o ubuga Isako'a furerarotene, mada fu'o zu uġidu fare (8) meirotene, ahi'a rana iġuri haġairo. Ebu Isako ubuga'e Iakobo, ebu Iakobo ubuga'e vouġafe gaubanana aheu fare (12). Ebu zeġe mazaono'o Iuda azaġani'a ġehararo.

⁹ Iakobo ubuga duġuru'e negoze Iosefa mazao ahiahi meiro 'ahine, Iosefa'e vase mazao seroniro, ebu hoitirote'e vazegani'a Izipi haba'a tutune onamiro, ġutarote'e teige tuġure vazegā

haġaifine. Rehano Badi'a'e Iosefa teite radiudo, ¹⁰ ebu ani aduga hididote'e zamaġanono'o mae vaġinido. Badi'a'a edeġa boro Iosefa haro 'ahine, Izipi kiniġa Farao'a Iosefa'e manoġa rae horoniro. Ebu Farao ani Izipi haba'a nidu'a zu ane ġau nidu'a ġianoga veize Iosefa'e Izipi ġihi'aġano mae ohoniro.

¹¹ Ebu zahara boro'a Izipi zu Kanana haba'a nidu'ao furerarotene, e'e azaġa ġaboneze'a rirau ġouriro. Aġife Iakobo duġuru zuni ogomuze'a hauġiro. ¹² Ebu Iakobo ani, Izipi zamaġano ogomu'e'e ra'ete'e igirotene, ubuga duġuru tuġuziro, ogomu nu hoitoga veize. A'e Izipi haba'a onamirote'e ġadaheġa. ¹³ Ġae aheuġano tuġuzirotene, Iosefa'a negoġa duġuru ihoziro, ani'e iniu. Ebu Farao zuni Iosefa negoġa duġuru'a onairote'e hariġa igiro. ¹⁴ Ebu Iosefa ani moga Iakobo zu nabuga nidu'a onaoga veize ġoere tuġuriro. Negoġa, nabuga nidu'a'e ġae fu'o zu aheu fare gaubanana zu fu'o fare (75). ¹⁵ E'ano'o Iakobo ani Izipi haba'a onamiro, ebu ane zu ubuga nidu'a'e e'ea rudaro. ¹⁶ Ahirize'e Sekemu haba'a odohe onairo, ebu Aberahamo'a hoitirote'e iduġano ġuriro. A'e Aberahamo'a Hamoro ubuga duġuru mazaono'o Sekemu haba'ano moni hina hoitirote'e haba'a.

¹⁷ Ebu Badi'a'a irina Aberahamo nirote'e ġoe'ani'a* huda'uma madaġani'a hanitirotene, Isaraela azaġa'e Izipi haba'ano ġehararo. ¹⁸ U kini 'ahoga, Iosefa hariġa aġu'a vazegani'a Izipi

* **7:17** A'e Isaraela azaġa Izipi haba'ano ġutarote'e teige tuġure azaġa haġairote'eano'o Badi'a'a mae vaġizi'uma reiro.

kiniġa reiro. ¹⁹ Ani'e goro ġoe'a sau'a ohonadu, aġife duġuru sausauze ruziro, ebu 'Eneze gu-raġa mae modo'i, zeġe rudanoga veize!' rae tuġutuġuziro.

²⁰ E'e zamaġano Mose'a fureraro. Ani'e Badi'a ubumao ene manoga tauġi. Ebu bato uġidu ani'e Mose ane moga neo ġubuniro. ²¹ Mose ani enoneo ti modirotene, Farao aboġani'a horone madu, ane ubuga raena'a ġubune borofiro. ²² Ebu Mose'e Izipi azaġa edeġa nidu'a ma'ena'a bororaro, ebu inaraġeta ġoerido zu haġaiġa haġaido.

²³ Mose ani muriġa ġae ġazaġa gaubanana (40) reirotene, ane nabuga Isaraela azaġa ġiazi' onamihi reiro. ²⁴ Ane'a ġiazi' onamirote'e zamaġano, Izipi vazega 'ahogani'a Isaraela vazega 'ahoga sausaune'enogano horoniro. E'ano'o ani'a danane'ena'a, e'e naeġa haġaihi radu Izipi vazega mau runiro. ²⁵ Mose ani 'ahige rae zamariro, nabuga duġuru'e ederi'uma, ani'e zeġe danazoga veize Badi'a'a tuġuneha. Rehano ze 'ouge mene zamariro.

²⁶ Irarirotene, bare onamiro, ebu Isaraela vazega aheu'a utite'enogano horoziro. Ani utize'a hauġoga veize 'ahige rae ziro, raena'a, 'Nouga'ahi ġa negoġota sausautite'ohe?'

²⁷ Rehano nabuga sausaune'ete'e vazegani'a Mose duine vaġinadu 'ahige reiro, raena'a, 'Ġa'e iniu'a emeġe zuhi'afi'uma zu kotafi'uma vazegano oho'iro? Ġa'a mene zuhi'afi'uma. ²⁸ Ġa'e ohoġore Izipi vazega mau runate'e teige eġe zuni uġuhihi ra'e hehe?' ²⁹ Mose'a ġoere

e'e igirotene, ani Midiana haba'a ferau onamiro, ebu ani gariġa rehano e'ea radiudo, ebu hahuradu ubuga aheu reiro.

³⁰ Muri ġae ġazaġa gaubanana (40) enogano Sinai maġa uhiġano haba boha'ano butu'a duhuru radiu'ete'e zamaġanon'o, tuġure viga'a Mose mazao fureraro. ³¹ Mose ani butu'a kode duhuru'enogano horonirotene, "Omo'e nagini?" rae zamariro. Ani fairu ġianoga radu uhiġa onamirotene, Zuhi'a Boro ago igiro. ³² 'E'e vouġaġo Badi'a. Aberahamo, Isako, Iakobo duġuru Badi'a.' Mose ani e'e igirotene, rihanadu rereraro, ebu ehamanoga zu mene idararo.

³³ Ebu Zuhi'a Boro'a nina'a, 'Tamaka mae vaġino'i, mazaġa ġae'a edau'ete'e haba'a'e zaġoġa. ³⁴ E hubehune Izipi haba'ano Isaraela azaġa sausauze'ete'e horozeha, zu ġaniġanau'ete'e egeha. E'ano'o aduganono'o mae vaġizoga veize ovaeha. Izidi ġa'e Izipi haba'a bare tuġu'e onami'uma.'

³⁵ Mose 'adi'e Isaraela azaġani'a he'ehe'ene'ena'a, 'ahige nirote'e vazegā. 'Ġa'e emeġe zuhi'afi'uma zu kotafi'uma vazegāno iniu'a oho'iro? Ġa'a mene zuhi'afi'uma.' Rehano Mose ani'e Isaraela azaġa zuhi'azite'e zu aduganono'o mae vaġizite'e veize Badi'a ane'a tuġuniro. A'e butu'a kode duhuru'ete'e zamaġano tuġure viga'a Mose mazao fureranadu, ġoere e'e haro. ³⁶ Ebu Mose ani Isaraela azaġa Izipi haba'anono'o tutuze vaġiziro. E'e zamaġano zaguzaga'uma haġaiġa zu Badi'a tahi gigi'a haġaiġa haġaido. Ebu Izipi haba'ano zu Davara Kanaġa ra'ete'ea, ebu haba

boha'ano muri gae gazağa gaubanana (40) 'ouge hağaido. ³⁷ Mose 'ada'a Isaraela azağa 'ahige rae ziro, raena'a, 'Badi'a'a zae bo'ağanono'o peroveta vazega 'ahoga ege heuga tuğuni'uma.' ³⁸ Mose ani haba boha'ano vouğafe nu'onu'o zamağano radiro. Ebu vouğafe zu tuğure viga nemağano edaunu. Ebu Sinai mağano tuğure viga'a Mose teite goeradu, gabone goe'a haro, ebu emege mazao zuni ri'iniro.

³⁹ Rehano vouğafe'e Mose goere egoga mene urato haro. Ebu Mose he'ehe'enadu, zamaze hena, Izipi haba'a bare onamihi reiro, ⁴⁰ ebu Aroni nina'a, 'Emege ibitofoga veize badi'a nuğo hağaofo'i! Mose ani Izipi haba'anono'o tutufe vağifiro rehano, izidi ani mazao nagini'a fur-eranata'a'e eme ağu'a.' ⁴¹ E'ano'o ze ġuriro badi'ağa boromakau ubuga irağano hağairo. Ebu ze ani dibu'o hanadu, 'evoreze hina hağairote'e badi'ağa nigune'ena'a e'e matu'uğa hağairo. ⁴² E'ano'o Badi'a'a ġaruni ziniro, ebu zege'a mada, bato zu buzuva mazao kuranoga rae re'ore'oze modiro. Hağai a'a'e peroveta azağani'a buka zağoga zamağano tiro, raena'a, 'Isaraela azağa, za'e haba boha'ano muri gae gazağa gaubanana (40) ege, mene dibu'oniro zu ġahunoniro.

⁴³ Za'e badi'a 'ahoga, niğa Moroko,
ane kuru neğa taruhağa,
zu badi'a rae hune'ete'e
buzuvağa 'ahoga, niğa Refani,
zae'a kurano hanoga radu
hağairote'e badi'ağa herate ragavinu.
E'ano'o za'e, ege'a Babulonia haba'a ro'ane,

haba faḡano tuḡuze modi'uma.' (Amos 5:25-27)”

⁴⁴ Stefano'a bare 'aune ḡoere'ena'a, “Vouḡafe'a haba boha'ano radiudote'e madaḡano, zeḡe mazao'e Mose goro ḡoe'a ti'ete'e taruhaḡa 'e'e. A'e Badi'a'a Mose neadu, nouge nouge horonirote'e ḡauḡa idane haḡairo.

⁴⁵ Muri nu enogano vouḡafe'a moze mazao taruha e'e mae 'auniro. Ebu Badi'a'a Iuda mene azaḡa haba 'adaono'o hegoze vaḡizadu, Iosua'a vouḡafe ibito zini'ena'a haba 'adi meiro. Ebu taruha e'e odohe diuḡadu, e'ea ohoniro, onamo Davida'a fureraro. ⁴⁶ Davida'e Badi'a'a urato haro. Ebu ani'a Badi'a umine'ena'a, vouḡafe Iakobo'a kurano haudote'e Badi'aḡani'a radi'uma neḡa ogoratihi reiro. ⁴⁷ Rehano e'e neḡa'e Davida ubuga, Solomona'a Badi'a veize ogoraro.

⁴⁸ Rehano Niḡa Hitaga Hune Badi'aḡani'e vaze'a haḡae'ete'e neḡano mene radi'uma. E'e raena'a, peroveta vazeḡa 'ahogani'a 'ahige reiro.

⁴⁹ 'Zuhi'a Boro'a 'ahige ra'ohe.

Adure'e eḡe ehoru haba'a,
zu raha'e eḡe oda ohone ti'ete'e haba'a.

E'ano'o za'e eḡe ne ogoronouga
mene idaḡa,

zu eḡe'a radi'uma haba'a
ogoronouga mene idaḡa.

⁵⁰ Adure zu raha ḡauḡa nidu'a
eḡe 'evore hina haḡairo.' (Isaia 66:1-2)

⁵¹ Za'e teḡa riḡa azaḡa! Zamaze'e tuḡa zu Badi'a ḡoere mene egohu'ohe. Ebu Vine Zaḡoḡa iḡaiḡa hezaho hau'ohe. Zae vouḡa'a haḡaidote'e haḡaiḡa, zae zuni haḡae'ohe. ⁵² Peroveta azaḡa

bo'aḡano zae vouḡa'a mene sausaunidote'e vazēḡa 'ahoga 'e'e ga? Vaze Duduḡani'a onaite'e hariḡa irina rae furenirote'e azaḡa zuni zeḡe'a zimi ruzido. Ebu izidi za'e e'e vazēḡa onairotene, revo hanadu mau runiro. ⁵³ Za'e Badi'a'a tuḡure viga tuḡuzadu goro ḡoe'a meiro, rehano goro ḡoe'a a'a'e hezaḡo haro."

Stefano hadi hina mau runiro

⁵⁴ Stefano ḡoere igirote'e azaḡa'e zamaze ḡuḡize ruziro, ebu ani mazao ḡononeze atitiro. ⁵⁵ Rehano Stefano'e Vine Zaḡoḡani'a iriva'onadu, adure ḡohani ḡiane'egano, Badi'a agaḡani'a borofe agaru'ete'e horoniro, zuni Iesu'a Badi'a eda'e moneo edanoga horoniro. ⁵⁶ Ebu Stefano'a raena'a, "Ḡiano'i! E adure'a bohatanoga horone'ohe, ebu Vaze Ubugani'a Badi'a eda'e moneo edau'ete'e horone'ohe."

⁵⁷ E'e igirotene, ze 'evoreze hina teḡaze 'uiro, ebu huau borofe'ena'a, zeḡe nidu'a ani u'a dure onamiro. ⁵⁸ Ebu Ierusalemā neḡanono'o ahase onamadu, hadi hina mau sausauniro. Kota zamaḡano ḡuriro ḡoe'a Stefano rana ri'inirote'e azaḡani'e dabuaze mae vaḡinadu, ene iziga 'ahoga, niḡa Saulo oda babaḡano tiro.

⁵⁹ Zeḡe'a hadi hina mau'ete'e zamaḡano, Stefano ani Badi'a mazao kurau radiro, raena'a, "Zuhi'a Iesu, eḡe vine mae ḡihino'i!" ⁶⁰ Ebu obenaḡa hina tuḡadu huario, raena'a, "Zuhi'a Boro! Zeḡe haḡai sau'a 'adi naeḡa zeḡe rana ago to'i!" Ani 'ouge reirotene, 'ai iriga ri'iro.

8

¹ Stefano mau runirota'a'e, Saulo ani mae ġihiniro.

Ekalesia azaġa sausauro

Stefano'a rudarote'e madaġano Ierusalemekalesia azaġa sausaure ruze'ete'e haġaiġani'a fureraro. E'ano'o zeġe nidu'a zeġe zeġe edeġano Iudea zu Samaria haba'a ferau onamiro, u apostolo azaġa'e mene. ² Rehano Badi'a hube-hune gubane'ete'e azaġa nu'e Stefano ahiri mae ġuriro, ebu niaro zu zamaze are rudaro. ³ E'e zamaġano Saulo ani neġaneġa diuġadu, ohoze roġae ahase buzadu ġu'ano ohozido, ebu ekalesia mae ġuzuhe onamiro.

Firifo'a Samaria haba'a onamiro

⁴ Ekalesia azaġa, Ierusalemekalesia neġanono'o ferarota'a'e, haba'a haba'a onaminutene, Badi'a ġoere haramido. ⁵ Firifo ani Samaria haba'ano ne 'ahoga ovoadu, Keriso hari haramiro. ⁶ Vaze ġuġuvaġani'a Firifo haramo igiro, zu Badi'a tahi ġiġi'a haġaiġa haġaoga horonirotene, zeġe nidu'a Firifo haramo faifaine abito haro. ⁷ Mazaġa vine sau'a sau'ani'a, zeġe'a ragano reinute'e azaġa ġehaġa mazaono'o ġihau bagaġa huau ġaniġanau'ena'a buaudo. Ebu ahi'a mene haganinute'e azaġa zu oda sau'a azaġa ġehaġani'a manorido. ⁸ E'ano'o e'e neġano'e matu'u boro'a iri'aviro.

Nabone vazeġa, niġa Simona

⁹ Vaze 'ahoga, niġa Simona ani, Firifo'a 'izema onaogano e'e neġano radiunu. Ani'e muri nu zamaġano baidi zu naho gauġa haġaido,

ebu Samaria azaḡa e'e horonirotene, zaguza-gaudo. Ani ane'a bare "nihe boro" raena'a, niḡa mae ḡihinido. ¹⁰ Ebu Samaria azaḡa, zuhu'anono'o onamo boro ḡonaga nidu'a, ani ḡoere faifaine abito haunu, raena'a, "Vaze 'adi'e Badi'a gigi'ani'a rana radu gigi'aḡa furene'ohe. E'e badi'aḡa'e 'ḡihi'a' rae hune'ete'e." reinu. ¹¹ Ani amahi baidi zu naho gauḡa haḡaadu, vaze zaguzaguzinute'ea, ani ḡoere ego haunu. ¹² Rehano Firifo'a Badi'a'a zuhi'azi'uma hariḡa manōḡa zu Iesu Keriso ni rae haramirotene, ze ani ḡoere'e hube rae ḡihiniro, ebu ohoze zu roḡae, bapatizo meiro. ¹³ Ebu Simona ane zuni, e'e ḡoe'a mae ḡihinadu, bapatizo meiro, ebu Firifo hegote ragavinu. Zuni Firifo'a Badi'a tahi haḡaiḡa zu gigi'a haḡaiḡa boroboro haḡaoga horonidotene, zaguzagaudo.

¹⁴ Samaria azaḡani'a Badi'a ḡoere mae ḡihinirote'e hariḡa, apostolo azaḡani'a Ierusalemene neḡano igirotene, Petero zu Ioane'e Samaria azaḡa u'a tuḡuziro. ¹⁵ Ebu ze e'ea feurirotene, Samaria azaḡa veize kuraro, zeḡe'a Vine Zaḡoḡa mouga veize, ¹⁶ mazaḡa Vine Zaḡoḡani'e zeḡe zeḡe mazao 'ize mene ovainu. Rehano ze'e Zuhi'a Boro Iesu niḡano bapatizo da'o meiro. ¹⁷ Ebu Petero zu Ioane'a 'evoreze zeḡe rana tirotene, ze'e Vine Zaḡoḡa meiro.

¹⁸ Simona ani, apostolo azaḡani'a 'evoreze vaze rana teadu, Vine Zaḡoḡa meirote'e horonirotene, moni zini'ena'a, 'ahige reiro, ¹⁹ raena'a, "Eḡe zuni gigi'a e'e eno'i! Eḡe 'evorehe vaze rana tite'eba, zeḡe Vine Zaḡoḡa mouga."

²⁰ Rehano Petero'a naenaenina'a, "Moniḡo'e ḡae teite rudau onamo'i! Ḡa Badi'a gigi'a'e moni hina hoitoga idaḡa rae zamare'e hehe?

²¹ Badi'a gau 'adi zamaḡano niḡo o'o'a, mazaḡa ḡa zamarone'e Badi'a ubumao mene duduḡa.

²² Zamaḡo ḡihunadu haḡai sau'a a'e modo'i, ebu Zuhi'a Boro mazao umido'i! Nougine Zuhi'a Boro'a 'uguḡa zamaroneḡa zamaḡoo meirote'e, aḡutu modi'uma. ²³ Mazaḡa eḡe'a horo'e'etene, ḡa zama'e ahiahi sau'ani'a iriva'e'ohe, zu haḡai sau'ani'a zamaḡo obone ti'ohe." ²⁴ Ebu Simona'a Petero zu Ioane umize'ena'a, "Eḡe veize Zuhi'a Boro mazao kurano'i, ḡae'a rate'e ḡauḡani'a eḡe mazao mene fureranoga veize!"

²⁵ Ebu Petero zu Ioane'e, Zuhi'a Boro'a zeḡe ubumao haḡaidote'e haḡaiḡa rae fureniro, zu Zuhi'a Boro ḡoere haramiro. E'e enogano ze iḡunadu Samaria ne ḡehaḡano Badi'a hari manōḡa harame ragave'ena'a, Ierusalemā neḡa bare itiro.

Firifo'a Etiopia haba'a vazēḡa hidiro

²⁶ Zuhi'a Boro tuḡure viga'a Firifo niro, raena'a, "Iḡunadu Ierusalemā neḡanono'o Gaza neḡa ovoe'ete'e ibiḡa ḡuzu ovoro'i! A'e haba boha'a ibiḡa." ²⁷ E'ano'o ani iḡunadu e'e ibiḡano ovoirotene, Etiopia vazēḡa boro 'ahogani'a e'e ibiḡano ovoe radiu'enogano hidiro. Ani'e Etiopia kuiniḡa, Kanedake rae hune'ete'e veize gaue'ete'e vazēḡa zu oma arinute'e vazēḡa. Ani kuini moni nidu'a ḡianinu. Ani Badi'a mazao kuranoga rae Ierusalemā neḡa itadu, ²⁸ bare ovoirote'e zamaḡano. Ani'e hosi'a hutube'ete'e

kiuḡa zamaḡano ehoradu, peroveta vazegā, Isaia bukaḡa me'ode radiunu. ²⁹ E'e zamaḡano Vine Zaḡoḡani'a Firifo niro, raena'a, "Kiu 'omo u'a onamadu, e'e teite ḡiriu onamo'i!"

³⁰ E'ano'o Firifo'a kiu u'a dure onamirotene, e'e vazegāni'a Isaia bukaḡa me'ode'enoga igiro. E'ano'o Firifo'a ḡadinena'a, "Ḡa'a me'ode'ete'e ḡoe'a huga'e, edegā hehe?" ³¹ Ane'a naenaena'a, "E hubehune mene idaḡa. Vaze 'ahogani'a ihohine ederi'uma." 'Ouge radu Firifo uminiro, ane teite kiu ranao ehoroga.

³² Ane'a buka zaḡoḡa me'odirota'a'e 'ahi'e'e:

"Ani'e matihi radu tutune oname'ete'e mamoeḡa teige,

zu mamoe iguḡa vari'e'ete'e vazegā 'evorao

sifu radiu'ete'e mamoeḡa

ubuga teige, mene ḡoeriro.

³³ Ani'e niḡa mae ovoe'ena'a,

ḡuriro ḡoe'a hina kotaniro.

Iniu'a ane mariga hariḡa

rae fureni'uma?

Rae furenoga'e mene idaḡa,

mazaḡa ḡaboneḡa raha 'adaono'o

mae vaḡiniro 'ahine." (Isaia 53:7-8)

³⁴ Etiopia vazegāni'a Firifo ḡadinena'a, "E ḡadimu'ohe. Peroveta vazegā'e ane'a bare, ane hari ra'e ga, vaze 'ahoga hariḡa?"

³⁵ E'ano'o Firifo ani, buka zaḡoḡa ḡoe'a, e'eano'o ḡadaheni'ena'a, Iesu hari manogā ane veize rae fureniro.

³⁶ Ze ibio oname'egano, vu horoniro. Ebu Etiopia vazegāni'a raena'a, "Ḡiano'i! Vu 'ahi'e'e.

E bapatzohine idaḡa hehe?” [³⁷ Ane'a naenaenina'a, “Ġae'a zamaḡo nidu'a hina Badi'a mazao fine idaḡa.” Ebu Etiopia vazeḡani'a raena'a, “E, Iesu Keriso'e Badi'a Ūbuga rae, mae ḡihine'ohe.”] ³⁸ Ebu ane'a raena'a, “Tena kiu tuo'i!” reiro. Ebu anianine kiuno'o buanadu, vu zamaḡano ovoe edaro, ebu Firifo'a bapatzoniro. ³⁹ Zeḡe'a vuono'o gaba tirirotene, Zuhi'a Boro Vine Zaḡoḡani'a Firifo zogone mae vaḡiniro. E'ano'o Etiopia vazeḡa'e Firifo mene bare horoniro, rehano ani matu'uḡeta bare onamiro.

⁴⁰ U Firifo ani Azoto neḡano feuriro, ebu ani e'e haba'ano oname'ena'a, neḡaneḡa nidu'ao hari manoga haramido, onamo Kaisarea neḡano feuriro.

9

Saulo'a zamaḡa ḡihuniro

¹ Saulo ani 'ize Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a zimi hunihi rae radiunu. Ebu dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa vaḡe onamadu, ² uminiro, raena'a, “Damaseko neḡano Iuda azaḡa kuru neḡa nidu'a veize so'a miriho'i! A'e Damaseko neḡano iniu iniu Keriso Ibio oname'ete'e azaḡa horozine, ohoze zu roḡae, oboze teadu Ierusalem a neḡa tutuze onaoga veize.” ³ Ani Damaseko ibiḡano ne hanitrotene, adureono'o agaḡani'a ani rana tabara agara' ovairo. ⁴ Ebu Saulo ani rahao higau bauradu, ago 'ahoga igiro, raena'a, “Saulo, Saulo! Ġa nougadu eḡe sausauhe ruhe'ohe?” ⁵ Saulo'a ḡadine'ena'a, “Zuhi'a Boro, ḡa iniu?” Ane'a naenaenina'a, “E'e Iesu, ḡae'a sausauhe

ruhe'ete'e vazega. ⁶ Ġa iġuno'i, ebu Damaseko neġa onamo'i! Ġae'a haġai'uma gauġa e'eabu'u ġe'uma."

⁷ Saulo teite onamirote'e azaġa'e edau radiu'ena'a mene ġoeriro, mazaġa ze ago igiro rehano, vazega mene horoniro. ⁸ Saulo'e rahaono'o iġnadu ubumaġa ra'anirotemo, ġau 'ahoga mene horoniro. E'ano'o ze Saulo 'evo'ano abinadu, Damaseko neġa diuġi' onamiro. ⁹ Saulo'e mada uġidu ehamanoga mene idararo, ebu vu gagoga zu oganoga mene idararo.

¹⁰ Damaseko neġano'e Zuhi'a Boro tahi'a 'ahogani'a radiunu. Niġa'e Anania. Zuhi'a Boro'a iġuna teige ane mazao fureranadu ġoreniro. "Anania!" Ane'a naenaenina'a, "Zuhi'a Boro, e 'ada." reiro. ¹¹ Zuhi'a Boro'a nina'a, "Iġnadu, ibi duduġa ra'ete'e ibiġano onamo'i, ebu vase niġa Iuda, ane ne onamo'i! Ebu Taso vazega 'ahoga, niġa Saulo, ani veize e'ea ġadimano'i, mazaġa ani Badi'a mazao kurau'ohe. ¹² U Saulo ani iġunu'ete'e teige'ete'ea, eġe'a vase 'ahoga mae fureno hanadu horoniro. Niġa Anania. Ani diuġadu, Saulo rana 'evo'a tiro, ane bare ehamanoga veize."

¹³ Anania'a naenaenina'a, "Zuhi'a Boro! Vaze ġehaġani'a ani hari me'odoga igiro. Zu ane'a Ierusalem neġano Badi'a mone azaġa sausauzidote'e haġaiġa nidu'a igiro. ¹⁴ Ebu Damaseko neġano zuni dibu'o hau'ete'e boroboro'a tuġnadu onaeha, ġae ni rae kurau'ete'e azaġa nidu'a oboze touga veize." ¹⁵ Rehano Zuhi'a Boro'a nina'a, "Onamo'i! Vaze

'adi'e gauhe haḡaoga veize eḡe'a mae tiro, Iuda mene azaḡa zu zeḡe kini azaḡa, zu Isaraela azaḡa mazao eḡe ni rae furenoga veize. ¹⁶ Ebu eḡe ni u'ano aduga boro hidite'e ihoni'uma."

¹⁷ E'ano'o Anania ani onamadu Iuda ne diuḡiro, ebu 'evo'a Saulo rana teadu, 'ahige reiro, raena'a, "Saulo nego! Zuhi'a Boro Iesu, ḡae'a 'adi onae'egano ibio hidirote'e Zuhi'aḡa, ane'a tuḡuhadu onaeha, ḡae bare ehamanoga veize, zu Vine Zaḡoḡani'a ḡae zamao iriva'oga veize. ¹⁸ Ebu ḡozone eḡoḡa heuḡani'a ubumaḡa 'uirote'e'a tabara fitire buaro, ebu ani bare ehamaro. 'Ougadu ani iḡunadu bapatiso meiro, ¹⁹ ebu ogomu nu anadu, ahi'ani'a bare inariro.

Saulo'a Damaseko neḡano Keriso haramē ḡadaheniro

Saulo ani Damaseko neḡano mada nu Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a teite radiro. ²⁰ Ebu zogone Iuda azaḡa kuru neḡa neḡa onamadu, "Iesu'e Badi'a Ubuga" rae haramiro. ²¹ Iuda azaḡani'a e'e igirotene, zeḡe nidu'a zaguzagaro, ebu raena'a, "Vaze 'adi'e Ierusalemā neḡano Iesu ni rae kurau'ete'e azaḡa sausauzirote'e vazēḡa. 'Adao zuni e'e azaḡa oboze teadu, dibu'o hau'ete'e boroboro vaḡe tutuze onamoga radu onaeha." ²² Rehano Saulo ani inare hune'ena'a haramē onaminu, ebu Iesu'e hubehune Keriso rae doḡo'anerotene, Iuda azaḡa, Damaseko neḡano radiu'ete'e'a naenaenouga mene idararo.

²³ Mada ḡehaḡa hauḡirote'e enogano, Iuda azaḡa'e Saulo matihi radu neneḡaniro, ²⁴ rehano Saulo ani ederiro. Iuda azaḡa'e ohere zu madai

Damaseko ġabi'a ibihetaġano Saulo matihi radu ganato haunu. ²⁵ Rehano ane tahi'a tahi'a'a Saulo ohere zamahanadu, fora'a boro zamaġano ohonadu, ne ġabi'a boha'anono'o mini hina dabane buniro.

Saulo'a Ierusalemema neġano haramiro

²⁶ Ebu Saulo ani Ierusalemema neġa onamadu, Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a teite 'augihi reiro, rehano zeġe nidu'a Saulo rihoniro, mazaġa ze 'ane, ani'e mene Zuhi'a Boro tahi'a, rae zamariro.

²⁷ Rehano Banabasi'a Saulo zamahanadu, apostolo azaġa vaġe tutune onamiro, ebu Saulo'a Damaseko ibiġano Zuhi'a Boro horonirote'e zu, Zuhi'a Boro'a ġorenirrote'e zu, Damaseko neġano Iesu niġano inare haramirote'e, me'odo ziniro.

²⁸ E'e enogano, Saulo ani apostolo azaġa teite Ierusalemema neġano re'ore'e oname onainu, zu Zuhi'a Boro niġano inare haraminu. ²⁹ Ebu Saulo ani Iuda azaġa, Giriki ġoe'ano ġoere'ete'e teite ta'iro titiro, ebu ze Saulo ma'uma ibiġa vaġiro. ³⁰ Rehano Zuhi'a Boro mone azaġani'a e'e ederirotene, Kaisarea neġa tutune ovoiro, ebu Taso neġano tuġuniro.

³¹ Ebu Iudea haba'a, Galilea haba'a zu Samaria haba'a nidu'a zamaġano ekalesia azaġani'e uniho manōġa madu inarinu, zu Zuhi'a Boro gubaninu. Ebu Vine Zaġoġa zuni danaze'ena'a nabudize'a ġeharu onaminu.

Petero'a Ainea fainiro

³² U Petero ani haba 'ahoga 'ahoga on-aminute'ea, ne niġa Lidao Zuhi'a Boro mone azaġa ġiazi' onamiro. ³³ Ebu vaze 'ahoga, niġa

Ainea hidiro. Ani'e ahi'a mene haganinu, ebu muri fu'o zu ugidu fare (8) baze da'o radiunu. ³⁴ Ebu Petero'a nina'a, "Ainea, Iesu Keriso'a fai'e'ohe. Iguno'i, ebu evaneĝo hego'i!" Ebu ani zogone iĝuniro. ³⁵ Ebu Lida neĝa zu Saroni haba'a azaĝa nidu'a, ane'a edau ragavoga horonirotene, zamaze ĝihunadu Zuhi'a Boro mazao firo.

Petero'a Tabita runeono'o ĝaboniro

³⁶ U Iopa neĝano'e roĝae 'ahoga, niĝa Tabita'a radiunu. Ani'e Zuhi'a Boro mone roĝaeĝa 'ahoga. Tabita'e Heberu ĝoe'a, u Giriki ĝoe'ano'e Doreka*. Ani'e iĝaiĝa haĝai manoga haĝaido, zu ĝauze o'o'a azaĝa danazido. ³⁷ Petero'a Lida neĝano radiunute'e zamaĝano Tabita ani uginadu rudaro. E'ano'o ani viro hanadu hitaga neĝano bazune tiro.

³⁸ U Lida neĝa'e Iopa neĝa uhiĝano. E'ano'o Zuhi'a boro tahi'a tahi'a'a Petero'e Iopa neĝano radiu'ete'e igirotene, vase aheu ane vaĝe tuĝuziro. Ebu ze Petero uminiro raena'a, "Ĝa emeĝe teite ĝarihe aro'i!" ³⁹ Ebu Petero ani zeĝe teite onamiro. Ebu feurirotene, hitaga neĝa tutune itiro. E'ea ĝozoba nidu'a Petero edau varahiro, ebu niau'ena'a dabuaze zu nahune 'ue'ete'e koutiĝa ihoniro. A'e Doreka'a ĝabogano turino zinirote'e.

⁴⁰ Ebu Petero ani zeĝe nidu'a tuĝuze buziro, ebu obenaĝa hina tuĝadu, Badi'a mazao kuraro. Ebu rune roĝaeĝa moneni ĝianadu niro, raena'a, "Tabita, iĝuno'i!" Ebu ani ubumaĝa ra'aro, ebu

* **9:36** E'e huga'e "dia".

Petero horonadu, iḡune ehoriro. ⁴¹ Petero'a Tabita 'evo'ano madu mae ḡihine ohoniro. Ebu Zuhi'a Boro mazao fie'ete'e azaḡa zu ḡozoba nidu'a huze diuḡiro. Ebu Tabita'a ḡabodate'e ihoziro.

⁴² E'e hariḡa'e Iopa neḡa azaḡa nidu'a igiro, ebu vase ḡehaḡani'a Zuhi'a Boro mazao fiuro.

⁴³ Ebu Petero ani Iopa neḡano mada nu radiunu. Ani'e vase 'ahoga, niḡa Simona teite radiunu. Ani gau'e boromakau ogaḡa ḡuhadu faininu.

10

Korunelio'a Petero huniro

¹ Vaze 'ahoga niḡa Korunelio'a Kaisarea neḡano radiunu. Ani'e Itali uti azaḡa rae huze'ete'e ibito ziniro.* ² Ani zu ane neo radiu'ete'e azaḡa nidu'a'e Badi'a zamare'ete'e zu gubane'ete'e azaḡa. Ani'e Iuda azaḡa, tohe'a fereze'ete'e azaḡa borofe danazido, ebu iḡaiḡa Badi'a mazao kuraudo. ³ Ḣorava 'ahogano mada uḡidu (3 koroko) zamaḡano, iḡunu'ete'e teigiro. E'e zamaḡano Badi'a tuḡure viga'a ane mazao furera' ovaroga faifaine horoniro. Ebu tuḡure viga'a, "Korunelio!" rae huniro. ⁴ Korunelio ani ḡiḡarone'ena'a, ḡiane runiro. Ebu ḡadimaro, raena'a, "Zuhi'a Boro, ḡa nouge'ohe?"

Aneru'a naenaenina'a, "Ḣa kuru zu ḡahugone'e Badi'a'a horonadu, zamare radiu'ohe. ⁵ Izidi 'ada vase nu Iopa neḡano tuḡuzo'i, vase 'ahoga niḡa Simona zamahanoga veize. Niḡa 'ahoga'e Petero rae hune'ohe. ⁶ Ani'e

* **10:1** Ani uti azaḡa maḡa tiba (100) ibito ziniro.

vaze 'ahoga, niġa Simona, e'e neo radiu'ohē. Simona'e boromakau ogaġa ġuhadu faine'ete'e vazeġa. Ani ne'e davara genaġano."

⁷ Ani ġorenirrote'e aneruġa 'ai barirotene, Korunelio ani, ane tuġure vazeġa ahe'u zu ane uti vazeġa 'ahoga ane tuġure haġae'ete'e huze onairo. Uti vazeġa a'a'e Badi'a zamare'ete'e vazeġa. ⁸ Korunelio ani, ane mazao furerarrote'e nidu'a ihoziro, ebu Iopa neġano tuġuzi-ro.

Petero'a Korunelio ne onamiro

⁹ Ze oname iraradu madai mone reirotene, Korunelio'a tuġuzirote'e azaġa'e Iopa neġa han-itiro. E'e zamaġano Petero ani, kuranoga rae ne binuġa sebaġa itiro.† ¹⁰ Ebu kurau'enogano vininiro 'ahine, ogatihi reiro. Ebu vaze'a ogomu 'ize ruhine'ete'e zamaġano, Petero ani iġunu'ete'e teigi-ro. ¹¹ E'e zamaġano adure'a bohatanoga horoniro, ebu dabua rafaġa boro багаġa heuġani'e ariġa ġazaġano obonadu raha none ovoe dabane'enoga horoniro. ¹² E'e ragano'e odaġa ġazaġa maniġa nunu nidu'a, dare'ete'e avazo heuġa nunu, zu adure niniġa nunu ġehaġa horoniro. ¹³ Ebu ago 'ahoga igiro, raena'a, "Petero, iġuno'i! E'e manadu ano'i!" ¹⁴ Rehano Petero'a naenaenina'a, "Zuhi'a Boro, a mene hune zu idaġa. E'e Iuda azaġa goro ġoe'a zamaġano mene deheġa ga sau'a rae hune'ete'e bonariġa'e mene au onaido." ¹⁵ Bare hena ago igiro, raena'a, "Badi'a'a dehenate'e bonariġa'e mene deheġa rae ago ro'i!" ¹⁶ E'e haġaiġani'e ġae

† **10:9** Zeġe ne'e binu'e funu o'o'a, rehano raha hina sebaġa haġaido.

uġidu fureraro. E'e ġarugano dabua rafaġa'e zogone adure ġoha bare itiro.

¹⁷ Petero'a horonirote'e huga'e nagini rae zamare 'ada'adinute'e zamaġano, Korunelio'a tuġuzirote'e azaġani'e Simona ne vaġe'ena'a, ibihetaġano edaro. ¹⁸ Ze huau ġadimu'ena'a, "Vaze niġa Simona, niġa 'ahoga Petero rae hune'ete'e, ani 'ahama radiu'e hehe?" ¹⁹ Petero ani, horonirote'e huga'e nagini rae 'ize zamare radiu'enogano, Vine Zaġoġani'a Petero niro, raena'a, "Ġiano'i, Simona! Vaze uġidu'a ġa vaġe'ohe. ²⁰ Iġunadu ne zamaġa diuġi' ovoro'! Ago zamare 'ada'ado'i, rehano zeġe teite on-amo'i, mazaġa eġe'a tuġuzeha."

²¹ Petero ani ovoadu, vaze uġidu ziro, raena'a, "Zae'a vaġe'ete'e vazeġa'e eġe. Za nougadu onaeha?" ²² Zeġe'a naenaenina'a, "Eme'e vaze 'ahoga, niġa Korunelio, ane'a tuġufadu onaeha. Ani'e Itali uti azaġa ibito zini'ete'e vazeġa. Ani vaze duduġa zu Badi'a gubane'ete'e vazeġa. Iuda azaġa nidu'a ani nigune'ohe. Ebu tuġure viga zaġoġani'a Korunelio niro, raena'a, 'Vaze 'ahoga niġa Petero, ani ġae ne zamahu aro'i, ane'a nouge reite'e igifine.'" ²³ E'ano'o Petero ani vaze uġidu ne zamaġano mae zouzadu, e'ea baziro.

Irarirotene, Petero'e zeġe teite iġuniro. Ebu Zuhi'a Boro mazao fie'ete'e azaġa nu zuni Iopa neġanono'o ane teite onamiro. ²⁴ Ebu oname ohereranadu, bare irarirotene, ġorava moneo Kaisarea neġano feuriro. U Korunelio ani, nabuga zu ane vaze manoga manoga huze

nu'ozadu, guhiu radiunu. ²⁵ Petero'a Korunelio neo diugirotene, Korunelio ani Petero teite hidadu, Petero odağa babağano ġuğure'ena'a matu'o haro. ²⁶ Rehano Petero'e "Korunelio, iğuno'!" raena'a, ani mae ġihiniro, ebu raena'a, "Eğe zu vase tauği."

²⁷ Petero ani Korunelio teite ġoere'ena'a ne zamağa diuğiro, ebu vase ġehağani'a nu'oranoga horoziro. ²⁸ Ebu Petero'a ziro, raena'a, "Za Iuda azağa goro edeğa. Eme'e Iuda mene azağa teite mene unihe'ohe. Rehano Badi'a'a ihina'a, 'Vaze 'ahoga hune'ena'a, mene deheğa ga sau'a rae mene re'uma.' ²⁹ E'ano'o ġae'a ġoere tuğuratene, mene hezaha rehano, on-aeha. E'ano'o e ġadimu'ohe. Nouga 'ahine huheha?"

³⁰ Korunelio'a naenaenina'a, "Mada ġazağa modate'ea, ġorava mone mada uğidu zamağano (3 koroko) e'e nehe zamağano kuraunu. E'e zamağano vase 'ahogani'a eğe zamao tabara edaro. Ani dabua'e vazavazahoga. ³¹ Ebu ane'a raena'a, 'Badi'a'e ġae kuru iginu zu ġahugoneğō horoninu. ³² 'Ougadu vase nu Iopa neğano tuğuzo'i, ebu vase 'ahoga, niğa Simona zama-hano'i! Niğa 'ahoga'e Petero. Ani'e vase 'ahoga, niğa Simona, ane neo radiu'ohe. Simona'e boro-makau ogağa ġuhadu faine'ete'e vazega. Ani ne'e davara genağano.' ³³ E'ano'o e ġarihe fase ġae veize ġoere tuğureha, ebu ġae'a onaata'a'e manoga tauği. E'ano'o emeğe nidu'a izidi Badi'a zama 'adao nu'oraneha, Zuhi'a Boro'a ġanirote'e ġoe'a nidu'a egoga veize."

Iuda mene azaġa Badi'a hari manoga igiro

³⁴ Ebu Petero ani ġoere ġadaheniro, raena'a, "E izidi hubehune edereha. Badi'a'e Iuda azaġa da'o mene mae ġihize'e rehano, vase nidu'a hune mae ġihize'ohe. ³⁵ Haba'a haba'a nidu'a zamaġano Badi'a gubane'ete'e zu haġai duduġa haġae'ete'e azaġa'e Badi'a'a mae ġihize'ohe. ³⁶ Zae edeġa, Badi'a'a Isaraela azaġa mazao hari manoga tuġurirota'a'e. A'e Iesu Kerisono'o zama roġeġa me'uma hariġa. Ani'e vase nidu'a Zuhi'a Boro. ³⁷ Za edeġa, ibite Ioane Babatiso'a haramena'a, 'Babatiso mo'!' reiro, zu e'e enogano Galilea haba'anono'o onamo Iudea haba'a nidu'a zamaġano, nagini'a furerarota'a'e. ³⁸ Ebu Badi'a'a Iesu, Nazareta neġa vaseġa, Vine Zaġoga zu gigi'a haro. Ebu ani ragave'ena'a, gau manoga haġao zinido, zu vine sau'ani'a ragano reirote'e azaġa nidu'a faizido, mazaġa Badi'a'e ane teite radiunu.

³⁹ Iesu'a 'ouge Iudea haba'a nidu'a zamaġano, zu Ierusalem neġano haġaidote'e haġaiġa nidu'a, eme horoniro. Ebu ani'e satauroneadu mau runiro. ⁴⁰ Rehano ani'e Badi'a'a mada uġidu zamaġano bare ġaboniro. Ebu vase'a Iesu horonoga veize, Badi'a'a zeġe mazao fureno ziniro. ⁴¹ Vase nidu'a'e mene horoniro rehano, a'e emeġe zu Badi'a'a ohotirote'e azaġani'a da'o. Ebu ane'a runeono'o bare ġabode iġunirote'e enogano eme'e ane teite ogau tiburaro. ⁴² Ebu Iesu'a tuġufiro, vasevaze mazao haramoga. 'Iesu'e, ġabone zu rune azaġa kotazoga veize Badi'a'a ohonirote'e rae fureno'!' reiro. ⁴³ Ebu peroveta azaġa nidu'a'a hariġa

'ahige rae furene'ohē. Iesu Keriso mazao fine, e'e azaḡa nidu'a Iesu niono'o Badi'a'a zeḡe sau'a aḡutu modi'uma."

Badi'a'a Iuda mene azaḡa Vine Zaḡoḡa ziniro

⁴⁴ Petero'a 'ize ḡoere e'e haramē radiunute'ea, ḡoere igi radiunute'e azaḡa nidu'a mazao Vine Zaḡoḡani'a ovairo. ⁴⁵ U e'e zamaḡano Iuda azaḡa, Iesu mazao fie'ete'e'a Petero teite onaadu ehore radiunu. Ze'e ahiri rana iḡuri haḡairote'e azaḡa. Zeḡe'a, Iuda mene azaḡa mazao zuni Badi'a'a Vine Zaḡoḡa ovoe be'unadu, iriva'ozoga horonirotene, zaguzagaro, ⁴⁶ mazaḡa Iuda mene azaḡani'a ḡoere 'ahoga 'ahoga hina ḡoere'enoga zu Badi'a'a nigune'enoga igiro 'ahine.‡

E'e horonirotene, Petero'a raena'a, ⁴⁷ "Badi'a'a zeḡe mazao zuni Vine Zaḡoḡa tuḡuneha, emeḡe mazao tuḡunirote'e teige. E'ano'o eḡe'a zamare'etene, 'adi duḡuru'e iḡu'a o'o'a rehano bapatiso mouga idaḡa." ⁴⁸ E'ano'o Petero'a Korunelio duḡuru ziro, raena'a, "Iesu Keriso niḡano bapatiso mo'i!" Ebu e'e enogano zeḡe'a Petero uminiro, zeḡe teite mada nu radoga veize.

11

Petero'a Ierusalemā ekalesia azaḡa mazao Badi'a'a Iuda mene azaḡa veize nagini haḡairote'e rae fureniro

¹ Iudea haba'a nidu'a zamaḡano, apostolo azaḡa zu Zuhi'a Boro mone azaḡani'a, Iuda mene

‡ **10:46** Iuda azaḡa ze 'ane ahiri rana iḡuri o'o'a azaḡa'e Badi'a'a mene mae ḡihizi'uma rae zamariro. Iuda azaḡa'e ahirize rana iḡurizeta, u Iuda mene azaḡa'e iḡurize o'o'a.

azaḡa zuni Badi'a ḡoere mae ḡihinirote'e igiro. ² E'ano'o Petero'a Ieruselema neḡa itirotene, ahirize iḡurizeta azaḡa Iesu mazao fie'ete'e'a Petero roniro, ³ raena'a, "Ḡa'e Iuda mene azaḡa ne onamadu, zeḡe teite ogau tiburaro. Ze'e ahirize rana iḡuri o'o'a azaḡa."

⁴ Ebu Petero ani nagini'a furerarote'e nidu'a doḡo'ani rae fureno ziniro, raena'a, ⁵ "E'e Iopa neḡano radadu, kurau'egano, iḡunu'ete'e teigiro, ebu dabua rafaḡa boro heuḡa ariḡa ḡazaḡano obonadu adureono'o ovoe dabaniro, ebu eḡe uhiḡano re' ovairote'e horoniro. ⁶ Eḡe'a faine ḡianirotene, rahao odaḡa ḡazaḡa maniḡa nunu, agire maniḡa, dare'ete'e avazoḡa heuḡa zu adure ninḡa nunu ḡehaḡa horoniro. A'e emeḡe, Iuda azaḡani'a mene au'ete'e bonariḡa.

⁷ Ebu ago 'ahoga igiro, raena'a, 'Petero, iḡuno'! Manadu ano'!' ⁸ Ebu eḡe'a raena'a, 'Zuhi'a Boro, a mene hune zu idaḡa! E'e Iuda azaḡa goro ḡoe'a zamaḡano mene deheḡa ga sau'a ra'e hune'ete'e bonariḡa eḡe hebeo mene au onaido.' ⁹ Rehano ago 'ahogani'a adureono'o bare naenaehiro, raena'a, 'Badi'a'a dehenate'e bonariḡa'e ufire rae ago ro'!' ¹⁰ E'e haḡaiḡani'e ḡae uḡidu fureraro. E'e ḡarugano bone dabua rafaḡa zu e'e rana tirote'e ḡauḡa nidu'a adure ḡoha bare mae itiro.

¹¹ 'Ougirote'e zamaḡano Kaisarea neḡanono'o tuḡuzirote'e vazega uḡidu'a eḡe'a radirote'e neḡano feuri' onairo. ¹² Ebu Vine Zaḡoḡani'a ihina'a, 'Zeḡe teite onamo'! Ze'e Iuda mene azaḡa rehano, ago zamare 'ada'ado'!' Ebu

Zuhi'a Boro mone azaġa fu'o zu tiba fare (6) 'ada'a ġatihena'a, Kaisarea neġa ovoiro. Ebu eme'e eġe veize ġoere tuġurirote'e vazegā neo feuradu diuġiro. ¹³ Ebu e'e vazegani'a ane neo tuġure viga'a nouge nouge furerarote'e hariġa rae furenofiro. Aneru'a 'ahige rae niro, raena'a, 'Iopa neġano vaze nu tuġuzo'i, ebu vaze 'ahoga niġa Simona zamahano'i! Niġa 'ahoga'e Petero. ¹⁴ Ani'e hari 'ahoga rae furenno zini'uma, ebu ġae zu ġae neo radiu'ete'e azaġa nidu'a'e e'e egadu ġabone hidi'uma.'

¹⁵ Ebu eġe'a ġoere ġadahirotene, Vine Zaġoġani'a zeġe vaġe ovairo, ibite emeġe vaġe ovairote'e teige. ¹⁶ E'e horonirotene, e Iesu'a ifirote'e ġoe'a zamariro, raena'a, 'Ioane Babatiso'e vu hina bapatizoziro, u za'e Vine Zaġoġa hina bapatizozzi'uma.' ¹⁷ Ebu emeġe'a Zuhi'a Iesu Keriso mazao firote'e madaġano Badi'a'a ġahunone rifirote'e teige, Iuda mene azaġa zuni ġahunone ziniro. E'ano'o e'e Badi'a haġai 'uoga mene hune idaġa." ¹⁸ Zeġe'a e'e igirotene, mene bare ġoeriro, rehanu Badi'a niġune'ena'a, 'ahige reiro, raena'a, "Tena, Iuda mene azaġa zuni Badi'a'a zamazadu, ġabone tuġutuġu mouga veize zamaze sau'anono'o ġihuziro."

Antioka ekalesia

¹⁹ U Stefano marote'e madaġanonono'o Iesu mazao fie'ete'e azaġa mazao agire'a fureraro. E'ano'o ze'e Ierusalemne neġanonono'o feranadu, Poinikia haba'a, Kupro umuġa, zu Suria haba'ano Antioka neġa onamiro. Ze'e Iuda

azaḡa mazao da'o hari manoga haramena'a feraro. ²⁰ Rehano Kupro zu Kurene azaḡa nu'a Antioka neḡa onamadu, Giriki azaḡa mazao zuni Zuhi'a Boro Iesu hariḡa hamiro. ²¹ Ebu Badi'a gigi'ani'a zeḡe ranao radiunu 'ahine, vase ḡehaḡani'a haramoze mae ḡihinadu Iesu mazao firo, ebu Zuhi'a Boro mone reiro.

²² E'e hariḡa Ierusalemaka ekalesia azaḡani'a igiro. Ebu vase 'ahoga niḡa Banabasi tuḡune onamiro, Antioka neḡa. ²³ Ani Antioka neḡano feurirotene, Badi'a'a ḡahunone manoga zenate'e horonadu, matu'e rudaro. Ebu zeḡe nidu'a inaraziro, raena'a, "Zamaze nidu'a hanadu Zuhi'a Boro mazao fie gigaru rado'i!" ²⁴ Mazaḡa Banabasi'e vase manoga zu Vine Zaḡoḡani'a ane mazao iri'aviro, zu Zuhi'a Boro mazao hubehune fie'ete'e vaseḡa. 'Ougadu vase ḡehaḡa bagaḡani'a Zuhi'a Boro moneo reiro.

²⁵ E'ebu'u Banabasi ani, Saulo vaḡoga radu Taso neḡa onamiro. ²⁶ Ebu Saulo horonirotene, zamahanadu Antioka neḡa bare onamiro. Ebu ze'e muri tiba e'e ekalesiaḡa azaḡa teite nu'oranadu, vase ḡehaḡa bagaḡa ihozido. Ebu Antioka neḡanobu'u, Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'e, "Kristeni" rae huze ḡadaheziro.

²⁷ 'Ouginute'e zamaḡano, peroveta azaḡa nu'a Ierusalemaka neḡanono'o Antioka neḡa ovairo. ²⁸ E'e zamaḡano vase 'ahoga niḡa Agabo'a, nu'onu'o zamaḡano iḡuniro. Ebu Vine Zaḡoḡani'a ibito hanadu 'ahige rae fureniro, raena'a, "Haba nidu'a zamaḡano zahara boro'a furera'uma." Ebu zahara boro'e, Klaudio'a Roma zuhi'aḡa reirote'e madaḡano fureraro. ²⁹ E'ano'o

Antioka neġano Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'a, ane ane inarao moni nu'onadu, Iudea haba'ano Zuhi'a Boro mone azaġa veize tuġuri'uma reiro. ³⁰ Ze nu'one hauġirotene, Banabasi zu Saulo 'evoreo ri'inadu, Ierusalemia ekalesia boroboro veize odohe itiro.

12

Iakobo'e runediro, u Petero'e ġu'ano ohoniro

¹ 'Ouge haġairote'e zamaġano, kini Heroda Agripa'a* tuġuzadu, Ierusalemia ekalesia azaġa nu sauszoga rae oboze tiro. ² Ebu ane'a tuġuzadu, Ioane negoġa, niġa Iakobo, diribi hina mau runiro. ³ 'Ougirote'e moneo Iuda azaġani'a matu'oga horonirotene, Petero zuni obone tiro. 'Adi'e Mene Mini'ete'e 'Uvahuġa Au'ete'e Muiġa madaġano 'ougiro. ⁴ Petero obone teadu ġu'ano ohoniro, ebu uti azaġa 'evorao tiro. Uti azaġa, Petero gadinirote'e nidu'a'e gaubanana fu'o zu tiba fare (16), ebu vase ġazaġa ġazaġani'a mada 'aune 'aune gadine gaido. Heroda ani ura'e, Iġine Mode'ete'e Muiġa ġaruganobu'u mae bunadu, hunio kotani'uma reiro.

⁵ E'ano'o Petero'e ġu'ano ohone modiro. U ekalesia azaġani'e ane veize Badi'a mazao inare kuraunu.

Aneru'a Petero ġu'a neġanono'o mae buniro

⁶ Irarine, Heroda'a Petero kotani'uma reirote'e ohe'ano, Petero'e auri adiriġa aheu hina batunadu uti azaġa aheu bo'aġano baze radiunu, ebu

* **12:1** Heroda Agripa'e Heroda I ga 'Herod the great' rae hune'ete'e, ane aġi. Heroda I'e Mataio 2:1 zamaġano.

uti azaḡa aheu 'ahoga'e ḡu'a neḡa ibihetaḡano edau radiro. ⁷ E'e zamaḡano Zuhi'a Boro tuḡure viga'a tabara fureraro, ebu ḡu'a neḡa zamaḡa'e agararo. Aneru ani, Petero rebeḡa mo-neo fa'ofa'onadu evaniro, ebu raena'a, "Ḡarihe iḡuno'i!" 'Ouge reirotene, auri adiriḡani'a 'evo'anono'o butau buaro. ⁸ Ebu tuḡure viga'a nina'a, "Kiba'iḡo rinedo'i, ebu tamakaḡo haḡao'i!" Ebu ani 'ougiro. Aneru'a bare nina'a, "Ogoto dabuaḡa vidanadu, eḡe hegote aro'i!"

⁹ Petero ani, tuḡure viga hegote buaro, rehano e'e zamaḡano tuḡure viga'a haḡairota'a'e, mene huga rae zamarinu. Ani 'ane iḡunu'ete'e teige'ohe rae zamarinu. ¹⁰ Ze'e, uti azaḡani'a ḡiane edau'ete'e haba'a aheu vitiniro, ebu enona auri ibihetaḡano feuri' onairotene, e'e ibihetaḡa zuni ane'a bohataro. Ebu e'eano'o buau onamiro. Ebu ibio mene faḡa oname'enogano, tuḡure viga'a tabara muhiniro.

¹¹ E'eabu'u Petero ani, zamaḡa bohataro, ebu raena'a, "E izidi edereha. 'Adi'e huga. Zuhi'a Boro'a tuḡure viga tuḡuneha, ebu Heroda 'evoraono'o zu Iuda azaḡani'a togahirote'e haḡaiḡa sau'anono'o mae vaḡiheha."

¹² E'uge ederiotene, Petero ani Ioane vi'a, niḡa Maria ne onamiro. Ioane niḡa 'ahoga'e Mareko. Vaze ḡehaḡa'e ane neo nu'oranadu kurau radiunu. ¹³ Petero'a enone ibihetaḡano toketokeriotene, tuḡure roḡaḡa, niḡa Roda'a ḡianoga rae onamiro. ¹⁴ Ani Petero ago iraḡa igirotene, matu'e rudanadu, ibiheta'e vava'oga mene zamariro, rehano ne bare dure diuḡiro, ebu ziro, raena'a, "Petero'a ibihetao edau'ohe."

¹⁵ Rehano zeḡe'a nina'a, “Ġa baborana gaogi.” “A hube rehi!” rae te'ote'arotene, zeḡe'a raena'a, “A'e Petero ane tuḡure viga'a gaogi.” reiro.

¹⁶ Rehano Petero ani, bare bare toketokeriro. Ebu zeḡe'a iḡunadu, ibiheta vava'irotene, Petero horoniro, ebu zaguzagau rudaro. ¹⁷ Petero ani, 'evore hina garare'ena'a, “Ago harao'!” reiro, ebu Zuhi'a Boro'a nouge nouge ḡu'a neḡanono'o mae bunirote'e me'odo ziniro. Ebu ziro, raena'a, “Nagini'a fureranata'a'e, Iakobo zu Zuhi'a Boro mone azaḡa ihozo'!” Ebu ani'e haba 'ahoga onamiro.

¹⁸ Irarirotene, ḡu'a neḡa gadine'ete'e azaḡani'a “Petero'e nougeha?” rae harae iḡuniro.

¹⁹ Heroda Agripa ani, uti azaḡa tuḡuzadu Petero faifaine vaḡiro. Ebu mene horonirotene, Petero gadinirote'e azaḡa ḡadiḡadiziro. Ebu gadi azaḡa'e zimi ruzoga veize tuḡuziro. Ebu Heroda ani, Iudea haba'anono'o iḡunadu, Kaisarea neḡa ovoiro, ebu e'ea mada nu radiro.

Heroda Agripa'a rudaro

²⁰ Heroda Agripa'e Turo zu Sidono neḡa azaḡa mazao maḡune radiu onainu. Rehano Turo zu Sidono neḡa azaḡa'e tiburanadu, Heroda ḡiani' onamiro. Ze'e Heroda tuḡure vazega boro, niḡa Balasto teite vazetadu, Heroda teite uniho manoga mouga rae umidiro, mazaḡa ze'e Heroda'a ḡiane'ete'e haba'anono'o ogomuze iḡaiḡa meido 'ahine. ²¹ Heroda ḡiani'uma madaḡa meirotene, ani kini dabuaḡa haḡaadu kini eho ro haba'ano ehoriro. Ebu hunio nu'orarote'e azaḡa mazao haramiro.

²² E'e igirotene, e'e azaḡani'a ḡihau bagaḡa ḡoeriro, raena'a, "'Adi'e badi'a'a ḡoere'ohē, mene vaze'a." ²³ Ougirotene, Zuhi'a Boro tuḡure viga'a zogone Heroda runediro, mazaḡa ani'e vazevaze'a ane nigunirotene, ani ane'a bare niguniro, u Badi'a huga'e mene niguniro. Ebu idi'a ahi'a anadu rudaro.

²⁴ U Badi'a ḡoere'e bororu onaminu, ebu vaze ḡehaḡani'a egadu mae ḡihiniro.

²⁵ Banabasi zu Saulo'e ekalesia azaḡa moni zini' onamirote'e gaḡa hauḡirotene, Ierusalemā neḡanono'o bariro. Tahī'a 'ahoga niḡa Ioane zu zamahu Antioka neḡa ovoiro. Ani niḡa 'ahoga'e Mareko.

13

Hari manōḡa haramē ragavoga veize Banabasi zu Saulo meiro

¹ Antioka ekalesiaḡa zamaḡano'e peroveta azaḡa zu ihore azaḡa 'e'e. Nize'e Banabasi, Simeona, niḡa 'ahoga'e Niḡera, ebu Kurene vazēḡa, niḡa Lukio, Manaena, ani'e Kini Heroda Antipasi teite tibano bororarote'e vazēḡa, ebu Saulo. ² Mada 'ahogano ze ogomu moneo zaḡozaḡe'ena'a Zuhi'a Boro mazao kurau radiunu. E'e zamaḡano Vine Zaḡoḡani'a ziro, raena'a, "E Banabasi zu Saulo'e eḡe gau veize meirobobo, eḡe veize avo ohozo'i!" ³ E'ano'o ze zaḡozaḡiro zu kurarote'e enogano, 'evoreze Banabasi zu Saulo rana teadu kuraro, ebu tuḡuze onamiro.

**Paulo'a ibite haramē
ragavirote'e**

Kupro 'umuḡano haramiro

⁴ Paulo zu Banabasi ze'e, Vine Zaḡoḡani'a tuḡuze'ena'a, Seleukia toḡatoḡaḡa ovoiro, ebu e'eano'o ḡasi hina Kupro 'umuḡa ruhau fariro.

⁵ Ebu Salami neḡano feurirotene, Iuda azaḡa kuru neḡa neḡa diuḡadu Badi'a ḡoere haramiro. Ioane, niḡa 'ahoga'e Mareko zuni e'ea, zeḡe danazoga veize ḡatiziro.

⁶ Ze e'e 'umuḡa nidu'a ne 'ahoga 'ahoga onamo Pafo neḡano feuriro. Ebu Iuda vazega 'ahoga hidiro. Ani'e nabone zu ḡuriro peroveta vazega, niḡa Bari-Iesu*. ⁷ Ani e'e 'umuḡa gavanaḡa teite vazetite radiunu. Gavana vazega niḡa'e Seregio Paulo. Ani vadiga manoḡa, faifairu zamare'ete'e vazega. Ani Badi'a ḡoere igihi reiro. E'ano'o vase tuḡunadu, Banabasi zu Saulo ane ne huze onairo.

⁸ Rehano nabone vazega e'e, niḡa 'ahoga'e Eluma. A'e Giriki ḡoe'a. Ḡoere e'e huga'e nabone. Ane'a zeḡe ḡoere 'ue'ena'a ta'iro ziniro. Ebu gavana'a Iesu mazao mene fioga veize ḡunuḡununiro. ⁹ U Saulo, niḡa 'ahoga'e Paulo, ani Vine Zaḡoḡani'a iriva'onadu, Eluma ḡiane runiro, ebu raena'a, ¹⁰ "Ḡa'e Satani ubuga. Haḡai duduga nidu'a agireni'ete'e vazega. Ḡuriro zu so'oso'o haḡaiḡani'a ḡae zama iri'avonoga. Ebu Zuhi'a Boro ibi duduga ḡunuḡunune'ete'e haḡaiḡa mene mode'ohe. ¹¹ Ḡiano'i! Zuhi'a Boro gigi'a'a ḡae rana raha. Ḡa'e ubumaḡo'a kura'uma, ebu mada nu agaḡa horonoga mene idara'uma."

* **13:6** Bari-Iesu, ḡoere e'e huga'e Iesu ubuga.

Ebu ḡoze zu uzabo'a ubumaḡa zogone 'uiro, ebu tufatufe'ena'a 'evo'ano abinoga veize vase vaḡiro. ¹² Ebu gavana vazega'e furerarote'e haḡaiḡa horonirotene, Iesu mazao fiiro. Zu Zuhi'a Boro haḡai ederadu, zaguzagaro.

Paulo'a Pisidia haba'ano Antioka neḡano haramiro

¹³ Paulo zu ane teite onamirote'e azaḡa'e Pafu neḡanono'o iḡunadu, Pamufulia haba'ano Perega neḡa ḡasi hina ruhau onamiro. E'eabu'u Ioane ani, Paulo duḡuru muhizadu, Ieruselema neḡa bare onamiro. ¹⁴ Ze'e Perega neḡanono'o onamo, Pisidia haba'ano Antioka neḡano feuriro. Ebu Bana Madaḡa madaḡano, Paulo zu Banabasi'a Iuda azaḡa kuru neḡa diuḡadu ehoriro. ¹⁵ Ebu goro ḡoe'a zu peroveta azaḡa ḡoere me'odirote'e enogano, Iuda azaḡa kuru neḡa ḡiane'ete'e azaḡani'a, Paulo duḡuru veize ḡoere tuḡururo. “Negofe duḡuru, za emeḡe veize inara ḡoe'a e'e ro'idene, haramine idaḡa hehe?”

¹⁶ Paulo ani iḡunadu 'evo'a mae ḡihiniro, zeḡe'a ḡoe'a ego hanoga veize. Ebu ḡoe'a ḡadaheniro, raena'a, “Isaraela azaḡa, zu Iuda mene azaḡa Badi'a gubane'ete'e, ego'il” ¹⁷ Isaraela azaḡa Badi'a'a, aḡife duḡuru meiro, ebu zeḡe'a Izipi haba'ano radiunute'ea, Badi'a'a danaze'ena'a ḡehararo zu inariro. Ebu Badi'a'a ane gigi'a boro hina Izipi haba'anono'o tutuze buziro. ¹⁸ Ebu muri ḡae ḡazaḡa gaubanana (40) haba boha'ano onamirote'e zamaḡano, ze'e Badi'a ḡoere mene ego haunu rehano, Badi'a'a mene muhiziro. ¹⁹ Kanana haba'ano haba fu'o

zu aheu fare (7) azaġa'e, Badi'a'a zimi hauġadu, habaze'e Isaraela azaġa ziniro. ²⁰ Muri maġa ġazaġa zu ġae fu'o gaubanana (450) zamaġano, 'ouge haġainu.

E'ebu'u Badi'a ani, Isaraela azaġa bo'aġanonono'o Isaraela azaġa ibito zini'uma azaġa tiba tiba ohoze onaminu. 'Ouge haġae onamo peroveta vazegħa Samuela'a fureraro. ²¹ E'ebu'u Isaraela azaġa'e, kini 'ahogani'a ibito zenoga uratiro. E'ano'o Badi'a'a Saulo ohoniro. Ani'e Kisa ubuga, Beniamini iduhu vazegħa. Ani, muri ġae ġazaġa gaubanana (40) Isaraela azaġa ibito ziniro. ²² Rehano Badi'a ani, Saulo'e kini gauġanonono'o mae vaġinadu, Davida madu kini iġu'ano ohoniro. Ani'e Badi'a'a raena'a, 'Iese ubuga Davida'e, eġe zama'a urato hau'ete'e vazegħa. Ani'e eġe'a urate'ete'e gauġa nidu'a haġai'uma.' reiro.

²³ Badi'a ani, ibite rae tirote'e ibiġano, Davida mariganono'o vase ġabozi'uma vazegħa fureno ziniro, ebu ani Isaraela azaġa mazao tuġuniro. Niġa'e Iesu. ²⁴ Ani 'izema onaogano, Ioane Batabiso'a Isaraela azaġa nidu'a mazao haramiro, raena'a, "Sau'انونو'o ġihuradu, bapatiso mo'!" reiro. ²⁵ Ioane'a ane gau hauġe'enogano 'ahige reiro, raena'a, 'Zae'a zamare'etene, e'e iniu? E'e mene Keriso. E'e vazegħa'e ariga onae'ohe. E'e ane tuġure vazegħa radu, tamakaġa miniġa fuhi'o hanoga zu mene idaġa. Ani ni'e eġe ni vitinoga.' "

²⁶ Ebu hena Paulo'a 'aune ġoere'ena'a, "Nego nabudi, Aberahamo iduhu mariga azaġa, ebu Iuda mene azaġa, Badi'a gubane'ete'e! Emeġe

veize, Badi'a ani, vase ḡabozi'uma ḡoe'a tuḡuriro. ²⁷ Ierusalemā azaḡa zu zeḡe ibito zini'ete'e azaḡa, ze'e Iesu'e Keriso rae mene zamarinu, zu Bana Madaḡa Madaḡa nidu'a, peroveta azaḡa ḡoere me'odidote'e, e'e huga'e mene ederinu. Rehano zeḡe'a Iesu kotanadu runeo tuḡunirotene, e'e ḡoe'a haḡae huniro. ²⁸ Ze'e Iesu runeo tuḡunite'e mazaḡa mene horoniro rehano, satauroneadu rudanoga veize Pirato uminiro.

²⁹ Ebu buka zaḡoḡano tirote'e ḡoe'a nidu'a ane mazao haḡae hauḡirotene, satauroono'o mae bunadu, idu zamaḡano tiro. ³⁰ Rehano Badi'a'a runeono'o bare ḡaboniro. ³¹ Ebu Iesu ani ibite Galilea haba'anono'o ane teite Ierusalemā neḡa itirote'e azaḡa mazao mada ḡehaḡa zamaḡano fureraudo. Ebu ze izidi 'ize Isaraela azaḡa mazao e'e hariḡa me'ode furene'ohe.

³² Eme izidi, 'ada hari manōḡa rae furene'ohe: Badi'a'a amahi vouḡafe mazao rae tirote'e ḡoe'a'e, ³³ vouḡafe mariga emeḡe mazao ane'a haḡae huneha. E'e haḡaiḡa'e Iesu runeono'o bare ḡaboniro. 'Adi'e Salamo aheuḡa (second) zamaḡano Iesu hariḡa tirote'e'a hudaneha, raena'a, 'Ga'e eḡe Ubude. Izidi e'e, ḡa Mogo raha.' (Salamo 2:7)

³⁴ Badi'a'a Iesu runeono'o bare ḡaboniro, zu ahi'a'e mene ruhura'uma reirote'e haḡaiḡa'e buka zaḡoḡano 'ahige touga.

Badi'a'a raena'a,
 'E'e, Davida mazao zini'uma rae tirote'e
 ḡahugoneḡa manōḡa zae zini'uma.
 E'e ḡahugoneḡa'e zaḡoḡa,

zu e'e ḡoe'a'e hudau huni'uma.' (Isaia 55:3)

³⁵ Ebu Salamo 'ahogano zuni 'ahige tiro.

Dauida'a Badi'a nina'a,

'Ġa'e, ḡae Vaze Zaḡoḡa ahi'ani'a

ruhuranoga veize

iduo mene modi'uma.' (Salamo 16:10)

³⁶ Ġoere 'adi'e Dauida hariḡa mene tiro, mazaḡa Dauida ani'e, ane radone madaḡano Badi'a ura gauḡa haḡae hauḡirotene, rudaro. Ebu ane zuni vouḡaḡa idu haba'ano ḡuriro, ebu ahi'a'e ruhurarō. ³⁷ U Badi'a'a runeono'o bare ḡabonirote'e vazēḡa'e 'ahi'a mene ruhurarō.

³⁸ E'ano'o nego nabudi, 'adi edero'i! Eme'e, Badi'a'a zae haḡai sau'a aḡutu modi'uma ḡoe'a'e, Iesu'a nagini haḡaofirote'eano'o zae mazao haramē'ohe. ³⁹ Mose goro ḡoe'a

haḡae'ete'eano'o, za Badi'a'a za ane ubumao dudūḡa rouga mene idararo, mazaḡa vaze haḡai'e sau'a da'o 'ahine. Rehano vaze haḡaiḡa sau'a e'e nidu'a'e, iniu'a Iesu mazao fine, Iesu'a nagini haḡaofirote'eano'o Badi'a'a aḡutu modadu, e'e sau'aḡanono'o mae vaḡizi'uma.

⁴⁰ E'ano'o peroveta azaḡani'a reirote'e haḡaiḡa zae mazao mene fureranoga veize ḡiano'i!

⁴¹ 'Ahige touga, raena'a,

'Ġiano'i!

Za'e, Badi'a ḡoere he'ehe'ene

ḡoere'ete'e azaḡa,

zaguzagano'i, ebu rudano'i!

Mazaḡa e'e, zae radone madaḡano

haḡai 'ahoga fureni'uma.

Vaze'a, nagini'a furera'uma rae,

zae ihozine zuni,

“Uguḡa haḡaiḡa'e
mene furera'uma.” radu,
e'e ḡoe'a mene mae ḡihini'uma.” (Habakuku
1:5)

⁴² Paulo ani Banabasine, Iuda azaḡa kuru neḡanono'o buau'enogano, e'ea kurarote'e azaḡani'a umiziro, zeḡe moḡa Madaḡa Zaḡoḡano zuni ḡoere e'e 'aune bare haramoga. ⁴³ Vaze 'ai rururu ḡourerotene, Iuda azaḡa, zu Iuda mene azaḡa, Badi'a mone ḡihurirote'e ḡehaḡani'a Paulo zu Banabasi hegotiro, ebu Paulo zu Banabasi'a iraduḡuziro, raena'a, “Badi'a ḡahunoneḡa manoḡa zamaḡano fie gigaru onamo'i!”

⁴⁴ Bana Madaḡa Madaḡa bare meirotene, ne e'e azaḡa'e nariga nidu'a Zuhi'a Boro ḡoere egoga veize nu'oraro. ⁴⁵ Rehano Iuda azaḡani'a, vaze ḡehaḡani'a nu'orarote'e horonirotene, ze ahiahi meiro, ebu ḡoere sau'a hina, Paulo'a haramirote'e ḡoe'a 'ue'ena'a ta'iro haro.

⁴⁶ Paulo zu Banabasi'e ḡoere figure'ena'a, “Eme, ibite zae Iuda azaḡa veize Badi'a ḡoere rae fureneha. Rehano izidi za'e Badi'a ḡoere hezaho hanadu, zae'a zae bare ḡabone tuḡutuḡu mene me'uma azaḡa rae raha. E'ano'o eme izidiono'o Iuda mene azaḡa veize haramo oname'e'uma.

⁴⁷ Mazaḡa Zuhi'a Boro'a eme 'ahige rae ifiro.

'E, Iuda mene azaḡa mazao
eḡe ḡoere rae furenite'e agaḡa
rouga veize ḡa oho'iro,
ḡae'a haba nidu'a zamaḡano
Zuhi'a Boro'a vaze ḡabozi'uma
hariḡa ihozoga veize.' (Isaia 49:6)

⁴⁸ Iuda mene azaḡani'a e'e igirotene, ze'e matu'iro, ebu Zuhi'a Boro ḡoere niguniro. Ebu ḡabone tuḡutuḡu mouga veize, Badi'a'a ohotirote'e azaḡa'e nidu'a ane ḡoere mae ḡihiniro. ⁴⁹ Ebu Zuhi'a Boro ḡoere'e e'e haba'a nidu'a zamaḡano ḡehararo.

⁵⁰ Rehano Iuda azaḡa'e, Iuda roḡae nize boro azaḡa Badi'a gubane'ete'e zu e'e neḡa ibito zini'ete'e azaḡa tutuzadu, Paulo zu Banabasi sausauzoga rae haraharaziro. Ebu e'e haba'anono'o hegoze vaḡiziro. ⁵¹ E'ano'o ze, e'e moneo ḡoeri'uma heuḡa, odaze hu'uruḡa fode rurunadu, Ikonio neḡa onamiro. ⁵² Ebu Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'e matu'e rudaro, zu Vine Zaḡoḡani'a iri'avoziro.

14

Paulo zu Banabasi'a Ikonio neḡano haramiro

¹ Paulo ani Banabasine Ikonio neḡano onamirotene, iḡaiḡa haḡae'ete'e teige Iuda azaḡa kuru neḡano diuḡiro, ebu e'ea faifairu haramadu, Iuda azaḡa zu Giriki azaḡa ḡehaḡa bagaḡani'a Iesu mazao fiiro. ² Rehano Iuda azaḡa, Iesu mazao mene firote'e'a, Iuda mene azaḡa zama ḡunuḡununiro. Ebu Paulo duḡuru agirezouga veize Iuda mene azaḡa zama aro. ³ Paulo zu Banabasi'e e'ea faḡa hune radadu, Zuhi'a Boro veize inare haramiro. Ebu Zuhi'a Boro'a ḡahunofi'uma hariḡa'e ḡoe'a huga reifine, Zuhi'a Boro'a apostolo azaḡa 'evore hina ane tahi gigi'a haḡaiḡa zu zaguzaga'uma haḡaiḡa haḡao ziniro. ⁴ Rehano e'e neḡa azaḡani'e rovodadu,

nu'e Iuda azaḡa mone reiro, u nu'e apostolo azaḡa mone reiro.

⁵ Ebu Iuda mene azaḡa nu zu Iuda azaḡa nu'a zeḡe ne ibito zini'ete'e azaḡa teite tiburanadu, hadi hina apostolo azaḡa zimi sausauga veize, neneganiro. ⁶ Rehanu Paulo zu Banabasi'e e'e hariḡa igirotene, e'e neḡa modadu Lukaonia haba'a ferau onamiro. Ebu Lusitera zu Derebe neḡano zu e'e uhiḡa uhiḡa haba'ano ⁷ hari manoga harame onaminu.

Paulo zu Banabasi'a Lusitera neḡano odaḡa sau'a vazega fainiro

⁸ U Lusitera neḡano odaḡa sau'a vazega 'ahogani'a ehore radiunu. Ani'e 'ouge fureniro, ebu mene hune zu edau onaminu. ⁹ Ani Paulo'a haramirote'e igi radiro. Ebu Paulo'a ḡiane runirotene, ani Badi'a mazao fie'e 'ahine, Badi'a'a odaḡa faini'uma rae zamariro. ¹⁰ Ebu Paulo'a ḡihau ḡorene'ena'a, "Iḡune edano'i!" rae niro. Ebu ani zogone rafate iḡunadu edau ragaviro.

¹¹ Ebu vase ḡuḡuvaḡani'a, Paulo'a haḡairote'e haḡaiḡa horonirotene, ze Lukaonia ḡoe'ano huaru, raena'a, "Badi'a'a vase radu emeḡe vaḡe ovaeha." ¹² Ebu Banabasi'e Dio reiro, u Paulo'e Hereme reiro, mazaḡa Paulo ani iḡaiḡa haramido 'ahine.* ¹³ Dio dibu'o neḡa'e Lusitera neḡa enogano. E'ea dibu'o hau'ete'e vazegani'a, vase ḡuḡuvaḡa teite boromakau nu zu ḡegeḡe haḡairote'e kakaḡa Lusitera neḡa

* **14:12** Dio zu Hereme'e Giriki azaḡa badi'a. Hereme'e hari odohe dure'ete'e badi'aḡa.

ibihetaḡa odohe onairo. Ebu apostolo azaḡa dibu'o zinihi reiro.

¹⁴ Rehana Banabasi ani Paulone, ne azaḡani'a nagini haḡaihi ra'ete'e igirotene, mene haḡai'uma haḡaiḡa radu zamaze adudanadu, dabuaze zigiro. Ebu vaze ḡuḡuvaḡa ḡunuḡano dure diuḡe'ena'a, huau ḡoeriro, raena'a,

¹⁵ “Nego nabudi, za nougadu 'uguḡa haḡaiḡa haḡae'ohe? Emeḡe zuni vaze tauḡi, zae teite idaḡa. Eme zae mazao hari manoḡa haramifine onaeha, zae'a huga o'o'a haḡaiḡa e'e modadu, hubehune radiu'ete'e Badi'aḡa vaḡe onaifine. Ani'e adure, raha zu davara haḡairo, ebu e'ea radiu'ete'e ḡauḡa nidu'a haḡairo. ¹⁶ Amahi madaḡano bone, haba'a haba'a azaḡa nidu'a zeḡe zeḡe edeḡa haḡaiḡa haḡainutene, Badi'a'a ḡiaze modinu. ¹⁷ Rehana vaze'a Badi'a zamarifine ane'a haḡai manoḡa manoḡa fureninu. Zae veize adureono'o irugu tuḡuninu, ogomu madaḡa madaḡa fureninu, ebu ogomu boro zininu, zu matu'u hina zamaze iri'avoninu.”

¹⁸ Ze 'ouge reiro rehana, ne e'e azaḡa'e boro-makau manadu, ḡahunu zinihi radu te'ote'aro. Rehana ḡonagano e'e haḡaiḡa 'uoga idararo.

¹⁹ E'e ḡarugano Iuda azaḡa nu'a Antioka zu Ikonio neḡanono'o onaadu, e'e neḡa azaḡa zama aro. E'ano'o ze'e Paulo hadi hina maro, ebu ze 'ane ani rudaneha radu, ne enogano ahase buniro. ²⁰ Rehana Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'a gabaḡeḡene edau'enogano, ani iḡunadu, e'e neḡa bare diuḡiro. Irarirotene, Paulo ani Banabasi teite Derebe neḡa onamiro.

Suria haba'a Antioka neḡa bariro

²¹ Paulo ani Banabasine Derebe neḡano hari manoga haramiro, ebu Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'a e'e neḡano ḡehararo. E'e enogano ze Lusitera, Ikonio neḡa zu Pisidia haba'a Antioka neḡa bare onamiro. ²² Ze e'ea Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a inara ziniro, ebu "Iesu mazao fie gigarano'il" rae inaraziro. Ebu 'ahige reiro. "Eme aduga ḡehaḡa hidi'udu'u, Badi'a'a zuhi'afi'ete'e zamaḡa diuḡi'uma." ²³ Paulo ani Banabasine, neḡaneḡa ekalesiaḡano Iesu mazao fie'ete'e azaḡa ibito zenoga veize vaze nu ohoziro. Ebu ogomu moneo zaḡozage'ena'a zeḡe veize kuraro. Ebu zeḡe'a fie'ete'e Zuhi'aḡa Boro 'evorao tiro. ²⁴ Ebu Pisidia haba'a vitau onamadu Pamufulia haba'a bare onamiro. ²⁵ Ebu Peregā neḡano Badi'a ḡoere haramirotene, Atalia neḡa ovoiro.

²⁶ Ebu Atalia neḡanono'o ḡasi hina bare ruhau onamo, Suria haba'a Antioka neḡano feuriro.

U zeḡe ragavo, hari manoga haramē'eta'a'e Antioka neḡanono'o ḡadaheniro. Antioka ekalesia azaḡa'e, tuḡuzirote'e zamaḡano, Badi'a ḡahunone manoga'ani'a Paulo zu Banabasi rana rouga radu, Badi'a 'evorao teadu tuḡuziro.

Ebu anianine e'e gauga haḡae haugadu izidu'u 'ada bare'ete'e. ²⁷ Zeḡe'a Antioka neḡano feurirotene, ekalesia azaḡa nu'oziro. Ebu Badi'a'a zeḡe gauono'o haḡaidote'e nidu'a rae fureniro, ebu Iuda mene azaḡa zuni Iesu mazao fii'uma ibiḡa Badi'a'a bohanirote'e hariḡa me'odo ziniro. ²⁸ Ebu ze, Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a teite mada ḡehaḡa e'ea radiunu.

15

Ierusalemene neḡano Iuda mene azaḡa Zuhi'a Boro mone ḡihurirote'e ḡo'aziro

¹ E'e zamaḡano, vase nu'a Iuda haba'anono'o Antioka neḡa ovoiro, ebu Iuda mene azaḡa Zuhi'a Boro mone reirote'e ihoziro, raena'a, "Mose'a ibite aḡife ihoze'ena'a, ahiri rana iḡuri haḡao'i reiro. E'ano'o za'e iḡuri mene haḡaine, ḡabone mene hidi'uma." ² Paulo ani Banabasine e'e ḡoe'a igirotene, 'uguḡa haḡaiḡa mene haḡai'uma radu, zeḡe teite ta'iro titiro. E'ano'o Antioka ekalesia azaḡani'a Paulo zu Banabasi madu, nabudize nu teite Ierusalemene neḡano tuḡuzi'uma reiro, zeḡe'a apostolo azaḡa zu ekalesia vase boroboro teite e'e ḡoe'a ḡo'anoga veize. ³ E'ano'o Antioka ekalesia azaḡani'a Paulo duḡuru Ierusalemene neḡano tuḡuziro. Ebu zeḡe'a Poinikia zu Samaria haba'a vitau onaminutene, nouge nouge Iuda mene azaḡani'a Zuhi'a Boro mone ḡihurirote'e hariḡa neḡaneḡano me'odo ziniro. Ebu Zuhi'a Boro mone azaḡa nidu'a, e'e hariḡa igirotene, matu'e rudaro. ⁴ Zeḡe'a Ierusalemene neḡano feurirotene, Ierusalemene ekalesia azaḡa, apostolo azaḡa zu ekalesia vase boroboro'a matu'o ziniro. Ebu Badi'a'a zeḡe gauono'o haḡairote'e ḡauḡa nidu'a, Paulo duḡuru'a me'odo ziniro.

⁵ Rehano Farisea azaḡa, Zuhi'a Boro mazao fie'ete'e azaḡa nu'a iḡunadu, 'ahige reiro. "Iuda mene azaḡa zuni ahirize rana Badi'a mone ra'ete'e iḡu'a haḡai'uma, ebu Mose goro ḡoe'ano tirete'e haḡaiḡa zuni haḡai'uma."

⁶ E'ano'o apostolo azağa zu ekalesia vase boroboro'a ġoere fainifine nu'oraro. ⁷ Ze fağa ġo'anirete'e enogano, Petero'a iġunadu ziro, raena'a, "Nego nabudi, zae nidu'a edeğa, ibite zae bo'ağanono'o Badi'a'a eġe tuġuhiro, Iuda mene azaġani'a hari manoga egadu Zuhi'a Boro mazao fioga veize. ⁸ Badi'a'e vase zama edere'ete'e Badi'ağa. E'e Badi'aġani'a Iuda mene azağa mazao zuni Vine Zaġoga tuġuniro, emeġe mazao tuġunirete'e teige. Badi'a ani 'ouge'ena'a, Iuda mene azağa zuni mae zouzi'uma rae ihofiro. ⁹ Badi'a ubumao'e Iuda mene azağa zu eme'e mene nunu, mazağa zeġe'a Zuhi'a Boro mazao firote'eano'o, zeġe zama Badi'a'a deheniro. ¹⁰ Zae'a ra'eta'a'e, emeġe zu vouġafe'a hağaoga mene idararote'e haġaiğa. Rehano za nougadu, Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a e'e, haġai aduga zinihi ra'ohe. Za 'ouge'ena'a Badi'a tu'ine nurihi ra'ohe. ¹¹ Mene! Eme 'ahige hubehune zamare'ohe. Zuhi'a Boro Iesu'a ġahunofi'ete'eano'o eme ġabofeha. Iuda mene azağa zuni Badi'a'a e'e ibiġano ġabozeha."

¹² Petero ġoere igirotene, e'ea radirote'e azağa nidu'a mene ġoeriro. Ebu Paulo ani Banabasine, Badi'a'a zeġe gauono'o Iuda mene azağa bo'aġano ane tahi gigi'a haġaiğa zu zaguzaga'uma haġaiğa haġaidote'e fairu me'odo zinirote'e zamaġano, e'ea radirote'e azaġani'e abite radiro.

¹³ Zeġe'a ġoere hauġirotene, vase boro 'ahoga, Iakobo'a iġunadu ġoeriro, raena'a, "Nego nabudi, eġe ġoere ego'i! ¹⁴ Badi'a'a nouge nouge Iuda mene azağa zamaradu, Badi'a mone

reifine zeḡe bo'aḡanono'o ḡadaheḡano vase nu zamazirote'e hariḡa, Petero'a rae fureneha.

¹⁵ Peroveta azaḡa zuni 'ouge rae tiro, raena'a,

¹⁶ 'Zuhi'a Boro'a 'ahige ra'ohe.

E'e enogano, e'e bare onai'uma.

Ebu Davida'a zuhi'azirote'e neḡa fahanoga'e, eḡe'a bare ogora'uma.

Ane ḡahutu neḡa'e

bare ogoru ḡehani'uma.

Ebu bare izifi'uma.

¹⁷ Haba 'ahoga 'ahoga zamaḡano

radiu'ete'e azaḡani'a

Zuhi'a Boro vaḡifine.

Ebu Iuda mene azaḡa bo'aḡano

eḡe mone ra'ete'e azaḡani'a

Zuhi'a Boro vaḡifine.

E'e haḡaiḡa fureni'uma

Zuhi'aḡa Boro'a 'ouge ra'ohe.

¹⁸ A'e Zuhi'a Boro'a

amahi rae furenirote'e ḡoe'a.' (Amosi 9:11-12)

¹⁹ E'ano'o eḡe'a zamare'etene, haḡai aduga'e, Iuda mene azaḡa bo'aḡanono'o Badi'a mone ḡihure'ete'e azaḡa, mene zini'uma, ²⁰ rehano zeḡe veize so'ao mirihadu, 'ahige ḡoere tuḡuri'uma. Ze, ḡuriro badi'aḡa mazao ti'ete'e ogomuḡa'e mene a'uma, ebu vase 'ahoga'e ane teite mene hahurate'e vazega teite ibi mene ve'oni'uma, ebu 'unuḡano harine runate'e maniḡa zu ru'e mene a'uma. ²¹ Mazaḡa Mose goro ḡoe'a'e amahiono'o neḡaneḡano Iuda azaḡa kuru neḡano Bana Madaḡa Madaḡano me'ode harame onaido."

Ierusalemia ekalesia azaḡani'a Iuda mene azaḡa, Zuhi'a Boro mone ra'ete'e veize so'a tuḡuriro

²² E'ano'o apostolo azaḡa zu ekalesia vase boroboro'a ekalesia azaḡa nidu'a teite ḡo'anadu, zeḡe vase nu me'uma reiro, Paulo zu Banabasi teite Antioka neḡano tuḡuzoga veize. Ze vase 'ahoga, niḡa Iuda, niḡa 'ahoga'e Barasaba, zu vase 'ahoga, niḡa Silasi meiro. Anianine'e Zuhi'a Boro mone azaḡa ibito zini'ete'e azaḡa. ²³ Ze so'ao 'ahige mirihadu tuḡuriro, raena'a,

“Eme, zae negoze, apostolo azaḡa, ekalesia vase boroboro, zu ekalesia azaḡani'a, Iuda mene azaḡa Iesu mazao fie'ete'e, Antioka neḡano zu Suria zu Kilikia haba'ano radiu'ete'e mazao matu'u ḡoe'a tuḡure'ohe.

²⁴ Eme hari 'ahoga igiro. Vaze nu'a emeḡe mazaono'o amadu, ḡoere nunu hina zamaze mae ḡunuḡununiro, ebu zamaze'a adudarote'e igiro. Rehano ze'e emeḡe'a mene tuḡuziro.

²⁵ E'ano'o emeḡe nidu'a ḡo'ane idanadu, vase nu maha, ebu negofe manoḡa Banabasi zu Paulo teite zae vaḡe tuḡuzi'uma ra'ohe. ²⁶ Banabasi zu Paulo'e emeḡe Zuhi'a Boro Iesu Keriso veize zeḡe ḡabone ahetirote'e azaḡa. ²⁷ E'ano'o eme Iuda zu Silasi tuḡuze'ohe, emeḡe'a so'ao mirihate'e ḡoe'a, zeḡe'a hebe hina zu rae furenoga veize.

²⁸ Vine Zaḡoḡani'a ibitofeadu, emeḡe'a ḡo'anate'e ḡoe'a'e 'ahi'e'e. Eme'e goro haḡaiḡa nunu haḡao'i radu, aduga mene zini'uma. Rehano zae'a haḡai'uma haḡaiḡa'e 'ahi da'o.

²⁹ Ḡuriro badi'aḡa veize teate'e maniḡa mene a'uma, ebu ru zu 'unuḡano harine runate'e

maniġa mene a'uma, ebu vase 'ahoga'e ane teite mene hahurate'e vazega teite ibi mene ve'oni'uma. Za haġai 'uguġa mene haġaine, za'e haġaize'a manohuda'uma. E'e da'o. Zae nidu'a bazo'il”

³⁰ E'ano'o zeġe ġazaġa'e tuġzadu, Antioka neġa onamiro, ebu Antioka ekalesia azaġa nidu'a nu'ozadu, so'a ziniro. ³¹ Ebu zeġe'a me'odirotene, ze iraduguzi'ete'e ġoe'a egadu matu'iro. ³² Iuda ani Silasine'e peroveta azaġa. Ze Zuhi'a Boro mone azaġa mazao iradugu ġoe'a borofe haramadu, inara ziniro. ³³ Ze mada nu e'ea radirote'e enogano, Antioka neġano Zuhi'a Boro mone azaġa'e zama roġeġa veize zeġe rana kuranadu bare tuġuzi. Ebu ze Ieruselema neġa bare onamiro, zeġe tuġuzirote'e azaġa vaġe. [³⁴ U Silasi'e mene bari'uma radu e'ea radiro.] ³⁵ Paulo zu Banabasi'e Antioka neġano radadu, vase ġehaġa teite Zuhi'a Boro ġoere ihoziro, zu haramo ziniro.

Paulo ani Banabasine rovtiro

³⁶ Mada nu enogano, Paulo'a Banabasi niro, raena'a, “Aro, emeġe'a ibite Zuhi'a Boro ġoere haramirote'e neġaneġa nidu'a bare onamihi, ebu e'ea Zuhi'a Boro mone azaġani'a nouge radiu'ete'e ġiazih.” ³⁷ Banabasi ani ura'e tahi'a 'ahoga, niġa Ioane, niġa 'ahoga'e Mareko, ani zuni zamahatihi reiro. ³⁸ Rehano Paulo ani, Mareko zamahanoga'e mene manoga rae zamaro, mazaġa Mareko'e ibite Pamufulia haba'anono'o muhize baradu, zeġe teite mene gaue onamiro. ³⁹ Paulo zu Banabasi'e ġoereze'a rira' onamirotene, ze rovtadu, avoavo onamiro.

Banabasi'e Mareko zamahanadu, Kupro 'umuġa ruhau onamiro. ⁴⁰ U Paulo'e Silasi zamaharo, ebu Zuhi'a Boro mone azaġani'a Zuhi'a Boro ġahunone manoġani'a zeġe rana rouga veize, ze ani 'evoreo teadu iġuniro. ⁴¹ Ze'e Suria zu Kilikia haba'a onamadu, e'ea radiu'ete'e ekalesiaġa azaġa inaraziro.

Paulo'a haba faġano haram ragavirote'e aheuġa

16

Timoteo'a Paulo ġatine onamiro

¹ E'e enogano Paulo ani, Derebe neġa onamiro, ebu hena Lusitera neġa onamiro. E'ea Zuhi'a Boro tahi'a 'ahoga, niġa Timoteo'a radiunu. Ani vi'a'e Iuda roġaġa. Zuhi'a Boro mazao finu, rehano moga'e Giriki vazeġa. ² Zuhi'a Boro mone azaġa, Lusitera neġa zu Ikonio neġano radiu'ete'e'a, raena'a, "Timoteo'e vaze manoġa." reiro. ³ Ebu Paulo ani ura'e, Timoteo'a zeġe teite onamoga uratiro. Rehano Iuda azaġa e'e haba'ano radiu'ete'e, ze edeġa Timoteo moga'e Giriki vazeġa. E'ano'o Paulo'a Timoteo ahi'a rana iġuri haġairo, hena iġite Iuda azaġani'a ġoeri'uma reiro. ⁴ Ebu ze neġaneġa ragave oname'ena'a, Ierusalem neġano apostolo azaġa zu vaze boroboro'a ġoere idanirote'e ġoe'a ihozido, zeġe e'e haġaiġano radoga veize. ⁵ E'ano'o ekalesia azaġa'e Zuhi'a Boro mazao fie'ete'e moneo inarido, ebu mada nidu'a Zuhi'a Boro mazao fie'ete'e azaġani'a ġeharu onaminu.

⁶ Paulo zu ane hegotirote'e azaḡa, ze Ferigia zu Galatia haba'ano onamiro, mazaḡa Vine Zaḡoḡani'a Asia haba'ano haramoga garariro. ⁷ Ze Musia haba'a diuḡihi ra'ete'ea feurirotene, ze ura Bitunia haba'a onamihi reiro, rehano Iesu Vine Zaḡoḡani'a gararo ziniro. ⁸ E'ano'o ze Musia haba'a zogoradu, Toroa neḡa ovoiro. ⁹ E'e ohe'ano Paulo ani iḡunaro. Makedonia vazēḡa 'ahogani'a edanadu umine'enogano horoniro, raena'a, "Makedonia haba'a fare onaadu, emeḡe danafo'i!" ¹⁰ Paulo'a iḡuna e'e horonirotene, eme, e'ea hari manōḡa haramoga veize Badi'a'a tuḡufe'ohe rae zamaradu, Makedonia haba'a onamoga veize ḡarihe ruhibiro.

Lidia'a Zuhi'a Boro mazao firo

¹¹ Eme Toroa neḡanono'o ḡasi hina, roḡoroḡe Samotarake 'umuḡa ruhau onamiro, ebu irarirotene, Neapoli toḡatoḡaḡa ruhau onamiro. ¹² E'eano'o Filipi neḡa onamiro. Filipi neḡa'e Makedonia haba'a zamaḡano ne boro zu Roma azaḡa ne. Eme mada nu e'ea radiunu.

¹³ Fura madaḡano, eme Filipi neḡa ḡabi'a enoga buanadu vu onamiro. Eme 'ane, Iuda azaḡani'a e'ea nu'oranadu kurau'e gaogi, rae zamariro. Ebu e'ea ehoradu, nu'ora' onairote'e roḡaeḡa roḡaeḡa ḡoreziro. ¹⁴ Paulo ḡoere abito haunute'e roḡaeḡa 'ahoga'e niḡa Lidia. Ani'e Tuatira neḡa roḡaeḡa, ebu dabua kanaḡa serone'ete'e gauḡa boro haḡaido, zu Badi'a kurano haudote'e roḡaeḡa. Zuhi'a Boro'a zamaḡa bohano haro. E'ano'o ani Paulo ḡoere egadu mae ḡihiniro. ¹⁵ Ebu Lidia zu ane neo radiu'ete'e

azaḡa bapatzozirotene, ane'a umifiro, raena'a, "Za, e'e hube hune Zuhi'a Boro mazao fie'ohe rae zamaro'idene, eḡe ne onaadu e'ea rado'i!" Ebu ani 'ouge te'ote'anadu, ane ne zamafe onamiro.

Paulo ani Silasi ne Filipi ḡu'a neḡano ohoziro

¹⁶ Mada 'ahogano eme kuru haba'a on-ame'enogano, tuḡure roḡae tahi'aḡa hidiro. Ani'e vine sau'ani'a ane zamao radiunu. E'ano'o ani'e zama moneo nagini'a fureratite'e rae furenido. Ani'e 'ouge haḡae'ena'a ane boro azaḡa veize moni boro haḡaido. ¹⁷ Ani'e, Paulo zu emeḡe hegote'ena'a, ḡihau ḡoere iḡuniro. "Ahi duḡuru'e Niḡa Hitaga Hune Badi'aḡa tuḡure azaḡa! Ze'e Badi'a'a nouge nouge za ḡabozite'e ibiḡa rae fureno zini'ohe." ¹⁸ Ani mada ḡehaḡa 'ouge da'o haḡae onaminutene, Paulo ani e'e egoga fuḡoniro. E'ano'o tehadu roḡae tahi'aḡa zamao radiu'ete'e vineḡa sau'a e'e niro. "Iesu Keriso niḡano, eḡe'a ḡa'ohe. Roḡae tahi'aḡa e'e mazaono'o buano'i!" Ḡoere e'e ariḡano vine sau'ani'a roḡae tahi'aḡa mazaono'o buaro.

¹⁹ Tuḡure roḡae tahi'aḡa e'e boro azaḡa'e ederiro, ani zeḡe veize moni mene haḡai'uma. E'ano'o ze Paulo zu Silasi oboze teadu, ne hunio ahase onamiro, gavamani azaḡani'a kotazoga veize. ²⁰⁻²¹ Ze Roma gavamani azaḡa vaḡe tutuze onamadu ziro, raena'a, "Adi duḡuru'e Iuda azaḡa. Ze'e haḡai nunu vaze ihozadu, emeḡe ne azaḡa zama ḡunuḡunune'ohe. Zeḡe'a ihoze'eta'a'e, Roma azaḡani'a mae ḡihinoga zu haḡaoga'e goro."

²² Ebu vase ġuġuvaġa zuni Paulo zu Silasi agirezi'ete'e azaġa teite 'auġiro. Ebu gavamani azaġani'a zeġe tahi'a tahi'a tuġuzadu, "Dabuaze zigi vaġinadu somori hina bouzo'!" reiro. ²³ Ze bouze sausauzirote'e enogano, ġuano ohoziro, ebu ġu'a neġa gadine'ete'e vazega nina'a, "Fairu gadizo'!" reiro. ²⁴ Ġu'a neġa gadine'ete'e vazega'e e'e ġoe'a egadu, ġu'a neġa zamaġa huneo ohoziro, ebu ire aduga ho'ogano odaze veonadu 'ufune modiro.

²⁵ Ohere nemanemao Paulo ani Silasine'e ku-raunu, zu bada ma'ena'a Badi'a niguninu, ebu ġu'a azaġa'e abito zininu. ²⁶ E'e zamaġano haba'a tabara ġihau hagariro. E'ano'o ġu'a neġa ohonirote'e haba'a zuni hagariro. Ebu ġu'a neġa ibihetaġa nidu'a tabara bohataro, ebu ġu'a azaġa 'ufuzirote'e auriġa nidu'a butau ġouriro. ²⁷ Gu'a neġa gadine'ete'e vazegani'a evatadu, ġu'a neġa ibihetaġa bohatanoga horonirotene, kariġa hizi madu, ane'a bare ġounihi reiro, mazaġa ani 'ane ġu'a azaġa nidu'a feraneha, rae zamariro. ²⁸ Rehano Paulo'a ġihau ġoere iġune'ena'a, "Ago 'ougo'i! Emeġe nidu'a 'ada." reiro.

²⁹ Ġu'a neġa gadine'ete'e vazega'e ġurizabu raena'a ihure huġane madu ġu'a neġa dure diuġiro. Ebu rereru'ena'a, Paulo zu Silasi zamao ġuġuriro. ³⁰ Ebu ani ġu'a neġanonono'o mae buzadu ġadiziro, raena'a, "Vaze boroboro, e nagini haġaine ġabone hidi'uma?"

³¹ Zeġe'a naenaenina'a, "Zuhi'a Boro Iesu mazao fio'i! 'Ougine, ġae zu ġae neo radiu'ete'e azaġani'e ġabone hidi'uma." reiro. ³² Ebu ġu'a neġa gadine'ete'e vazega zu neġano raidiu'ete'e

azaḡa nidu'a mazao Zuhi'a Boro ḡoere rae fureno ziniro. ³³ Ebu 'ize ohere rehano, ḡu'a gadine'ete'e vazēḡani'a anianine tutuze onamadu bouzirote'e iḡu'a vuzu'o ziniro. Ebu ane zu neḡano radiu'ete'e azaḡa nidu'a zogone bapatizo meiro. ³⁴ Ebu ḡu'a neḡa gadine'ete'e vazēḡani'a ane ne tutuze onamadu ogomu ziniro. Ani'e neḡa azaḡa nidu'a teite matu'u boro haḡairo, mazaḡa ze'e Badi'a mazao fiuro 'ahine.

³⁵ E'e irarirotene, gavamani azaḡani'a zeḡe gau azaḡa tuḡuziro, ḡu'a neḡa gadine'ete'e vazēḡa nouga veize, raena'a, "E'e azaḡa tuḡuze buzo'i!" ³⁶ Ebu ḡu'a neḡa gadine'ete'e vazēḡani'a Paulo niro. "Gavamani azaḡani'a ḡoere tuḡureha, zae tuḡuze buzoga veize. E'ano'o izidi 'ada zama roḡeḡano onamo'i!"

³⁷ Rehano Paulo'a gavamani gau azaḡa ziro, raena'a, "Eme'e Roma mone azaḡa. Ze kotao zu mene ohofa rehano, hunio boufadu ḡu'ano ohofeha. Ebu izidi ze, hena, sifu tuḡufe bufihi ra'ohe. Mene 'ougi'uma! Zeḡe hune'a onaadu, tutufe bufi'uma."

³⁸ Gavamani gau azaḡani'a gavamani azaḡa vaḡe onamadu ziro. "Paulo zu Silasi'e Roma mone azaḡa." reirotene, ze rihau rudaro. ³⁹ E'ano'o gavamani azaḡa'e zeḡe vaḡe onamadu umiziro, zeḡe mazao nagini sau'a haḡairote'e rae modoga. Ebu gavamani azaḡani'a zamaze buzadu umiziro. "Filipi neḡa mode iḡuno'i!" ⁴⁰ Ebu anianine ḡu'anono'o buarotene, Lidia ne onamiro. E'ea Zuhi'a Boro mone azaḡa hidadu, inara ḡoe'a ziro, ebu Filipi neḡanono'o iḡuniro.

17

Paulo Tesalonika neġano

¹ Paulo zu Silasi ze Amefipoli zu Apolonia neġa vitau onamadu, Tesalonika neġano feuriro. E'e neġano'e Iuda azaġa kuru neġa 'e'e. ² Paulo ani iġaiġa haġae'ete'e teige, Bana Madaġa madaġano Iuda azaġa kuru neġa diuġadu, buka zaġoġa me'ode'ena'a Iuda azaġa teite ġo'aniro. 'Ouge'ena'a Bana Madaġa madaġa uġidu meiro. ³ Ani'e buka zaġoġanono'o ġoere 'ahoga 'ahoga me'ode'ena'a, Keriso'e zahaarani'uma ebu runeono'o bare ġabodi'uma rae tirote'e, faifairu ihoziro. Ebu 'ahige reiro, "Eġe'a rae furene'ete'e vazegā, niġa'e Iesu, ane huga'e Keriso." ⁴ Ebu Iuda azaġa nu'e zamaze'a bohatanadu Paulo ġoere mae ġihiniro, ebu Paulo zu Silasi teite 'auġiro, ebu Giriki azaġa ġehaġa Badi'a gubane'ete'e, zu e'e neġano nize boro roġaeġa ġehaġa zuni 'auġiro.

⁵ Rehano Iuda azaġa nu'e e'e horonirotene, Paulo zu Silasi mazao ahiahi meiro. E'ano'o ġonore azaġa maketi haba'ano rau tauġe'ete'e, mae nu'ozadu, Tesalonika neġa zamaġano utitihi radu harae ġuzuhiro. Ebu Iasoni ne haonadu Paulo zu Silasi vaġiro, vase ġuġuvaġa mazao mae buzoga veize. ⁶ Ze mene horozirotene, Iasoni zu Zuhi'a Boro mone azaġa nu ahasise buzadu, kanisoro azaġa zamao ohoziro, ebu ġihau ġoeriro, raena'a, "Paulo zu Silasi'e haba nidu'a zamaġano vase mae ġunuġunuze onaeha. Ebu ze emeġe ne zuni diuġeha. ⁷ Ebu Iasoni'a ane neo mae zouziro. Ze'e Roma zuhi'aġa goro

ḡoe'a vari'e'ohe, mazaḡa ze'e kini 'ahoga 'e'e ra'ohe. Niḡa'e Iesu.” ⁸ E'ea nu'orarote'e azaḡa zu kanisoro azaḡani'a e'e igirotene, zamaze'a adudu ḡouriro. ⁹ Rehano ze'e Iasoni duḡuru mazaono'o mae buzite'e moniḡa madu, tuḡuze onamiro.

Paulo Berea neḡano

¹⁰ E'e ohe'ano, Zuhi'a Boro mone azaḡani'a Paulo zu Silasi zogone tuḡuzadu Berea neḡa onamiro. Berea neḡano feurirotene, Iuda azaḡa kuru neḡa diuḡiro. ¹¹ Berea azaḡa'e zamaze mene riḡa, Tesalonika azaḡa mene heuḡa. E'ano'o Paulo'a haramete'e ḡoe'a faifairu igiro, zu ane haramo ḡoe'a'e huga ga mene radu, mada nidu'a buka zaḡoḡa me'ode udahido. ¹² Ebu Iuda azaḡa ḡehaḡani'a Zuhi'a Boro mazao fiuro, zuni Giriki roḡaḡa zu Giriki ohozeḡa nize boroboro ḡehaḡani'a Zuhi'a Boro mone reiro.

¹³ Rehano Iuda azaḡa Tesalonika neḡano radiu'ete'e'a, Paulo'a Berea neḡano zuni Badi'a ḡoere haramirote'e igirotene, zeḡe zuni Berea neḡa onamadu, Berea azaḡa so'oze tutuzadu, nu'oze harairo. ¹⁴ E'ano'o Zuhi'a Boro mone azaḡa'e Paulo da'o zogone tuḡune davara haba'a onamiro. U Silasi zu Timoteo'e Berea neḡano radiro. ¹⁵ Paulo ḡatinirote'e azaḡa'e Paulo Atena neḡa tutune onamiro. Ebu Paulo'a zeḡe mazao Silasi zu Timoteo veize ḡoere tuḡuriro, raena'a, “Eḡe vaḡe ḡarihe aro'i!” reiro. Ebu ze ḡoere odohe, Berea neḡa bare onamiro.

Paulo Atena neḡano

¹⁶ Paulo'a Atena neḡano Silasi zu Timoteo guhize radirote'ea, ḡuriro badi'aḡa ḡehaḡa e'ea horonirotene, zamaḡani'a adudaro. ¹⁷ E'ano'o ani Iuda azaḡa kuru neḡa diuḡadu, Iuda azaḡa, zu Giriki azaḡa Badi'a gubane'ete'e teite, Iesu Keriso ḡo'anido, zuni mada nidu'a ne huni maketi haba'ano iniu iniu'a onairote'e teite ḡo'anido. ¹⁸ Ebu edeḡa azaḡa nu, Epikuro ga Sitoa rae huze'ete'e teite hidadu, ḡoere 'u'ue titiro. Ebu Paulo'a Iesu hariḡa zu Iesu'a rudanadu bare ḡabodirote'e rae furenirotene, vaze nu'a 'ahige reiro, raena'a, "Ḡoe'a fu'a vazegā 'adi nagini reihi ra'ohe?" Ebu hena, nu'a raena'a, "Badi'a 'ahoga nu rae furene'e gaogi." reiro.

¹⁹ Ebu ze Paulo tutunadu Areopago maḡano kanisoro azaḡa nu'onu'o haba'a onamiro. Ebu zeḡe'a nina'a, "Ḡae'a rae furene'ete'e ihoreḡa iziga 'adi'e nagini, eme ura ederihi ra'ohe, ²⁰ mazaḡa emeḡe teḡao ibite mene hune zu igirote'e hariḡa 'ahoga rae furene'ohe. E'ano'o ani huga'e nagini, eme ura ederihi ra'ohe." ²¹ Mazaḡa Atena azaḡa, zu haba 'ahoga 'ahoga azaḡa e'ea radiu'ete'e haḡai'e 'ahiguḡa. Zeḡe nidu'a, zeḡe radiu tauḡe'ena'a, ihore iziga ḡoeroga zu egoga da'o uratiro.

²² Ebu Paulo'a Areopago kanisoro azaḡa zamao edanadu ḡoeriro, raena'a, "Atena azaḡa, e za horozatene, 'ahige zamareha. Za'e badi'a ḡehaḡa kurano hau'ete'e azaḡa. ²³ Mazaḡa eḡe'a zae neo ragavatene, zae'a kurano hau'ete'e ḡauḡa ḡehaḡa horoneha. E'e zamaḡano dibu'o fataḡano ḡoere 'ahoga mirihoga horoneha,

raena'a, "EME AĠU'A BADI'AĠA VEIZE". Za aġu'a badi'aġa mazao kurau'ohe. E'ano'o eġe'a Badi'a a'e iniu rae furenihira'ohe.

²⁴ Badi'a ani, haba zu e'e zamaġano radiu'ete'e ġauġa nidu'a haġairo. Ani'e Zuhi'a Boro, adure zu raha zuhi'ani'ohe. 'Ahine dibu'o neġa zamaġano mene radiu'ohe. A'e vaze'a 'evore hina ogorarote'e neġa. ²⁵ Ane huga'e ġabone, ġabone iriga zu ġau nidu'a vaze nidu'a zini'ete'e Badi'aġa. E'ano'o ane mazao'e ferene'ete'e ġauġa o'o'a. Vaze'a ane veize ġau 'ahoga mene haġao ha'uma. ²⁶ Badi'a ani, vaze tibuhuga haġaadu, aniono'o haba 'ahoga 'ahoga azaġa nidu'a haġairo, vaze'a haba nidu'a zamaġano radoga veize. Ebu zeġe'a radi'uma madaga rae tiro, zu radi'uma haba'a ġonanega haġairo. ²⁷ Badi'a'a 'ougirota'a'e, vaze'a Badi'a vaġoga veize, ebu inare vaġadu Badi'a hidoga veize. Rehano huga'e ani'e emeġe nidu'a mazaono'o mene faġa. ²⁸ Mazaġa eme ane ġabone zamaġano ġabode oname'ohe, ebu hagare'ohe, ebu radiu'ohe. Zae bo'aġano bada garahe'ete'e vazega 'ahogani'a 'ahige tirote'e teige, raena'a, "Emeġe zuni ane mariga."

²⁹ Eme Badi'a ene 'ahine, Badi'a huga'e golo (gold) ga siliva (silver) ga hadi hina vaze'a zamaradu haġae'ete'e ġauġa teite idaġa rae mene zamari'uma. ³⁰ Ibite bone, vaze aġu'a 'ahine, 'uguġa haġaiġa haġaidote'ea, Badi'a ani ġiaze modido. Rehano izidi'e haba nidu'a zamaġano radiu'ete'e azaġa nidu'a ane'a zi'ohe. 'Zamaze ġihuno'i!' ³¹ Mazaġa ani'e haba nidu'a zamaġano radiu'ete'e azaġa ibi duduġano ko-

tazite'e madaġa rae tiro. Ebu kota ibito ha'uma vazega zuni ohoniro. E'e vazega'e ani'a ru-neono'o bare ġaboniro. 'Ouge'ena'a, Iesu'e hube hune vase nidu'a kotazi'uma rae fureniro."

³² Paulo 'ize ġoere onamihi ra'enogano, Atena azaġani'e, rune vazegani'a bare ġabodirote'e ġoe'a igirotene, vase nu'e Paulo eġofo haro. U vase nu'e 'ahige reiro, raena'a, "E'e hariġa'e nougine vesu'u bare igi'uma." ³³ Paulo'e e'e igirotene, ġoe'a nema'o 'uadu, kanisoro azaġa mode iġuniro. ³⁴ Rehano vase nu'e Paulo teite 'auġadu, Zuhi'a Boro mazao fiuro. E'e zamaġano'e, Areopago kanisoro vazega 'ahoga, niġa Dionusio, zu roġae 'ahoga, niġa Damari, ebu vase ġehaġa zuni.

18

Paulo Korinto neġano

¹ E'e enogano, Paulo ani Atena neġa modadu, Korinto neġa onamiro. ² E'ea Iuda vazega 'ahoga, niġa Akula hidiro. Ani'e Ponto haba'a vazega. Itali haba'anono'o inuga Priskila teite Korinto neġa onaadu, mada nu da'o radiro, mazaġa Roma zuhi'aġa, niġa Klaudio'a, "Iuda azaġa'e nidu'a Roma neġanono'o vaġino'!" rae ziro 'ahine. Ebu Paulo ani, ze ġiazi' onamiro. ³ Paulo zu zeġe moni gauġa'e tiba: taruha ogone'ete'e faraiġa rafaġa 'aune turinido. E'ano'o Paulo'e zeġe teite radadu gauġido. ⁴ Ebu ani'e Bana Madaġa madaġa nidu'a, Iuda azaġa kuru neġano haramido, ebu Iuda zu Giriki azaġani'a Zuhi'a Boro mazao fioga veize inare ġoerido.

⁵ Silasi zu Timoteo'a Makedonia haba'anono'o onairotene, Paulo ani, mada nidu'a haramo moneo da'o gaue hunido, ebu Iuda azağa mazao "Iesu'e Keriso." rae doġo'ani furenido. ⁶ Rehano ze Paulo haramo 'ue ġoerinu, zu ġoere sau'a hina roninutene, ani'e dabuaġa zu'izu'inadu ziro, raena'a, "Za ire roga diuġo'idene, a'e zae sau'a u'ano ro'i! E'e aduga'e eġe mazao o'o'a. E izidiono'o'e onamadu, Iuda mene azaġa mazao harami'uma."

⁷ Ebu ani, Iuda azaġa kuru neġa modadu, vaze niġa Titio Iusito, ani ne onamiro. Ani'e Badi'a kurano haudote'e vazeġa. Ani ne'e Iuda azaġa kuru neġa genaġano. ⁸ Iuda azaġa kuru neġa ibitohau'ete'e vazeġa'e niġa Krisipo. Ani zu neġano radiudote'e azaġa nidu'a Zuhi'a Boro mazao fiuro. Korinto neġa azaġa ġehaġa zuni Paulo haramo egadu, Zuhi'a Boro mazao fiuro ebu bapatiso meiro.

⁹ Ohere 'ahogano, Zuhi'a Boro'a iġunao Paulo niuro. "Ago rihano'i! Rehano 'ize harame onamo'i! Hebe'o ago 'ue rado'i! ¹⁰ Mazaġa e'e ġae teite radiu'ohe. Vaze 'ahogani'a zuni sausau'oga veize mene agato ġani'uma, mazaġa ne 'adao'e eġe none re'uma azaġa ġehaġa." ¹¹ E'ano'o Paulo'e Korinto neġano muri tiba zu bato fu'o tiba fare (6) radadu, Badi'a ġoere ihozido.

¹² Vaze 'ahoga, niġa Galio, ani'a Akaia haba'a gavanaġa reirote'ea, Iuda azaġani'a tiburanadu, Paulo obone tiro, ebu kota haba'a tutune onamiro. ¹³ Ebu raena'a, "Vaze 'adi'e, vazevaze'a Badi'a mazao kuranoga veize, zamaze au'ohe. Badi'a 'ahoga mazao kurau'eta'a'e, Roma azaġa

goro.” ¹⁴ Ebu Paulo'a ḡoerihī ra'enogano, Galio'a Iuda azaḡa ziro, raena'a, “Ego'i! Iuda azaḡa! Vaze 'ahogani'a goro vari'ifo, ga haḡai sau'a boro haḡaifone, eḡe'a ḡoereze ego zinifo. ¹⁵ Rehano za'e Iuda azaḡa mone ḡoe'a ga niḡa ga goroḡa nunu moneo ta'iroḡite ḡo'ano'idene, zae da'o ḡo'ane faino'i! E'e 'uguḡa kotaḡa mene haḡai'uma.”

¹⁶ Ebu Galio'a kota haba'anono'o tuḡuze buziro. ¹⁷ Ebu zeḡe nidu'a, Iuda azaḡa kuru neḡa ibitohau'ete'e vazēḡa, niḡa Sositene obone teadu, kota haba'a 'usiḡano bouniro. U Galio'e ḡiane re'ore'iro.

Paulo'a Korinto neḡanono'o Antioka neḡa bare onamiro

¹⁸ Paulo'a Korinto neḡano 'ize mada ḡehaḡa radirote'e enogano, Zuhi'a Boro mone azaḡa muhizadu, Suria haba'a ruhau onamiro. Priskila zu Akula'a ḡatine onamiro. Paulo'e 'ize 'izema ruhanogano, Kenekrea toḡatoḡaḡano iguḡa vari'iro, mazaḡa ani ibite Badi'a mazao kuranadu, ḡoere rinede tirote'e zamaḡano radiunu 'ahine.

¹⁹ Ze Efeso neḡano feurirotene, Priskila zu Akula'e e'ea ohoze modiro, u ani'e Iuda azaḡa kuru neḡa diuḡadu, Iuda azaḡa teite hari manōḡa ḡo'aniro. ²⁰ Ze'e Paulo'a zeḡe teite e'ea faḡa radoga uminiro rehano, ani mene mae ḡihiniro. ²¹ Rehano ani muhize iḡune'ena'a, 'ahige reiro. “Badi'a'a uratine, zae vaḡe bare onai'uma.” Ebu ani Efeso neḡanono'o ruhau onamiro. ²² Paulo'a Kaisarea neḡano feurirotene,

Ierusalemā neḡa onamadu, ekalesia azaḡa teite hido titiro, ebu bare Antioka neḡa onamiro.

Paulo'a haba faḡano haramē ragavirote'e uḡiduḡa

²³ Paulo ani, mada mene ḡehaḡa Antioka neḡano radirote'e enoḡano, e'eano'o iḡunadu, Galatia zu Ferigia haba'ano neḡa 'ahoga 'ahoga onamiro. Ebu Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a nidu'a inaraziro.

²⁴ U Iuda vazēḡa 'ahoga, niḡa Apolo, ani Efeso neḡa onairo. Ani'e Alesandria neḡa vazēḡa. Ani faifairu ḡoere'ete'e vazēḡa zu buka zaḡoḡa zuni faine ederoga. ²⁵ Zu Zuhi'a Boro ibi fairu ederirote'e vazēḡa, ebu zama nidu'a hanadu inare ḡoerido zu Iesu hariḡa hugano da'o ihozido. Rehano Ioane'a bapatizozirote'e da'o edeḡa. ²⁶ Apolo ani Iuda azaḡa kuru neḡano mene rihau'ena'a ḡoeriro. Rehano Priskila zu Akula'a ḡoe'a igirotene, neze tutune onamadu, Badi'a ibi huga faifairu ihoniro.

²⁷ Ebu Apolo'a Akaia haba'a onamihi reirotene, Zuhi'a Boro mone azaḡani'a inara ḡoe'a haro. Ebu Akaia haba'ano Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a veize so'a mirihe tuḡuriro, zeḡe ani'a onamite'ea mae ḡihinoga. Apolo'a e'ea feurirotene, Badi'a'a ḡahunone manoḡa zenadu, Zuhi'a Boro mazao fiidote'e azaḡa borofe ihoze danazinu.

²⁸ Mazaḡa ani'a buka zaḡoḡanono'o "Iesu'e Keriso" rae ihoze'ena'a, Iuda azaḡa teite hunio ḡihau ḡo'anadu buziro.

Paulo Efeso neḡano

¹ Apolo'a Korinto neḡano radiunute'e madaḡano, Paulo ani maḡa haba'a tihitihine onamadu, Efeso neḡano feuriro. E'ea Zuhi'a Boro tahi'a nu hidadu, ² ḡadiziro, raena'a, "Za, Iesu mazao firote'e zamaḡano, Vine Zaḡoḡani'a zae vaḡe ovairo hehe?"

Ze naenaenina'a, "Mene! Eme, Vine Zaḡoḡa ra'ete'e zuni mene igiro." ³ E'ano'o Paulo'a ḡadizena'a, "Za nagi bapatzizo meiro?" reirotene, ze'a naenaenina'a, "Ioane bapatzizo meiro." reiro.

⁴ Paulo'a raena'a, "Ioane'a bapatzizirota'a'e, zae'a zamaze ḡihunadu, haḡai sau'a modoga. Ebu ani zina'a, 'Eḡe ḡaruna onaite'e vazega mazao fio'i! A'e Iesu,' rae reiro." ⁵ Ze ḡoere e'e igirotene, Zuhi'a Boro Iesu niḡano bapatzizo meiro. ⁶ Ebu Paulo'a 'evo'a zeḡe rana tirotene, Vine Zaḡoḡani'a zeḡe vaḡe ovairo, ebu ze ago 'ahoga 'ahogano ḡoeriro, ebu Badi'a'a ihozirote'e ḡoe'a rae fureniro. ⁷ E'e zamaḡano'e, ohoze gaubanana zu aheu fare (12) heuḡani'a radiro.

⁸ Ebu Paulo ani, Iuda azaḡa kuru neḡa diuḡadu, e'ea bato uḡidu inare haramido. Ebu Badi'a'a zuhi'azite'e ḡoe'a Iuda azaḡa teite ḡihau ḡo'aniro, zeḡe zuni Iesu mazao fioga veize. ⁹ Rehano Iuda azaḡa nu'e, teḡa riranadu, Paulo ḡoere hezaho haro, ebu vase ḡehaḡa ubumao Zuhi'a Boro ibi sausaune ḡoeriro. E'ano'o Paulo'e Iuda azaḡa kuru neḡa mode buanadu, Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a zamaze onamiro. Ebu vase 'ahoga niḡa Turanu, ane'a ihoze'ete'e neḡa

onamadu, mada nidu'a e'ea ḡo'ane ihozido. ¹⁰ 'Ouge haḡae onamoo, muri aheu meiro. E'ano'o Iuda azaḡa zu Giriki azaḡa Asia haba'ano radiu'ete'e'a nidu'a, Zuhi'a Boro ḡoere igiro.

Sikeva ubuga duḡuru'a vine sau'a hegone bune nuriro

¹¹ Badi'a ani, Paulo gauono'o gigi'a haḡaiḡa iḡaiḡa mene horone'ete'e haḡaido. ¹² Vaze nu'e, Paulo'a odohe raudote'e mukoḡa zu vidau gaudote'e dabuaḡa afa'a madu, ugi azaḡa ranao tidotene, ugize'a manorido, zu vine sau'ani'a buaudo.

¹³ U Iuda azaḡa nu haba 'ahoga 'ahogano ragave'ena'a, vaze mazaono'o vine sau'a hegoze buze'ete'e'a, ze Zuhi'a Boro Iesu ni rae nuriro. Ze vine sau'a zinu, raena'a, "Iesu ni, Paulo'a rae harame'ete'e, e'e niḡano ḡa'ohe. Vaze mazaono'o buano'i!" rae reiro. ¹⁴ Dibu'o hau'ete'e boro 'ahoga, niḡa Sikeva, ane ubuga fu'o zu aheu fare (7) zuni e'uge haḡairo. ¹⁵ 'Ougirotene, vine sau'ani'a naenaezina'a, 'ahige reiro. "Iesu eḡe edeḡa, zu Paulo eḡe edeḡa, u za'e iniu?"

¹⁶ 'Ouge radu e'e vineḡa sau'ani'a radiu'ete'e vazeḡani'a, zeḡe rana rafatiro, ebu ani inara'e zeḡe teite mene idaḡa 'ahine, zeḡe nidu'a raharahaziro. E'ano'o tahi'a tahi'a'e firina zu ahirize ruau'ena'a, neon'o ferau buaro.

¹⁷ Efeso neḡano Iuda azaḡa zu Giriki azaḡani'a e'e hariḡa igirotene, zeḡe nidu'a ḡiḡaroziro, ebu Zuhi'a Boro Iesu ni nigune ḡihiniro.

¹⁸ Ebu Zuhi'a Boro mazao firote'e azaḡa ḡehaḡani'a onaadu, aneane haḡai sau'a rae fureniro. ¹⁹ Nabone azaḡa ḡehaḡa'e zeḡe murava

bukaḡa odohe onaadu, vase nidu'a ubumao hufi haoniro. Hufi haonirote'e bukaḡa naeḡa nidu'a me'ode nu'onirotene, siliva moniḡa 50,000 reiro. ²⁰ 'Ouge'ena'a, Zuhi'a Boro ḡoere'e gigi'eita bororu onamiro zu inare onamiro.

Efeso neḡano hara boro'a fureraro

²¹ Efeso neḡano 'uguḡani'a furerarote'e ḡarugano, Vine Zaḡoḡani'a Paulo ibito hanadu, ani Makedonia zu Akaia haba'a onami'udu'u, Ierusalemā neḡa onami'uma rae zamariro, ebu raena'a, "Ierusalemā neḡa onamite'e ḡarugano, Roma neḡa zu onami'uma." reiro. ²² E'ano'o Paulo'e, ane dana vazeḡa aheu, Timoteo zu Erasto Makedonia haba'ano ibite tuḡuziro, u ani'e mada nu Asia haba'ano radiunu.

²³ E'e madaḡa heuḡano, Efeso neḡano aduga boro'a Zuhi'a Boro Ibi mae ḡihine'ete'e azaḡa moneo fureraro. ²⁴ E'e haḡaiḡa'e 'ahige fureraro. E'ea vase 'ahoga, niḡa Demetrio'a radiunu. U Efeso roḡae badi'aḡa niḡa'e Atemisi*. Demetrio'e, siliva hina e'e badi'aḡa dibu'o neḡa kobefe idane haḡae'ete'e gaḡa odohe durido, ebu tahi'a ḡehaḡani'a ane 'u'uḡano gauadu, moni boro meido. ²⁵ Demetrio'e, ane gau azaḡa zu ane gau heuḡa haḡae'ete'e azaḡa nu'ozadu ziro, raena'a, "Nego, zae edeḡa, eme'e gau 'adi haḡaadu moni boro ma'ohe. ²⁶ Za, Efeso neḡano zu Asia haba'a nidu'a zamaḡano Paulo'a vase ḡehaḡa zamaze anadu, tutuze ve'ozirote'e horoniro, zu igiro. Ani raena'a, "Evore hina

* **19:24** E'e badi'aḡa'e huga ḡehaḡa haḡai'uma badi'aḡa rae zamariro.

haḡae'ete'e badi'aḡa'e mene badi'a.' ra'ohe.
²⁷ Nougine eme gau niḡani'a sauta'uma, zuni Atemisi, roḡae badi'aḡa boro, ane dibu'o neḡa zuni vase'a huga o'o'a re'uma. Zu roḡae badi'aḡa, ani niḡa ḡihi'a ra'ete'e'a dauḡi'uma. Asia haba'a zu haba 'ahoga 'ahogano vase nidu'a'a kurano hau'e rehano, 'ougi'uma."

²⁸ Nu'orarote'e azaḡani'a e'e igirotene, maḡune rudaro ebu houna'ena'a, "Efeso azaḡa roḡae badi'aḡa, Atemisi'e niḡa boro bagaḡa!" reiro. ²⁹ Ebu Efeso neḡa azaḡa nidu'a'a houna'adu harae ḡuzuhe huniro. Ebu Makedonia haba'anono'o Paulo ḡatine onairote'e azaḡa, Gaio zu Aristako, ze oboze teadu, ahase'ena'a, zeḡe nidu'a Efeso nu'onu'o haba'a idaḡa dure diuḡiro. ³⁰ Paulo ani, vase ḡuḡuvaḡa ḡorezihi radu zeḡe ḡunuḡano diuḡihi reiro rehano, Zuhi'a Boro tahi'a duḡuru'a garariro. ³¹ Zuni Asia haba'a gavamanio gaue'ete'e azaḡa nu'e Paulo vase. Zeḡe zuni umide ḡoere tuḡurena'a, "Nu'onu'o haba'a ago diuḡo'i!" reiro.

³² Ebu Efeso nu'onu'o haba'ano'e, vase ḡuḡuvaḡa nidu'a harae ḡuzuhido. Ze ḡoere 'ahoga 'ahoga rae houna'ido, rehano e'e zamaḡano vase ḡehaḡa'e aḡu'a, nagini u'ano diuḡirota'a'e. ³³ Iuda azaḡa nu'a, vase 'ahoga, niḡa Alesana, ani vase ḡuḡuvaḡa zamao duine moneneadu, nougi'uma rae ihoniro. Ane'a e'ea edarotene, hara'a zuhutanoga veize 'evo'a ḡihiniro, ebu vase ḡuḡuvaḡa ḡorezihi reiro. ³⁴ Rehano Alesana'e Iuda vaseḡa. Vase ḡuḡuvaḡani'a e'e ederirotene, ze nidu'a ago

tibano huau'ena'a, "Efeso azaḡa roḡae badi'aḡa Atemisi'e niḡa boro bagaḡa!" reiro. Ḡoere tiba e'e da'o barebare rae harae onamo, mada aheu (2 hours) meiro.

³⁵ Ne gavamaniḡa veize seketeri gauḡa haḡae'ete'e vazegā 'ahogani'a vase ḡuḡuvaḡa hara garariro, ebu zeḡe nidu'a sifu radirotene, ani zina'a, "Efeso azaḡa, vase nidu'a edegā, Efeso neḡa'e roḡae badi'aḡa boro Atemisi dibu'o neḡa taufe radiu'ohe, zuni Atemisi iraḡa hadiḡa adureono'o ovairote'e zu taufe'ohe. ³⁶ E'ebano'o Efeso azaḡani'a 'ouge'eta'a'e, haḡai hugahuga. E'ano'o za ago harao'i! Ḡurizabuo ḡau 'ahoga ago haḡae tauḡo'i! ³⁷ Za vase aheu 'adi zamaze onaa rehano, ze emeḡe kuru neḡano ḡau 'ahoga mene ḡonotaneha, zu emeḡe roḡae badi'aḡa niḡa mene sausaune ḡoereha. ³⁸ Demetrio zu ane gau tiba azaḡa'e vase 'ahoga 'utihi reine'e, kota onamine manogā. Kota'e boha'a, zu e'ea gavana azaḡani'a radiu'e 'ahine, e'e haba'ano ḡoere aduga ane mazao ri'inine manogā. ³⁹ Ga zae mazao ḡoere 'ahoga e'e reine, Efeso gavamani gorogāno ne azaḡani'a nu'oru'ete'e zamaḡano ḡo'anine manogā. ⁴⁰ Eme'e, izidi 'ada harae ḡuzuhate'e haḡaiḡa u'ano, nougine'e gavamani azaḡani'a emeḡe rana aduga ti'uma. Eme'a haraata'a'e mazaḡa o'o'a 'ahine, eme'e emeḡe moneo ḡoeroga mene idara'uma. ⁴¹ Ani 'ouge ḡoeradu, vase ḡuḡuvaḡa tuḡuze ḡouriro.

20

Paulo'a Makedonia zu Giriki haba'a onamiro

¹ Efeso neḡano harae ḡunuḡunirote'e'a haugirotene, Paulo ani Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a huze nu'ozadu, inara ḡoe'a ziro, ebu "E'e radihi!" radu, Makedonia haba'a onamiro. ² Ani e'e haba'ano oname'ena'a, Zuhi'a Boro mone azaḡa inara ḡoe'a ḡehaḡa ziniro. E'ebu'u Giriki haba'ano feuriro. ³ E'ea feurirotene, bato uḡidu radiro. E'e enogano Suria haba'a ḡasi hina onamihi reirotene, Iuda azaḡani'a Paulo matihi radu neneḡani'ete'e igiro 'ahine, ani zamaradu, "Makedonia mone onamadu bari'uma." rae reiro.

⁴ U ane teite oname'eta'a'e, Berea neḡa vazega, niḡa Sapatero, ani'e Puro ubuga, ebu Tesalonika neḡa azaḡa'e nize Aristako zu Sekundo, ebu Derebe neḡa vazega'e niḡa Gaio, ebuni Timoteo, ebu Asia haba'a azaḡa'e nize Tukiko zu Torofimo. ⁵ Ze'e ibite iḡunadu, Toroa neḡano guhifiro. ⁶ U eme'e Beredi Mene Menoga Au'ete'e Muiḡa haḡairote'e enogano, Filipi neḡanono'o ḡasio ruhau onamiro, ebu mada fu'o (5) ruhau onamadu, Toroa neḡano guhife'ete'e azaḡa teite 'auḡiro, ebu e'ea mada fu'o zu aheu fare (7) radiro.

⁷ Satadei ḡorava uḡano, eme Zuhi'a Boro zamare'ete'e ogomuḡa au tiburanoga veize nu'oraro. E'e zamaḡano Paulo'a haramo onamoo, ohere nemanema reiro. Mazaḡa irarine, muhize iḡuni'uma 'ahine. ⁸ Eme hitaga neḡano nu'oru radiro. E'e zamaḡano'e ihure ḡehaḡa agane tiro. ⁹ U ohoze tahi'aḡa 'ahoga, niḡa Iutiko'a marama rana ehore radiunu. Paulo'a haramo 'au'aune onamirotene, ani baze rudaro. Baze rudarote'e zamaḡano, ane huga ne hitaga

uḡiduḡanonono'o uitadu, rahao bua' ovoiro, ebu zeḡe'a mae ḡihinirotene, rudanoga horoniro. ¹⁰ Rehano Paulo'a ovaradu ane rana ḡuḡuriro, ebu afunadu 'ahige reiro. “Ago zamaro'i! Ani ḡaboga!” ¹¹ Ebu Paulo ani hitaga neḡa bare itadu, Zuhi'a Boro zamare'ete'e berediḡa zeḡe teite au tiburaro, ebu ḡoere onamo, irarirotene, iḡuniro. ¹² Nu'onu'o azaḡa'e ohoze tahi'aḡa ḡabodate'e zamahu onamiro, ebu matu'u boro haḡairo.

Paulo'a Toroa neḡanonono'o Mileto neḡa onamiro

¹³ Paulo ani Aso neḡa u'a gabao onamiro. U eme'e ani'a efadu, ḡasi hina ibite e'e neḡa onamiro, ebu eme ani e'eabu'u ḡasio mae ufi'uma reiro. ¹⁴ Ebu Paulo'a Aso neḡano emeḡe teite 'auḡirotene, ḡasio ofadu, Mitulene neḡa ruhau onamiro. ¹⁵ E'eano'o bare ruhau onamo, irarirotene, Kiosi 'umuḡa uhiḡano vitaro. Ebu ruhau onamo, moḡa madaḡano Samosi 'umuḡano feuriro. Ebu e'e moḡanobu'u Mileto neḡano feuriro. ¹⁶ 'Ouge ruhau onamirota'a'e, Paulo'e Asia haba'ano mada'a hauḡoga mene uratadu, Efeso neḡa'e ruhau vitini'uma reiro. Ani ura'e, Pentekosi madaḡa 'izema mougano, Ierusalemne neḡano feuroga radu ḡarihe ḡarihiro.

¹⁷ Rehano Mileto neḡano feurirotene, Paulo'a Efeso ekalesia vase boroboro veize ḡoere tuḡuriro, ane vaḡe onaoga raduni. ¹⁸ Ze onairotene, Paulo'a ḡoreziro, raena'a, “Zae huga edeḡa, eḡe'a Asia haba'a diuḡirote'e madaḡa

gādahegānono'o onao izidi, mada nidu'a, zae teite nouge nouge radiunuta'a'e. ¹⁹ E Zuhi'a Boro tuḡure haḡaidote'e zamaḡano, vaḡute'ena'a zu nihe vuḡa sone'ena'a gauido. Zu Iuda azaḡa nu'a uḡuhihi radu, eḡe mazao haḡai sau'a sau'a haḡaido rehano, rinede gauido. ²⁰ Ebu danazi'uma ḡoe'a nidu'a rae furenido, zu hunio ga ane ane neo ihoze ragavido. ²¹ Ebu Iuda azaḡa zu Iuda mene azaḡa mazao hari tiba hina da'o haramē hunido, raena'a, 'Haḡai sau'a modadu Badi'a vaḡe onamo'i, ebu Zuhi'a Boro Iesu mazao fio'i!

²² Ebu ḡiano'i! Vine Zaḡoḡani'a tuḡutuḡuhadu, Ieruselema neḡa oname'ohe. Rehano e aḡu'a, de'ea nagini'a eḡe mazao furera'uma. ²³ Eḡe'a ragave'ete'e neḡaneḡano Vine Zaḡoḡani'a de-hene ihi'eta'a'e, 'E'e ḡu'ano ohohi'uma, ebu aduga hidi'uma.' ²⁴ E'e 'ouge ḡabonehe modine zuni idaḡa rehano, Zuhi'a Boro Iesu'a inirote'e ibiḡa oname haugine, zu gauḡa haḡae haugine manoḡa. A'e Badi'a'a manoḡa vaze ḡahuno zini'uma hariḡa manoḡa rae furene'ete'e.

²⁵ E zae bo'aḡano Badi'a'a vaze zuhi'azi'uma hariḡa haramē ragavido. ḡiano'i! Izidi e edeḡa, zae nidu'a irāhe mene bare horoni'uma. ²⁶ E'ano'o eḡe'a izidi 'ada rae furene'ohe. Zae'a ḡabone ibiḡa daunine zuni, e mene debahi'uma, ²⁷ mazaḡa Badi'a'a zae'a haḡaoga urate'ete'e ḡoe'a nidu'a rae fureno ziniro.

²⁸ E'ano'o ḡae ḡae'a ḡae bare dugu'e'eno'i, zu ekalesia azaḡa nidu'a duguze'eno'i! Ze'e Vine Zaḡoḡani'a 'evorezeo tiro, zae'a ḡiaze'enoga radu. Ebu mamoe narine'ete'e teiḡe, Badi'a

ekalesia azaḡa narizo'i! Ze'e Badi'a'a ubuga ru hina meirote'e azaḡa. ²⁹ E edeḡa eḡe'a muhizite'e enogano, ḡuriro haramo vazega 'ahoga 'ahogani'a agire ḡuniḡa teige zae bo'aḡano diuḡi'uma, ebu ḡaboneze manoga sausaune huni'uma. ³⁰ Zuni zae bo'aḡanono'o vase nu'a iḡunadu, huga ḡoe'a ve'one ihozi'uma, ebu Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a zamaze a'uma, zeḡe hegotoga veize. ³¹ E'ano'o dugu'e'eno'i! Eḡe'a muri uḡidu zamaḡano mada'i zu ohere nidu'a nihe vuḡa sone'ena'a, zae zae ihozidote'e zamare'eno'i!

³² E izidi za'e Badi'a 'evorao ti'ohe, zu Badi'a ḡahunone manoga ḡoe'a zae mazao mode'ohe, danazoga veize. Ebu e'e ḡoe'ani'a ibito zini'uma, ebu za'e Badi'a'a inahe meirote'e azaḡa nidu'a teite ḡahugoneḡa manoga me'uma. ³³ E, zae teite radiunute'e madaḡano, monize zu dabuaze veize mene kanaudo. ³⁴ Zae huga edeḡa, e 'evorehe aheu 'adi hina gauadu, eḡe zu eḡe teite rau'ete'e azaḡa veize nagini'a ferefe'ete'e hoitido. ³⁵ Ebu ḡabonehe nidu'a zamaḡano, inare gauadu ḡau'a fereze'ete'e azaḡa danazido, zae'a ḡiane imanoga. Zu Zuhi'a Boro Iesu Ane Hugani'a 'ahige reiro, 'Ḡau vase mazao ḡahuge'ete'e haḡaiḡa'e vase mazono'o ma'ete'e haḡaiḡa vitinoga. Ḡahuge'ete'e vazega'e Badi'a'a manoga boro ha'uma.' Za e'e ḡoe'a zamare'eno'i!"

³⁶ Paulo ani ḡoere hauḡirotene, obenaḡa hina tuḡadu zeḡe nidu'a teite Badi'a mazao kuraro. ³⁷⁻³⁸ Ebu ze nidu'a nianadu, 'unuḡano ahaini'ena'a fura'iniro. Ze zamaze are rudaro,

mazaġa Paulo'a zina'a, "Za'e iraha mene bare horoni'uma." reiro 'ahine. Ebu Paulo ġatine ġasio ohoni' onamiro.

21

Paulo'a Ierusalem neġa onamiro

¹ Eme, Efeso ekalesia boroboro teite uhiu hauġirotene, ġasio tiradu Koso 'umuġa roġoroġe onamiro. Ebu baze irarirotene, Rodo 'umuġa ruhau onamiro, ebu hena Asia haba'ano Patara neġa ruhau onamiro. ² Ebu e'ea, Foinike haba'a onami'uma ġasiġa horonirotene, e'e ġasiġano tiradu iġuniro. ³ Ebu onamo Kupro 'umuġa haninirotene, eda'e moneono'o ruhau vitanadu, Suria haba'a u'a ruhau onamiro. Ebu Turo neġano hebetiro, mazaġa ġasi'e e'ea tohe runi'uma 'ahine. ⁴ U eme Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a vaġadu, fura tiba zeġe teite radiro. Ebu e'e azaġa, Vine Zaġoġani'a ihozadu, Paulo bare bare garariro, raena'a, "Ierusalem neġa ago ito'i!" ⁵ Rehano iġuni'uma madaġa meirotene, bare 'aune onamiro. E'ano'o Zuhi'a Boro tahi'a tahi'a'e inudeze zu enezeta, ġatife ne ġutu'aġano tuġufi' ovoiro. Ebu e'ea emeġe nidu'a hesao obenafe hina tuġadu kuraro. ⁶ Eme zeġe teite uhiu hauġirotene, ġasio tiriro. U ze'e bare ne onamiro.

⁷ Eme Turo neġanono'o 'aune ruhau onamo, Tolemaia neġano hebetiro. A'e emeġe ruhu ġonaga. Ebu e'ea Zuhi'a Boro mone azaġa teite matu'otite ġoeradu mada tiba zeġe teite radiro. ⁸ Irarirotene, eme odao onamo, Kaisarea neġano feuriro. Ebu hari manoġa hame'ete'e vazega

'ahoga, niġa Firifo neo radi' onamiro. Ani'e Ierusalemia ekalesia azaġani'a vaze fu'o zu aheu fare (7) inahe meirote'e vazeġa 'ahoga. ⁹ Ani aboġa nogobaġa ġazaġa (4). Ze Badi'a'a ġoere zenadu rae furenido.

¹⁰ Eme Kaisarea neġano mada ġehaġa 'ai radirotene, Iuda haba'anono'o peroveta vazeġa 'ahoga niġa Agabo'a feuri' ovairo. ¹¹ Ani emeġe vaġe onaadu, Paulo kiba'i ga bereta meiro, ebu e'e hina ane'a bare 'evo'a zu odaġa ogoranadu, 'ahige reiro. "Vine Zaġoġani'a 'ahige ra'ohe. 'Kiba'i 'adi vazeġa'e, Iuda azaġa Ierusalemia neġano radiu'ete'e'a 'ahige ogoru ti'uma, ebu Iuda mene azaġa 'evorao ri'ini'uma.' "

¹² E'e igirotene, eme, Paulo teite raudote'e azaġa zu e'ea radirote'e azaġani'a "Ierusalemia neġa ago ito'i!" rae Paulo uminero. ¹³ Rehano Paulo'a raena'a, "Za nougadu niau'ena'a, e zama zorene'ohe? Zuhi'a Boro Iesu niġa u'ano Ierusalemia neġano ġu'ano ohohoga idaġa, zu rudanoga zuni idaġa. E zamahe haneha." ¹⁴ Eme ani gararo ġizirotene, e'ea modiro, rehano 'Zuhi'a Boro mazao mode'ohe!' rae reiro.

¹⁵ 'Ouge mada nu radirote'e enogano eme, Paulo zu ane teite rau'ete'e azaġa, tohefe ruhinadu, Ierusalemia neġa itiro. ¹⁶ Kaisarea neġanono'o Zuhi'a Boro tahi'a nu zu eme teite itiro, ebu Ierusalemia neġano Nasona neo radifine tutufe onamiro. Ani Kupro vazeġa, zu amahi Zuhi'a Boro tahi'a rae onairo.

Paulo'a Iakobo ġiani' onamiro

¹⁷ Eme Ierusalemia neġano feuri' itirotene, Zuhi'a Boro mone azaġani'a matu'e'ena'a mae

g̃ihifiro. ¹⁸ Irarirotene, Paulo zu emeḡe nidu'a'e Iakobo g̃iani' onamiro. Ierusalemā ekalesia azaḡa boroboro nidu'a zuni e'ea. ¹⁹ Paulo ani zeḡe teite hide ḡoretite hauḡirote'e enogano, ane gau zamaḡano Badi'a'a Iuda mene azaḡa mazao haḡairote'e haḡaiḡa nidu'a fairu doḡo'ani rae fureno ziniro.

²⁰ Ze e'e igirotene, Badi'a niguniro. Ebu Paulo nina'a, "Nego! Ḡae edeḡa, Iuda azaḡa'e ḡehaḡa bagaḡani'a 'ai Iesu ni mae ḡihineha, ebu zeḡe nidu'a Mose goro ḡoe'a zu mae ḡihine hune'ohe. ²¹ Ze hariḡo 'ahige igiro. Iuda azaḡa nu'e Iuda mene azaḡa bo'aḡano radiu'ohe. Ḡa'e zeḡe mazao 'ahige haramiro. 'Mose goro ḡoe'a'e modo'i! Ebu eneze guraḡa guraḡa ahiri rana iḡuri ago haḡao'i! Zu Iuda azaḡa ibi'a haḡaiḡa nidu'a modo'i!' ²² Eme nougine manoḡa? Ze ḡa'a onaata'a'e ederi'uma. ²³ E'ano'o ḡa'e emeḡe'a ḡeite'e haḡaiḡa haḡao'i! Emeḡe bo'aḡano Badi'a ubumao ḡoere riḡa rae teadu gore modirote'e ohozeḡa ḡazaḡa 'ada. ²⁴ 'Ahi duḡuru Dibu'o Neḡa zamaze onamadu, Badi'a ubumao dehera'uma haḡaiḡa zeḡe teite haḡao'i! Zu vadinize 'ohanite'e naeḡa ḡae'a feino zeno'i! 'Ougine, vase nidu'a ederi'uma, hariḡo igirotā'a'e mene huga, rehano ḡa Mose goro ḡoe'a ibiḡano oname'ete'e horoni'uma. ²⁵ U Iuda mene azaḡa Iesu mazao fie'eta'a'e, eme, zeḡe'a haḡai'uma haḡaiḡa so'ao mirihadu tuḡuro ziniro, raena'a, 'Guriro badi'aḡa mazao ḡahunu hanate'e ogomuḡa ago ano'i! Zuni 'unuḡano harine runedate'e maniḡa zu ru'e ago ano'i! Ebu vase 'ahoga ane teite

mene hahurate'e vazega teite ibi ago ve'ono'i! ”

²⁶ Irarirotene, Paulo ani vase gazaḡa zamazadu dehera'uma haḡaiḡa zeḡe teite haḡairo. Ebu dibu'o neḡa diuḡadu, zeḡe'a Badi'a ubumao dehera'uma haḡaiḡa hauḡi'uma madaḡa, zu zeḡe tiba tiba veize nani'a Badi'a dibu'o hatite'e rae fureniro.

Paulo obone tiro

²⁷ Badi'a ubumao dehera'uma haḡaiḡa haḡae'ete'e furaḡa 'ai nariga hauḡirote'e madaḡano, Iuda azaḡa Asia haba'anono'o onairote'e'a, Dibu'o Neḡano Paulo horoniro. Ze vase ḡuḡuvaḡa nidu'a tutuze harae iḡunadu, Paulo obone tiro. ²⁸ Ebu ḡihau ḡoere'ena'a, “Isaraela azaḡa, danafo'i! Vaze 'adi'e haba'a haba'ano vazevaze ihoze'ena'a 'ahige ra'ohe. 'Isaraela azaḡa haḡaio ago onamo'i, zu Mose goro ḡoe'a modo'i! Ebu Dibu'o Neḡa rae sausaune'ohe. Zu emeḡe Dibu'o Neḡano Giriki azaḡa tutuze zouzadu, haba zaḡoḡa 'adi sausaune'ohe.” ²⁹ Ze 'ouge reirota'a'e, ibite Efeso vazega Torofimo'e Paulo teite Ierusalem neḡano raunute'e horoniro. Ebu ze 'ane Dibu'o Neḡa zamaḡano tutune zouniro rae zamariro.

³⁰ Ebu Ierusalem ne azaḡa nidu'a harae ḡunuḡuniro, ebu vase nidu'a dudu'ohadu, Paulo obone teadu, Dibu'o Neḡanono'o ahase buniro. Ebu ibihetaḡa nidu'a 'ai zogone hararo. ³¹ Nariga mau rune'ete'e zamaḡano, hariḡani'a Roma uti vazega boro mazao bua' onamiro, raena'a, “Ierusalem ne nidu'a hara'a iri'aveha.” ³² Ebu ani zogone uti azaḡa ibito zini'ete'e zu uti azaḡa zamazadu vase ḡuḡuvaḡa u'a dure ovoiro.

Harairote'e azaḡani'a uti vazeḡa boro tahi'aḡeta onaoga horozirotene, Paulo 'ai mene bouniro.

³³ Uti vazeḡa boro'a aradu Paulo obone tiro, ebu tahi'aḡa tuḡuzadu auri adiriḡa aheu hina batuniro. Ebu ḡadimu'ena'a, "'Adi iniu? Ani nagini haḡaeha?" reiro. ³⁴ Ebu vazevaze'a ḡuḡuva ḡunuḡano ane ane edeḡano ḡoere iḡuniro. Uti vazeḡa boro ani, hara boro 'ahine, nagini u'ano 'ouge'eta'a'e ederoga mene idararo. E'ano'o tahi'aḡa zina'a, "Vaze 'adi uti azaḡa radone neḡa tutune onamo'i!" reiro. ³⁵ Ze tutune onamoo, ne ḡora'aḡano reirotene, vaze ḡuḡuvaḡani'a naenaeno'o bounihi reiro 'ahine, ani 'ai herate ḡihiniro. ³⁶ Mazaḡa vaze ḡuḡuvaḡani'a ani hegote harae'ena'a, "Mau runo'i! Mau runo'i!" reiro.

Paulo'a vaze ḡuḡuvaḡa mazao ḡoeriro

³⁷ Paulo ani, uti azaḡa radone neḡano nariga tutune zounihi ra'enogano, ani'a uti vazeḡa boro uminiro, raena'a, "E ḡoere nu ḡeine idaḡa hehe?" Ebu uti vazeḡa boro'a zaḡuzazaḡau'ena'a, "'Ahi ḡa Giriki ḡoe'a edeḡa hehe?" rae ḡadimaro. ³⁸ "Ḡa'e, Izipi vazeḡa ibite Roma gavamani teite utitihiradu, gorugoru azaḡa maḡa boro ḡazaḡa (4000) haba boha'a tutuze onamirote'e vazeḡa hehe?"

³⁹ Ebu Paulo'a naenaenina'a, "Mene, e'e Iuda vazeḡa. Nehe niḡa Taso, Kilikia haba'a za-maḡano ne boro. E vaze ḡuḡuvaḡa 'adi ḡorezoga rae umi'e'ohe." ⁴⁰ Ebu uti vazeḡa boro'a ḡoe'a mae ḡihinirotene, Paulo ani ḡora'ao edanadu, vaze'a mene haraoga rae 'evo'a mae ḡihiniro.

Ebu hara'a dauḡe hunirotene, Paulo'a Heberu* ḡoe'ano ḡoreziro.

22

¹ Paulo'a raena'a, 'ahige reiro. "Nego nabudi, eḡe'a izidi 'aha eḡe moneo zae mazao ḡoere'ete'e ego'i!" ² Ani'a Heberu ḡoe'ano zeḡe mazao ḡoerirote'e igirotene, ze sifu hune radiro. Ebu ani raena'a,

³ "E'e Iuda vazegā. Kilikia haba'ano Taso neḡano fureraro, ebu Ierusalemā neḡano bororaro. Ebu Gamaliela 'u'uḡano diuḡadu, vouḡafe goro ḡoe'a riḡa huneo ihohido, ebu Badi'a veize inarido, izidi zae'a haḡae'ete'e teige. ⁴ Ebu Zuhi'a Boro ibi azaḡa sausauzido. Nu'e zimi ruzido. Ohoze zu roḡae batuzadu, ḡu'a neḡano ohozido. ⁵ Dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa zu Iuda kanisoro azaḡa zuni eḡe'a 'ada ra'eta'a'e hube rae re'uma. Mazaḡa ze Iuda azaḡa Damaseko neḡano radiu'ete'e veize miriho ḡoe'a tiro. Miriho ḡoe'a e'e eḡe'a madu Damaseko neḡa onamiro, e'ea Zuhi'a Boro ibio oname'ete'e azaḡa oboze teadu, Ierusalemā neḡa tutuze onaadu, aduga zenoga veize.

⁶ Damaseko neḡa haniti' onamirotene, madai nemaḡano, eḡe rana aḡaḡa bagaḡani'a adureono'o tabara aḡara' ovairo. ⁷ E'e rahao higau bauradu, ago 'ahoga igiro, raena'a, 'Saulo, Saulo! Ḡa nouḡadu eḡe sausauhe'ohe?' ⁸ E ḡadinena'a, 'Zuhi'a Boro, ḡa iniu?' reiro. Ane'a naenaehina'a, 'E'e Iesu, Nazareta neḡa vazegā.'

* **21:40** Heberu ḡoe'a'e Iuda azaḡani'a ḡoere'ete'e ḡoe'a niḡa.

rae reiro. 'Ĝae'a sausauhe'ete'e vazegā.' ⁹ U ĝatihe onamirote'e azaĝa'e aĝaĝa horoniro re-hano, ĝorehirota'a'e mene igiro.

¹⁰ Ebu eĝe'a raena'a, 'Zuhi'a Boro, e nagini haĝaine manogā?' Ani'a raena'a, 'Iĝunadu, Damaseko neĝa onamo'i! E'ea eĝe'a ĝanirote'e gauĝa nidu'a iho'i'uma.' ¹¹ Ebu e'e, aĝaĝa boro'a ubumahe 'uiro 'ahine, ehamanoga mene idararo. E'ano'o ĝatihe'ete'e azaĝani'a tutuhe, abihe'ena'a Damaseko neĝa onamiro.

¹² E'ea vaze 'ahoga, niĝa Anania'a radiudo. Ani'e goro ĝoe'a ibiĝano da'o onamido, ebu Iuda azaĝa Damaseko neĝano radiu'ete'e'a nidu'a, ani'e vaze manogā tauĝi reiro. ¹³ Ani onaadu, eĝe genaĝano edaro, ebu raena'a, 'Saulo, nego! Bare fairu ehamano'i!' E'ebu'u zogone Anania horonoga idararo.

¹⁴ Ebu Anania'a raena'a, 'Vouĝafe Badi'a'a ĝa mae avo tiro, ane zama ederoga veize, zu Iesu, Vaze duduĝa horonoga veize, ebu ani hebeono'o agoĝa egoga veize. ¹⁵ Mazaĝa Zuhi'a Boro veize ĝa'a horonirote'e zu igirote'e ĝauĝa vaze nidu'a mazao rae fureni'uma. ¹⁶ E'ano'o ĝa ago zamare 'ada'ado'i? Iĝuno'i! Iesu Keriso niĝano kuranadu bapatizo mo'i, ebu haĝaiĝo sau'a vuzu'e modo'i!

¹⁷ Ierusalemema neĝa bare erirote'e enogano, dibu'o neĝano kurarote'e zamaĝano, iĝunu'ete'e teigiro. ¹⁸ Ebu Zuhi'a Boro'a ĝorehoga horoniro. Ani raena'a, 'Ĝariho'i! Ierusalemema neĝanono'o zogone iĝuno'i! Mazaĝa ĝae'a eĝe hari rae furene'eta'a'e, Ierusalemema azaĝani'a mene mae ĝihini'uma'

19 Rehano eġe'a raena'a, 'Zuhi'a Boro, eġe'a Iuda azaġa kuru neġa nidu'a onamadu, ġae mazao fie'ete'e azaġa madu ġu'a neġano ohozido zu bouzidota'a'e, zeġe edeġa. 20 Ebu ġae hari rae furenidote'e vazēġa, Stefano mau runirote'e zamaġano, eġe zu zeġe teite zamahe tibunadu, e'ea edau radiro. Ebu Stefano mau runirote'e azaġa'e dabuaze fui'e tiro. E'e dabuaġa'e eġe'a taufe radiro.'

21 Rehano Zuhi'a Boro'a ihina'a, 'Onamo'! Mazaġa eġe'a Iuda mene azaġa, haba faġano radiu'ete'e mazao tuġu'i'uma.' ”

22 Vaze ġuġuvaġani'e igi onao, Paulo'a ġoere e'e reirote'e igirotene, ze harae iġuniro, raena'a, “'Uguġa vazēġa'e mau runo'! Ani'e ġabode radoga mene idaġa.” 23 Ze dabuaze feune ġihine'ena'a zu raha mae feune'ena'a harae ġunuġuniro.

Paulo'e Roma mone vazēġa

24 Roma uti vazēġa boro'a uti azaġa zeadu, Paulo'e uti azaġa radone neġano mae zouniro. Ebu hariġa rae furenoga veize “Masino'!” rae ziro. Ani'e nougadu vase ġuġuvaġani'a ane mazao maġune harae'ete'e ederihhi reiro. 25 Uti azaġani'a Paulo masinoga rae, 'evo'a hutube 'eine utirotene, Paulo'a uti azaġa ibito zini'ete'e vazēġa e'ea edau'ete'e nina'a, 'ahige reiro. “E'e Roma mone vazēġa rehano, kotao 'ize mene ohohogano masihhi ra'ohe. A'e Roma goroġano idaġa hehe?”

26 Ibito zini'ete'e vazegā e'e igirotene, uti vazegā boro vaḡe onamadu niro, raena'a, "Vaze 'adi'e Roma mone vazegā. Ġa nougi'uma?"

27 Uti vazegā boro'a Paulo vaḡe onamadu ḡadiniro, raena'a, "Eho'i! Ġa Roma mone vazegā hehe?" Paulo'a "O'e" rae reiro.

28 Ebu uti vazegā boro'a raena'a, "E'e Roma mone rouga veize moni boro modiro." Paulo'a naenaenina'a, "E'e furerarote'eano'o onao izidi, Roma mone vazegā."

29 E'ano'o Paulo masinadu ḡadimu vaḡihi reirote'e azaḡani'e, ane mazaono'o zogone ie vaḡiniro. Ebu uti vazegā boro ani, Paulo'e Roma mone ra'ete'e igirotene, ḡiḡaroniro, mazaḡa Roma mone vazegā obone tiro 'ahine.

Paulo'a kanisoro azaḡa nu'onu'o zamaḡano ḡoeriro

30 Irarirotene, uti vazegā boro ani, Iuda azaḡa'e nouḡadu Paulo mazao maḡunirote'e huga ederihi reiro. E'ano'o Paulo'e adiri mae bu-tiro, ebu dibu'o hau'ete'e boroboro zu kanisoro azaḡa nidu'a nu'oziro. Ebu Paulo tutune onaadu, zeḡe zamao mae ohoniro.

23

1 Paulo ani kanisoro azaḡa ḡiaze hune'ena'a, 'ahige reiro. "Nego nabudi, e'e Badi'a ubumao zamahe duduḡa hanadu, nagini nagana haḡae onainu." 2 E'e igirotene, dibu'ao hau'ete'e ḡihi'aḡa, niḡa Anani'a'a Paulo babaḡano edau'ete'e azaḡa zina'a, "Hebe 'ue fa'ono'i!" reiro. 3 'Ouge reirotene, Paulo'a nina'a, "Ġa,

sau'aḡo 'u'uru touga raduni feni 'uruḡa hina fenine'ete'e biriḡa heuḡa! Badi'a'a fa'o'i'uma. Ḡa e'ea ehoradu, goro ḡoe'a ibiḡano aduga ini'uma ra'ohe. Rehano ḡa'e goro ḡoe'a vari'e'ena'a, 'Paulo fa'ono'i!' ra'ohe."

⁴ Paulo uhiḡano edaunute'e azaḡani'a, Paulo nina'a 'ahige reiro. "Dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa'e Badi'a'a ohoniro rehano, ḡoere sau'a hina ni sausaune'e hehe?"

⁵ Paulo'a naenaenina'a, "Nego nabudi, e aḡu'a, ani'e dibu'o hau'ete'e ḡihi'aḡa. E ve'oreha, mazaḡa buka zaḡoḡano 'ahige touga. 'Zae zuhi'azi'ete'e vazēḡa'e ḡoere sau'a ago no'i!'"

⁶ Ebu Paulo ani, Sadukea zu Farisea azaḡani'a nu'onu'o zamaḡano radiu'ete'e horozirotene, zeḡe bo'aḡano ḡoere ḡiharo, raena'a, "Nego nabudi, e'e Farisea vazēḡa, zu Farisea vazēḡa ubuga. E'e, rune vazēḡani'a bare ḡabodite'e zamare guhine'ete'e u'ano kota 'ada edau'ohe."

⁷ 'Ouge reirotene, Farisea azaḡa zu Sadukea azaḡani'a ta'iro titiro, ebu nu'onu'o azaḡa nidu'a naenae edaro.

⁸ Sadukea azaḡa'e 'ahige rae ra'ohe. Rune vazēḡa'e mene bare ḡabodi'uma, zu vaze'e viga o'o'a, ebu tuḡure viga zuni o'o'a ra'ohe. U Farisea azaḡa'e e'e nidu'a mae ḡihine'ohe.

⁹ Ebu hara'a ufeta hune bororaro. E'e zamaḡano, goro ḡoe'a ihoze'ete'e azaḡa nu'e Farisea azaḡa. Zeḡe'a edanadu, riḡa ta'iriro, raena'a, "Vaze 'adi mazao'e sau'a 'ahoga o'o'a. Nougine, vine 'ahoga ga tuḡure viga 'ahogani'a ḡoreniro gaogi." ¹⁰ Ta'iroze'a ufeta bororarotene, Paulo'e Iuda azaḡani'a hutube oname

onaido. E'ano'o uti vazega boro ani, Paulo sausauni'uma rae rihanadu, uti azaḡa zina'a, "Ovoradu, nu'onu'o azaḡa mazaono'o Paulo riḡa mae vaḡino'i, ebu uti azaḡa radone neḡano bare mae zouno'i!" reiro.

¹¹ E'e ohe'ano, Zuhi'a Boro'a Paulo uhigano edanadu niro, raena'a, "Inare rado'i! Ġae'a Ieruselema neḡano eḡe hari rae furenrote'e teige, Roma neḡano zuni rae fureniuma"

Juda azaḡa nu'a Paulo matihi rae neneḡaniro

¹² Irarivotene, Iuda azaḡa nu'a nu'oranadu, Paulo matihi rae sifu neneḡaniro, ebu Paulo ma'udu'u oga'uma ga gagi'uma raena'a, ḡoere riḡa gore ti modiro. ¹³ 'Ouge gore ti modirote'e azaḡa'e, ḡae ḡazaḡa gaubanana (40) vitinoga. ¹⁴ Ze dibu'o hau'ete'e boroboro zu vase boroboro vaḡe onaadu ziro, raena'a, "Eme ḡoere riḡa 'ahige gore ti modeha. Mene oga'uma onamo Paulo ma'udu'u. ¹⁵ E'ano'o za zu kanisoro azaḡa'e uti vazega boro uminine idaḡa hehe, zae mazao Paulo bare tuḡunoga? Za so'e faifairu bare ḡadini'uma ro'i! 'Ougine ani 'ize 'izema feurogano ibio ma'uma."

¹⁶ Rehano Paulo ezeḡa ubugani'a Paulo ganato hau'ete'e hariḡa igiro. E'ano'o Roma uti azaḡa radone neḡa onamadu Paulo niro.

¹⁷ E'ano'o Paulo'a uti azaḡa ibito zini'ete'e vazega 'ahoga hune onaadu niro, raena'a, "Tahi'a 'adi, uti vazega boro vaḡe tutune onamine idaḡa hehe? Ani hari 'ahoga rae fureno hatihi ra'ohe." ¹⁸ E'ano'o tahi'a e'e uti vazega boro vaḡe tutune onamiro.

Uti azaġa ibito zini'ete'e'a, boro nina'a, "Ġu'ano radiu'ete'e vazegā, Paulo'a huhe onamadu umideha. 'Tahi'a 'adi uti vazegā boro vaġe tutune onamo'i!' raha. Mazaġa ani'e hari 'ahoga rae fureno ġanihi ra'ohe."

¹⁹ Uti vazegā boro'a tahi'a e'e genaġa abine onamadu ġadiniro, raena'a, "Ġa nagini ihihi ra'ohe?" ²⁰ Ani'a nina'a, "Iuda azaġani'a ġoere idanadu, ohoġore Paulo'e Kanisoro azaġa mazao tutune onamoga rae umi'i'uma ra'ohe. Ze'e so'e Paulo faifairu bare ġadinihi re'uma. ²¹ E'ano'o ġoereze ago ego'i. Mazaġa ġae ġazaġa gaubanana (40) vitinoga azaġani'a ibio ganate radi'uma. Ze'e ġoere riġa 'ahige gore ti modeha. Ze mene oga'uma ġa mene gagi'uma onamo Paulo ma'uma. Izidi 'adi zamaġano, ze'e ġa ġoere ġuhine'ohe."

²² Uti vazegā boro'a nina'a, "Ġa'a ihohi' arate'e moneo, vase 'ahoga ago no'i!" Ebu tuġune onamiro.

Paulo Kaisarea neġano tuġuniro

²³ Ebu uti vazegā boro'a uti azaġa ibito zini'ete'e vazegā aheu huze onaadu ziro, raena'a, 'Uti azaġa maġa aheu (200) huze nu'ozo'i, ebu veine hina utite'ete'e azaġa maġa aheu (200) zu hosi ranaono'o utite'ete'e azaġa ġae fu'o zu aheu fare gaubanana (70) huze nu'ozo'i! Ebu izidi ohere 9 koroko zamaġano iġunadu, Kaisarea neġa ovoro'i! ²⁴ Paulo veize hosi nu mo'i, ebu gavana vazegā Feliki vaġe fairu tutune onamo'i'!

²⁵ Uti vazegā boro ani, gavana vazegā veize miriho ġoe'a tiro, raena'a,

26 'Eġe Klaudia Lusia'a, ġihi'a vazegā manogā, gavana vazegā Feliki mazao manogā tauġi ra'ohe. 27 Vaze 'ahi'e Iuda azaġani'a obone teadu matihi reiro, rehano eġe'a uti azaġa nu teite onamadu, Iuda azaġa mazaono'o mae vaġiniro, mazaġa ani Roma mone vazegā rae reirote'e igiro 'ahine. 28 Ebu e'e nagini u'ano Iuda azaġani'a maġunirote'e ederihī radu, Kanisoro azaġa nu'onu'o zamao vaze 'ahi ohoniro. 29 Ebu eġe'a ederirota'a'e, ani'a Iuda azaġa goro ġoe'a vari'irote'e u'ano maġuniro. 'Uguġa haġaiġa'e ġu'ano mene ohoni'uma, zu runeo mene tuġuni'uma ġauġa. 30 E izidi Iuda azaġani'a ani matihi rae neneġanirote'e ega 'ahine, ġae vaġe zogone tuġune'ohe. Ebu Iuda azaġa zuni zeha, zeġe zu ġae vaġe ovamadu, ġae zamao ani'a haġairote'e haġaiġa rae furenoga veize."

31 E'ano'o e'e ohe'ano uti azaġa ze, zirote'e idunaġano, Paulo tutune ovoadu, Antipatri neġano onamiro. 32 Irarirotene, hosi ranaono'o utite'ete'e azaġani'a da'o Paulo tutune Kaisarea neġa ovoiro. U uti azaġa odao onamirota'a'e, Ierusalemā neġa bare itiro. 33 Uti azaġa hosi ranaono'o utite'ete'e'a Kaisarea neġano feurirotene, gavana vazegā Feliki miriho ġoe'a haro, ebu Paulo ani 'evorao tiro. 34 Ebu gavana vazegāni'a miriho e'e me'odiro, ebu Paulo ġadiniro, raena'a, "Ġa no'e vazegā?" Paulo'a, "Kilikia haba'a" reirotene, 35 gavana vazegāni'a raena'a, "Ġae 'utirote'e azaġani'a feuri'udu'u, ġae'a nagini haġainute'e ġoe'a igi'uma." reiro.

Ebu uti azaġa zina'a, "Paulo'e Kini Heroda* ne, ane ġabogano ogorarote'e neġano ġu'a gadize'ete'e azaġa 'evorao to'i!" reiro.

24

Feliki'a Paulo kotaniro

¹ Mada fu'o enogano, dibu'o hau'ete'e ġihi'aġa, niġa Anania'a, vaze boroboro nu zu Roma goroġa edeġa vazegħa, niġa Teretulo teite Kaisarea neġa ovairo. Ebu ze gavana vazegħa mazao Paulo haġai rae fureniro. ² Paulo hune zounirotene, Teretulo'a gavana vazegħa mazao 'ute'ena'a haġaiġa rae fureniro, raena'a, "Feliki, ġihi'a hune vazegħa, ġae u'ano eme uniho manoġa faġa maha, zu ġae edeġa u'ano habafe zamaġano'e ġauġani'a manoreha. ³ Eme ġae haġai manoġa nidu'a u'ano matu'e rudau'ohe. ⁴ Rehano madaġo'a haugite'e veize eġe ġoere tahiġa ge egoga umi'e'ohe.

⁵ Vaze 'adi'e emeġe'a ġiane'etene, haġai sau'a haġaadu, haba nidu'a zamaġano Iuda azaġa tutuzadu harae ġunuġune'ohe, zu Nazareta rae huze'ete'e azaġa ibito zini'ohe. ⁶ Ebu Badi'a dibu'o neġa zuni sausaunihi reiro. E'ano'o eme obone tiro. [Ebu eme Iuda azaġa goro ġoe'a hina kotanoga uratiro. ⁷ Rehano uti vazegħa boro, Lusia'a onaadu emeġe 'evoraono'o riġa mae vaġiniro, ⁸ ebu ani 'ute'ete'e azaġa zina'a, 'Feliki vaġe onamo'i!' reiro.] Ġae ġatana'a ane ġadinine, emeġe'a ġae mazao 'utata'a'e nidu'a

* **23:35** Heroda 'adi'e 'Herod the Great'. Mataio 2:1-22, Luka 1:5

gōere huga rae zamari'uma.” ⁹ Iuda azaḡa zuni Teretulo gōere atone'ena'a “Ani'a gōerata'a'e gōere huga” rae reiro.

¹⁰ Ebu gavana vazegani'e Paulo'a gōeroga veize vadini hina ta'oro harotene, Paulo'a gōere iḡuniro, raena'a,

“E edegā, ḡa muri ḡehaḡa Iuda azaḡa kotazinuta'a'e. E'ebano'o e'e matu'uheta, ḡae ubumao eḡe none gōe'a rae furene'ohe.

¹¹ E, mada gaubanana zu aheu fare (12) onamirote'ea, Badi'a kurano hanoga veize Ierusalemā neḡa itiro. Ḡae'a ḡadimu vaḡine, e'e hariḡa zogone ederi'uma. ¹² E'e dibu'o neḡa zamaḡano vase teite mene ta'iro titido, ga Iuda azaḡa kuru neḡa zamaḡano ga Ierusalemā neḡa zamaḡano vase ḡuḡuvaḡa mene tutuze harae tauḡitaugido. E zeḡe ubumao 'uguḡa haḡaiḡa mene haḡaido. ¹³ Zu zeḡe'a izidi rae furenate'e haḡaiḡa horonirote'e vazegā o'o'a. E'ano'o gōereze mae ḡihinoga mene idaḡa. ¹⁴ Rehano e 'adi rae furene'ohe. E ibi 'ahoga, zeḡe'a ve'oḡa ra'ete'e ibiḡano emeḡe vouḡa Badi'a kurano hau'ohe, ebu Mose goro gōe'a zu peroveta azaḡani'a tirote'e gōe'a nidu'a mae ḡihine'ohe. ¹⁵ Ebu ze'e, vase manoga zu sau'a nidu'ani'a runeono'o bare ḡabodi'uma ra'ete'e madaḡa zamare'ena'a, guhine'ohe. Ebu eḡe zuni e'e guhine'ohe. ¹⁶ E'ano'o iḡaiḡa Badi'a zu vase ubumao zamahe'e deheḡano radoga veize haḡai manoga haḡae hune'ohe.

¹⁷ E muri nu haba 'ahoga 'ahogano radiunute'e enogano, bare Ierusalemā neḡa itiro, Iuda azaḡa

danaze moni zenoga veize, zu Badi'a dibu'o hanoga veize. ¹⁸ E dehehe'ete'e haġaiġa hauġadu dibu'o neġano dibu'o hau radiu'enogano, Iuda azaġani'a horohiro. E'e zamaġano eġe uhiġano'e vase ġuġuvaġani o'o'a zu harae taugitaugoga zu o'o'a. ¹⁹ E'e zamaġano Iuda azaġa Asia haba'anono'o onairota'a zuni e'ea radiro. Eġe'a haġai sau'a haġairo rae reifone, zeġe'a on-aadu ġae mazao e'e rae furenifo. ²⁰ Ga Iuda kanisoro azaġa nu'onu'o zamao mae ohohadu ġadihirote'e zamaġano, nagi haġai sau'a eġe mazao horonirote'e, Iuda azaġa 'ada'a rae furenine manoga. ²¹ Eġe mazao'e ġoere 'adi da'o. Eġe'a zeġe bo'aġano edaunute'e zamaġano ġihau ġoeriro, raena'a, 'E, vase'e runeono'o bare ġabodi'uma ra'ete'e ġoe'a mae ġihine'ete'e u'ano kotahe'ohe.' reiro."

²² Feliki ani, e'e ibiġa moneo fairu ederoga 'ahine, kotaġa 'uadu, 'ahige rae ġoeriro. "Uti vazega boro, Lusia'a ovai'udu'u, ġoere ġonaga rae fureniuma." ²³ Ebu Feliki'a uti azaġa ibito zini'ete'e vazega nina'a, "Paulo'e ġu'a gadize'ete'e azaġa 'evorao to'i, rehano ibi-hetaġa'e ago 'ufuno'i, zu vase'a dananoga ago gararo'i!" reiro.

²⁴ Mada nu ġarugano, Feliki ani inugeita onairo. Inuga niġa Dunisila. Ani'e Iuda roġaeġa. Ze uti azaġa zeadu, Paulo zamahu onairo. Ebu Keriso Iesu mazao fie'ete'e hariġa Paulo mazono'o igiro. ²⁵ Paulo'a haġai duduġa, zu zama rinede'ete'e, zu mada ġonagano Badi'a'a vase kotazi'uma hariġa rae furenirotene, Feliki ani ġiġaronadu niro, raena'a, "'Ai e'e da'o. Onamo'i!

Mada manoga horonine, bare huḡadi'uma." reiro. ²⁶ Feliki'a 'ougirota'a'e, Paulo'a moni nu zuni hanoga rae zamariro. E'ano'o ḡae ḡehaḡa Paulo hune onaadu, ane teite ḡoerido.

²⁷ Muri aheu meirotene, Porokio Festo'a Feliki iḡu'a meiro. Rehano Feliki ani, Iuda azaḡa zama'a manoroga veize Paulo'e ḡu'ano modiro.

25

Paulo'e Roma zuhi'aḡani'a kotanoga reiro

¹ Festo ani, gavana vazeḡa rouga radu Kaisarea neḡano feuradu, mada uḡidu meirotene, Ierusalemā neḡa itiro. ² E'ea dibu'o hau'ete'e boroboro zu Iuda azaḡa ibito zini'ete'e azaḡani'a onaadu, ani mazao Paulo 'ute'ete'e ḡoe'a rae fureniro. Ebu uminiro, raena'a, ³ "Eme ura haḡaofine idaḡa hehe, Paulo Ierusalemā neḡa bare tutune eroga veize?" Ze ura ibio ganatadu, Paulo matihi rae neneḡaniro. ⁴ Rehano Festo'a naenaezina'a, "Paulo ani Kaisarea neḡano obone ti radiu'ohe, ebu eḡe zuni nariga e'e bare ovoe'ohe. ⁵ Zae vaze boroboro nu zuni eḡe teite ovao'i! Ebu Paulo'a haḡai sau'a haḡairo ro'idene, e'ea e'e hariḡa rae furenō'i!"

⁶ Festo ani, Ierusalemā neḡano mada fu'o zu uḡidu fare (8) ga gaubanana (10) bare radiunutene, Kaisarea neḡa ovoiro. Irarirotene, Festo'e kota haba'ano ehoriro. Ebu Uti azaḡa zeadu, Paulo zamahu zouniro. ⁷ Paulo'a diuḡirotene, Ierusalemā neḡanono'o ovairote'e azaḡani'a ḡeḡemaḡe edanadu, Paulo 'ute'ete'e ḡoe'a aduga ḡehaḡa ri'iniro. Rehano Paulo'a

'ouge haḡaoga horonirote'e vazegā o'o'a. E'ano'o e'e hariḡani'e huga rae rougani'e mene idararo.

⁸ Ebu Paulo'a ane mone ḡoe'a rae fureniro, raena'a, "E'e Iuda azaḡa goro ḡoe'a mene vari'iro, zu dibu'o neḡa sausaune'ete'e haḡaiḡa mene haḡairo, zu Roma goro ḡoe'a mene vari'iro." ⁹ Ebu Festo'e, Iuda azaḡa zama'a manoroga veize, Paulo ḡadiniro, raena'a, "Ḡa'e Ierusalemā neḡa itadu, kota 'adi'e eḡe'a e'ea kota'oga urate'e hehe?"

¹⁰ Paulo'a naenaenina'a, "E'e Roma azaḡa kotao edau'ohe. E'ano'o Roma azaḡa kotao kotahine manōḡa. Ḡa'e hubehune edegā, e'a Iuda azaḡa mazao haḡai sau'a mene haḡaidota'a'e. ¹¹ Eḡe haḡai sau'a u'ano uḡuhi'uma ro'idene, e'e rudanoga idaḡa. Rehano Iuda azaḡa 'ada'a rae furene'ete'e ḡoe'a'e mene huga ro'idene, vase 'ahogani'a uḡuhoga veize zeḡe 'evorao ri'ihoga'e mene idaḡa. E'e Roma zuhi'aḡani'a kotahoga urate'ohe." ¹² Festo ani, ane'a danane'ete'e azaḡa ḡadizirote'e enogano, Paulo 'ahige niro. "Ḡa'e Roma zuhi'aḡani'a kota'oga urateha. E'ano'o ḡa'e Roma zuhi'aḡa vaḡe onami'uma."

Festo'a kini Agripa teite ḡo'aniro

¹³ Mada nu enogano, Kini Agripa zu ezeḡa, niḡa Berenike'a Kaisarea neḡa onairo, matu'u ḡoe'a Festo hanoga veize. ¹⁴ Ze Festo teite mada ḡehaḡa radiunu 'ahine, Festo'a Paulo hariḡa Agripa me'odo haro, raena'a, "Feliki'a 'adama vase 'ahoga ḡu'ano ohone modiro."

reiro. ¹⁵ “Eġe'a Ierusalemā neġa itirotene, dibu'o hau'ete'e boroboro zu Iuda azaġa boroboro'a onaadu Paulo 'utiro, ebu eġe'a kota ġonaga ġoe'a ro'i rae umidiro, runeo tuġunoga veize.

¹⁶ E'ano'o e 'ahige rae ziro. 'Roma goroġa'e 'ahiguġa. Kota zamaġano'e vase 'ahoga 'utine, vase a'a'e ge 'ute'ete'e azaġa zamao edanadu ane mone ġoe'a rae fureni'uma. E'e ġaruganobu'u ġonaga ġoe'a rae furenadu, zeġe 'evorao ri'ini'uma.' ¹⁷ E'ano'o zeġe'a eġe teite Kaisarea neġa ovairotene, madaġa mene fanediro. Rehano irarirotene, e kota haba'ano ehoriro. Ebu uti azaġa zeadu e'e vazeġa zamahu zouniro. ¹⁸ Ane 'utirote'e azaġani'a ġoe'a rae furenirotene, eġe'a zamarirote'e haġaiġa sau'a nu'e mene rae fureniro. ¹⁹ Rehano ze'e, zeġe Badi'a mazao fie'ete'e haġaiġa moneo, zu vase 'ahoga, niġa Iesu, ani rudaro rehano 'ize ġaboga rae, Paulo'a ra'ete'e hariġa rae fureniro. ²⁰ E'e aġu'a e nouge nouge ġoeri'uma'e. E'ano'o Paulo ġadiniro, ani urate'e ga, Ierusalemā neġa itadu e'ea kotanoga. ²¹ Rehano Paulo ura'e Kaisarea neġano radadu Roma zuhi'aġani'a kotanoga uratiro. E'ano'o uti azaġa zina'a, 'Paulo'e ġu'ano ohone rado'i! Onamoo madaġa meine, Roma zuhi'aġa mazao tuġuni'uma' reiro.”

²² Ebu Agripa'a Festo nina'a, “Eġe ġatana zuni ane ġoere igihi.” reirotene, Festo'a nina'a, “Ġa ohogoru'u igi'uma.” reiro.

Paulo'a Kini Agripa zamao ane mone ġoe'a rae fureniro

²³ Irarirotene, Agripa ani Berenike-ne, dabua manoḡa rohorohogeita haḡaadu, nu'onu'o neḡa diuḡiro. Ebu uti azaḡa boroboro zu Kaisarea neḡa azaḡa boroboro zuni diuḡiro. Ebu Festo'a uti azaḡa zeadu Paulo zamahu zouniro. ²⁴ Ebu Festo'a raena'a, "Kini Agripa zu 'ahi onaate'e azaḡa nidu'a, vazega 'adi'e'e. Ierusalem neḡano zu Kaisarea neḡano Iuda azaḡani'a raena'a, 'Ġabode radoga mene idaḡa.' rae tatate'ete'e vazega. ²⁵ E'a ani ḡoere abitirotene, runeo tuḡuni'uma haḡaiḡa mene horoniro. Rehano ani ura'e, Roma zuhi'aḡani'a kotanoga uratiro 'ahine, Roma zuhi'aḡa mazao tuḡuni'uma ra'ohe. ²⁶ Rehano e'e Roma zuhi'aḡa veize nouge rae mirihi'uma? Mazaḡa ani, haḡai sau'a 'ahoga mene haḡairo. E'ano'o Kini Agripa ḡae hune zamao zuni zae nidu'a zamao tutune onaeha, zae'a Paulo ḡadinadu eḡe'a mirihite'e ḡoe'a ederoga veize. ²⁷ Mazaḡa eḡe'a zamare'etene, ḡu'a vazega Roma zuhi'aḡa mazao tuḡune'ete'e zamaḡano, 'ute'ete'e ḡoe'a mene mirihoga'e mene idaḡa."

26

¹ Ebu Agripa'a Paulo niro, raena'a, "Ġae mo-neo ḡoero'!"

E'ano'o Paulo ani 'evo'a mae ḡihinadu, ḡoere iḡuniro. ² "Kini Agripa, e'e izidi matu'e'ohe, mazaḡa e Iuda azaḡani'a ḡoere aduga nidu'a eḡe rana ri'ine'ete'e u'ano, eḡe noneo ḡoere'e 'ahine. ³ Ġae edeḡa, Iuda azaḡa haḡai zuni zeḡe'a ta'iroтите'ete'e ḡoe'a. E'ano'o e umi'e'ohe. Eḡe ḡoere 'adi fairu iḡi onamo'i ḡonaga!"

4 Iuda azaḡa zeḡe nidu'a edeḡa, eḡe'a kobe'anono'o nouge radiunuta'a'e, Iuda azaḡa bo'aḡano ebu Ierusalemā neḡano. 5 Ze, ḡabonehe ḡadaheḡanono'o edeḡa 'ahine, ze'a uratine e'e Farisea vazeḡa rae re'uma zu idaḡa. Farisea azaḡa'e Iuda azaḡa goro ḡoe'a faifaine haḡae'ete'e azaḡa. 6 Ebu izidi e'e, Badi'a'a emeḡe vouḡa mazao rae tirote'e ḡoe'ani'a hudanoga guhine'ete'e u'ano kotahe'ohe. 7 Emeḡe iduhu gaubanana zu aheu fare'e (12), e'e ḡoe'ani'a hudanoga radu guhine'ohe. Ze ohere zu madai Badi'a tuḡure inare haḡae'ohe. Kini vazeḡa! E'e, e'e ḡoe'a guhine'ete'e u'ano, Iuda azaḡani'a eḡe rana ḡoere aduga ri'ine'ohe. 8 Za nu'e nouga'ahi Badi'a'a rune azaḡa bare ḡabozi'uma ra'ete'e ḡoe'a mene mae ḡihine'ohe?

9 Eḡe zuni ibite 'ahige zamariro. Nazareta neḡa vazeḡa, Iesu niḡa 'u'uoga veize inare gauine manoḡa rae zamariro. 10 E 'uguḡa haḡaiḡa Ierusalemā neḡano haḡairo. Ebu Dibu'o hau'ete'e boroboro niḡano, Zuhi'a Boro mone azaḡa ḡehaḡa ḡu'ano ohoziro, zu zimi ruzihi reirotene, e'e ḡoe'a mae ḡihiniro. 11 Ebu Iuda azaḡa kuru neḡa nidu'a diuḡadu, 'Bouzo'i!' reiro. Ebu bouze'ena'a, 'Iesu niḡa sausaune ḡoero'i!' rae tatariro. Zuni e maḡune rudaro 'ahine, haba faḡano neḡa 'ahoga 'ahoga onamadu, Zuhi'a Boro mone azaḡa vaḡadu sausauro.

12 Mada 'ahogano e'e 'ougihi radu, dibu'o hau'ete'e boroboro niḡano zu ḡoereze odohadu, Damaseko neḡa onamiro. 13 Kini vazeḡa! Madai nemaḡano e'e ibiḡano onamirote'ea, e adure-

ono'o agaḡa boro'a agaranoga horoniro. E'e agaḡa'e mada agaḡa vitinoga. Eḡe zu eḡe teite onamirote'e azaḡa agafi' ovairo. ¹⁴ Ebu emeḡe nidu'a rahao higau bauriro, ebu Iuda ḡoe'ano ihi'ete'e agoḡa 'ahoga igiro, raena'a, 'Saulo! Saulo! Ġa nougadu eḡe sausauhe'ohe? Ġa ire meiga meiga futune'ohe. A'e ḡae'a ḡae bare sausau'e'ohe.'

¹⁵ Ebu eḡe'a ḡadinena'a, 'Zuhi'a Boro, ḡa iniu?' reiro. Zuhi'a Boro'a naenaehina'a, 'E'e Iesu, ḡae'a sausauhe'ete'e vazega. ¹⁶ Iḡunadu edano'i! Eḡe'a ḡae mazao fureranata'a'e, eḡe tuḡure vazega'ano oho'ifine, zu horohate'e hariḡa vase mazao me'odo zinifine, zu eḡe'a iho'ite'e ḡoe'a rae furenoga veize. ¹⁷ E'e Iuda azaḡa zu Iuda mene azaḡani'a sausau'ihhi reite'e zamaḡanono'o mae vaḡi'i'uma. Ebu zeḡe mazao bare tuḡu'i'uma, ¹⁸ ubumaze ra'anadu uza-boono'o agaḡa moneo mae ḡihuzoga veize, zu Satani 'u'uḡanono'o mae vaḡizadu Badi'a mone rouga veize. 'Ougine, sau'aze eḡe'a rae modi'uma, zu ze'e eḡe mazao fiadu, Zuhi'a Boro veize avo reirote'e azaḡa teite 'auḡi'uma.

¹⁹ E'ano'o kini Agripa, e'e adureono'o fureranadu ihohirote'e ibiḡano da'o dure'ohe. ²⁰ E ibite Damaseko neḡa azaḡa mazao, ebu Ierusalemā neḡa zu Iudea haba'a nidu'a zamaḡano radiu'ete'e azaḡa mazao, ebu Iuda mene azaḡa mazao zuni haramiro, raena'a, 'Zamaze ḡihunadu, Badi'a vaḡe aro'i! Ebu haḡai manoga haḡaena'a, zamaze ḡihunate'e furenō'i! ²¹ Eḡe'a 'ougirote'e u'ano, Iuda azaḡani'a dibu'o neḡano obohe tiro, ebu uḡuhe ruhihi reiro. ²² Rehano

Badi'a'a danahe onaoo izidi, e 'ada edau'ohe, ebu vase zuhu'anono'o boro ḡonaga zeḡe nidu'a mazao hari tiba hina rae furene'ohe. E'e ḡoe'a'e peroveta azaḡa zu Mose'a vesu'u nagini'a furer'a'uma reirote'e ḡoe'a da'o. ²³ E'e ḡoe'a'e, Keriso ani zaharani'uma, ebu ibite runeono'o bare ḡabodi'uma, ebu ane'a Iuda azaḡa zu Iuda mene azaḡa mazao ḡabone hidi'uma agaḡa haramoḡa harami'uma."

²⁴ Paulo'e 'ouge rae'enogano, Festo'a ḡoere ḡihau'ena'a, "Paulo! Ḡa baboraneha. Ḡa ufeta mirihirote'e'a mae babo'eha." rae reiro.

²⁵ Rehano Paulo'a naenaenina'a, "Ḡihi'a vazeḡa Festo, e'e mene baboraneha. Eḡe'a ra'ete'e ḡoe'a'e ḡoere huga zu eda'eḡa. ²⁶ Kini Agripa ani, 'adi haḡaiḡa nidu'a edeḡa 'ahine, e'e mene rihau'ena'a huga ni'ohe. Mazaḡa e edeḡa kini Agripa'e haḡai 'adi nidu'a igi hauḡiro, mazaḡa e'e haḡaiḡa'e guni'ano mene fureraro. ²⁷ Kini Agripa, ḡa peroveta azaḡa ḡoere mae ḡihine'e hehe? E edeḡa, ḡa mae ḡihine'ohe."

²⁸ Ebu Agripa'a Paulo nina'a, "Ḡa mada futu'ano ḡoere tahiḡa rae furenadu, eḡe'a Kristenio tiro'i ra'e rehano, a'e mene idaḡa."

²⁹ Paulo'a naenaenina'a, "Mada futu'a ga faḡa'e ago zamaro'i! Mazaḡa e Badi'a mazao 'ahige kurau'ohe, ḡae zu 'ada igi'ete'e azaḡa nidu'a eḡe teigoga, rehano ḡu'ano ohohe'eta'a'e ahiḡa."

³⁰ Ebu kini Agripa, gavana vazeḡa Festo, zu Berenike ebu e'ea ehorinute'e azaḡa nidu'a iḡune edaro. ³¹ Ze nu'onu'o neḡanono'o

buau'ena'a ḡoretitiro, raena'a, "Vaze 'adi'e ru-neo tuḡuni'uma ga ḡu'ano ohoni'uma haḡaiḡa sau'a mene haḡairo."

³² Ebu Agripa'a Festo niro, raena'a, "Roma zuhi'aḡani'a kotanoga mene uratifone, vaze 'adi'e ḡu'anono'o mae bunifo."

27

Paulo Roma neḡa ḡasi hina tutune onamiro

¹ Eme Itali haba'a ona'uma madaḡa meirotene, Paulo zu ḡu'a azaḡa nu'e uti vazeḡa 'ahoga, niḡa Iulio 'evorao ri'iziro. Ani'e Roma zuhi'aḡa uti azaḡa ibito zini'ete'e vazeḡa 'ahoga. ² Ebu eme'e Adaramateno ne ḡasiḡano tiriro. Ḡasi a'a'e Asia haba'a toḡatoḡaḡano tue tue ona'uma ḡasiḡa. Eme e'e hina ruhau onamiro. Ebu Makedonia haba'ano Tesalonika neḡa vazeḡa 'ahoga, niḡa Aristako zuni emeḡe teite onamiro.

³ Irarirotene, Sidono neḡano feuriro. Iulio ani Paulo faifaine'ena'a, tuḡuniro, Paulo ane edeḡa azaḡa vaḡadu, nagini'a ferene'ete'e hanoga veize. ⁴ Ebu e'eano'o hena bare ruhanadu, Kupro 'umuḡa genaḡano 'afe ruhau onamiro, mazaḡa zavara'e emeḡe haohaofe onainu. ⁵ Ebu Kilikia zu Pamufulia haba'a davaraḡa boha'ano ruhau onamo, Lukia haba'ano Mura neḡano hebetiro. ⁶ Ebu e'e haba'ano uti azaḡa ibito zini'ete'e vazeḡani'a Itali onamihi ra'ete'e ḡasiḡa horoniro. A'e Alesandria neḡa ḡasiḡa. Eme e'e ḡasiḡano tutufe tiriro. ⁷ Ebu mada ḡehaḡa te'ote'au'ena'a negane ruhau onamo, Kenido

davaraĝa boha'ano feuriro. Zavara'e 'ize hao-haofe onainu 'ahine, e'e moneo ruhau onamoga mene idararo. E'ano'o eme Salomone musuga naenaĝa onamadu, Kerete 'umuĝano 'afe ruhau onamiro. ⁸ Ebu te'ote'au'ena'a zavara haone, e'e 'umuĝa genaĝa uni ruhau onamo, “Toĝatoĝa Manoĝa” rae hune'ete'e toĝatoĝaĝano hebetiro. A'e Lasea neĝa uhiĝano.

⁹ 'Ouge'ena'a, mada ĝehaĝa foure hauĝiro 'ahine, ĝasio ruhau onamoga'e riĝa zu ĝiĝaroĝa. Mazaĝa Iuda azaĝani'a iĝaiĝa ogomu moneo zaĝozaĝi'uma madaĝa vitaro. E'e huga'e zavara madaĝani'a feuriro, ebu ruha'uma ba-toĝa 'ai hauĝiro. E'ano'o Paulo'a iraduguziro, ¹⁰ raena'a, “Zae nidu'a! Eĝe'a ĝiane'etene, eme ruhau onamine sau'a hidi'uma, ĝasi zu tohefe nidu'a'e davarao hunuhuni'uma, ebu ĝabonefe zuni sauta'uma.” ¹¹ Rehanu uti azaĝa ibito zini'ete'e vazega'e Paulo ĝoere mene mae ĝihinadu, ĝasi mirune'ete'e vazega zu ĝasi vazega ĝoere da'o mae ĝihiniro. ¹² Zeĝe'a ra'eta'a'e, hebetate'e haba'a'e zavara zu nahune madaĝano'e mene manoĝa. E'ano'o vase nidu'a'e e'e haba'anono'o ruhau buanadu Foinike toĝatoĝaĝa onamihi reiro. Ebu e'e toĝatoĝaĝanobu'u zavara zu nahune madaĝa me'uma reiro. Foinike toĝatoĝaĝa'e Kerete 'umuĝano ĝasi'a hebetete'e toĝatoĝaĝa 'ahoga, mada'a zubure'ete'e mone zamaini'ohe.

Zavara boro'a davarao feuriro

¹³ Ebu zavara 'ai kauri moneono'o tahitahe onainute'ea, ze 'ane mada manoĝani'a onaeha reiro. E'ano'o ĝasi hanigaĝa hutube zounadu,

Kerete 'umuḡa genaḡa da'o uni ruhau on-amiro. ¹⁴ Mene faḡa onamirote'ea, zavara boro bagaḡa 'ai 'umu raganono'o gudau ovairo. A'e niḡa "Iurakulon*" rae hune'ete'e zavaraga boro. ¹⁵ Ebu ḡasio ragati' aradu, zavara roḡoroḡe onamoga mene idaḡa 'ahine, zavara da'o mag-ananiro. ¹⁶ Ebu Kauda 'umuḡa kome'a genaḡa 'afe diuḡirotu'u, ḡasi kome'a ḡaruna ahasinute'e riḡa hutube zouniro. ¹⁷ Ebu ohoze ohoze'a ḡasi ahase zounirotene, mini hina ḡasi boroo tatuhe ogoru tiro. Ebu hena nougine gasi'a ruhau onamadu, Afrika haba'a heta'aḡano, niḡa'e Surutiso rameru'uti'uma rae riharo. E'ano'o ḡasi faraḡa zuni hutube bunadu zavara maganani ruhau oname tauḡiro. ¹⁸ Rehano zavara'e 'ize ufeta boro. E'ano'o irarirotene, ḡasio gaue'ete'e azaḡani'a ḡasi ufinoga rae, odohe'ete'e toheḡa davarao mae mae modiro. ¹⁹ Ebu bare iraradu, mada uḡiduḡa meirotene, ḡasio odohe gaue'ete'e toheḡa zuni mae mae modiro. ²⁰ Eme mada ḡehaḡa mada zu buzuva mene horoniro, zu zavara'e ufeta hune sautu radiunu. E'ano'o emeḡe nidu'a mene ḡabodi'uma rae zamariro.

²¹ Ze mada ḡehaḡa oganoga mene idararotene, Paulo'a zamazeo iḡune edanadu ziro, raena'a, "Zae nidu'a! Eḡe ḡoere mae ḡihinadu, Kerete 'umuḡanono'o mene ruhau buafone, 'ahige aduga mene hidifo, zu toheze mene mae mae modifo. ²² Rehano e izidi 'ada zi'ete'e. Inaro'i! Mazaga vazeni 'ahoga mene daugi'uma, u hube ḡasi'a da'o sauta'uma. ²³ Zuhi'a Boro,

* **27:14** E'e ḡoe'a huga'e northeast moneono'o onae'ete'e zavaraga boro.

eġe'a kurano hau'ete'e zu tuġureġa haġae'ete'e Badi'aġa, ani tuġure viga'a ohoġore ohere eġe uhiġano edanadu ²⁴ ġoreheha, raena'a, 'Paulo! Ago rihano'i! Ġa'e Roma zuhi'aġa zamao 'ize eda'uma. Zu Badi'a manoġa'e ġae teite u'ano, ġae teite idaġa ruhau'ete'e azaġa nidu'a'e Badi'a'a ġabozi'uma.' ²⁵ E'ano'o zae nidu'a, inaro'i! E, Badi'a tuġure viga'a ehate'e ġoe'a nidu'a huda'uma rae, ani mazao fie'ohe. ²⁶ Rehano eme'e zavara'a hudi onamadu 'umu 'ahoga heta'aġano ġasi'a ehoru'uma."

Ġasi'a fahau ġuzuhiro

²⁷ Ohere gaubanana zu ġazaġa fare (14) meirote'ea zuni, Adaria Davaraġano zavara'a 'ize hudi vaevae'finu. Ebu e'e ohe'a nemane-maġano ġasio gaue'ete'e azaġani'e gaba ruhau hanite'ete'e ederiro. ²⁸ E'ano'o ze davara hoe'a idanirotene, mita ġae ġazaġa gaubanana (40) heuġa. Ebu tahiġa guhianadu bare idanirotene, mita ġae uġidu gaubanana (30) da'o. ²⁹ 'Ougadu ze ġiġaroze ruziro, mazaġa hena ġasi'a vatava rana rameru'uti'uma reiro. E'ano'o ze ġasi hanigaġa ġazaġa (4) ġasi ariġa ġuzuono'o mae davarao feuniro, ebu ġaiġai iraroga veize guhiu radiro. ³⁰ E'e zamaġano ġasio gaue'ete'e azaġa'e feranoga radu, so'e ġasi hanigaġa ovoe bune'ohe rae, ġasi kobe'a fui'adu zazo'ano'o ovoe buniro. ³¹ Rehano Paulo'a uti azaġa ibito zini'ete'e vazēġa tahi'aġeta ziro, raena'a, "Ġasio gaue'ete'e azaġani'a ġasi 'adaono'o vaġinine, za'e mene ġabodi'uma." ³² E'ano'o uti azaġani'a

ġasi kobe'a ovoe dabanate'e miniġa 'ai tene re'adu, ruhune modiro.

³³ Ebu irara 'ai hanitrotene, Paulo'a zeġe nidu'a ogomu anoga rae umiziro, raena'a, "Za mada gaubanana zu ġazaġa fare (14), zamaze adudu'ena'a guhiu onaeha. Ebu ogomuni 'ahoga zu mene aneha. ³⁴ E'ano'o e umize'ohe. Izidi za ogomu nu ano'i! A'e ahirize'a inaradu ġabone hidoga veize. Eġe'a zi'ohe. Zae vadiniono'o igu tibani zuni mene dauġi'uma." ³⁵ Paulo ani 'ouge rae zirotene, 'uvahu madu vaze nidu'a ubumao Badi'a mazao ite matu'o haro. Ebu vahegadu aro. ³⁶ 'Ougadu zeġe nidu'a inaradu, ogomu mae aro. ³⁷ Ġasi e'e zamaġano bone emeġe nidu'a 276-'a radiro. ³⁸ Zeġe nidu'a ogomu au idararotene, ġasi'a ufranoga veize ogomu nidu'a davarao mae mae modiro.

Ġasi'a Melita 'umuġano fahau ġuzuhiro

³⁹ Ohereda'o mada'a agaru feurirotene, ze no'e haba'ano ruhaunuta'a'e aġu'a. Rehano ze'e haba ġuniġa hesaġeta moneni horoniro. E'ano'o ze idaraune, e'e hesaġa ranao ġasi odohe tiri'uma reiro. ⁴⁰ Ebu ze ġasi hanigaġa davara zamaġano tene ri'i modiro, ebu tari ororu trote'e miniġa fui'iro. Ebu zavara veize farai hutube ġihinadu, hesa mone tarine onamiro. ⁴¹ Rehano ġasi'e heta'ano tutuhanadu, zazo'a ġoha'e e'ea teadu mene hune zu hagariro. Ebu avaġa ġuzu'e sa'u boroboro'a kafene vahegadu faharo.

⁴² Ebu uti azaġani'a ġutarote'e azaġa'e zimi hauġi'uma rae togaziro, mazaġa hena ze'a ġemabe onamadu ferau ġouri'uma. ⁴³ Rehano

uti azaḡa ibito zini'ete'e vazegā'e Paulo ḡabonihi reiro 'ahine, uti azaḡa garariro. Ebu tuḡuzena'a, "Ḡema edegā azaḡa'e ibite rafatadu ḡemabe onamo'i, ebu gabao tiro'i!" reiro. ⁴⁴ "U ḡema aḡu'a azaḡa'e, ḡasi ireḡa rugaruga hina kame ḡemabe onamo'i!" reiro. 'Ouge haḡae'ena'a zeḡe nidu'a gabao ḡemabe tiradu ḡabode ḡouriro.

28

Paulo'e Melita 'umuḡano

¹ Emeḡe nidu'a ḡaboga gabao tirirotene, eme ederiro, a'e Melita 'umuḡa. ² 'Umu e'e neḡa azaḡa'e emeḡe faifaife rufiro. Iругu'e ru'aunu zu nahune'e biaudo 'ahine, ze mae ḡihife'ena'a, ire rabibofiro. ³ U Paulo ani ire sinuḡa ḡura'e madu ire roga rana mae ti'enogano, zarama ire gigi'ani'a madu ire sinuḡanonono'o veore buaro, ebu Paulo 'ai 'evo'ano vihone giganiro. ⁴ Ebu 'umu e'e azaḡani'a mohe e'e Paulo 'evoreo ḡiruḡiranoga horonirotene, ze raorao'uhina'a, "Vaze 'adi'e hezo'e gorugoru vazegā gaogi." rae reiro. "Ani davarao mene hunuhuna rehano, e'e naeḡa hau'ete'e badi'aḡa'e ane'a ḡabode radoga mene urateha." ⁵ Rehano Paulo'e mohe ire roga rana itine modiro, ebu sau'ani 'ahoga ane mazao mene fureraro. ⁶ Vaze ze 'ane, Paulo'e ahi'ani'a mini'uma ga zogone higau bauradu ruda'uma rae ḡiane radiro. Ze faḡa hune 'ouge ḡiane radiunu rehano, ḡauni 'ahoga ani mazao mene furerarotene, ze hena nufe zamarena'a, "Ani'e badi'a 'ahoga gaogi." reiro.

⁷ U 'umu e'e zuhi'aḡa, niḡa Pobelio, ani haba'e hani'ano. Ani eme mae ḡihife'ena'a, neḡano tutufe zoufadu mada uḡidu faifaifinu. ⁸ U Pobelio moga'e ugiḡa, evaneo baze radiunu. Ani ahiri'e gigi'a bagaḡa zu ru sororido. E'ano'o Paulo'a diuḡe ḡianadu rana kuraro, ebu 'evo'a rana tirotene, 'ai manoriro. ⁹ 'Uguḡani'a furerarotene, ugi azaḡa 'umu be'a radiunute'e azaḡa nidu'a, Paulo vaḡe onaadu ane'a faizido. ¹⁰ Ebu vase nidu'a'a, nigufe'ena'a faifaife rufido. Ebu e'e 'umuḡanono'o ruhau vaḡinihi reirotene, ze fer-efe'ete'e toheḡa ḡehaḡa rifiro.

Paulo'a Roma neḡano feuriro

¹¹ Eme bato uḡidu e'e 'umuḡano radirote'e enogano, ḡasi 'ahogano tiradu e'e haba'a mode iḡuniro. E'e ḡasiḡa'e nahune madaḡani'a hauḡoga veize, Melita 'umuḡano guhiu radiro. A'e Alesandria ne ḡasiḡa, niḡa "Tahi'a Ato'a". Izipi haba'anono'o onairo. ¹² Eme ruhau on-amoo, Surakusa neḡano hebetadu, mada uḡidu e'ea radiro. ¹³ E'eano'o hena onamo Regio neḡano hebetiro. Ebu mada tiba radirotene, ḡasi ḡaruga moneono'o zavara'a onairo 'ahine, eme ruhau onamadu, mada aheuḡano Puteoli toḡatogaḡano feuriro. A'e emeḡe ruhu ḡonaga. ¹⁴ Ebu e'ea Zuhi'a Boro mone azaḡa nu hidirotene, ze umifena'a, "Emeḡe teite fura tiba rado'i!" reiro. E'ano'o e'ea fura tiba radiro. Ebu e'e ḡaruganobu'u eme'e, zavara boro u'ano sasiro rehano, ragavofe'e ḡonabadu, Roma haba'ano feuriro. ¹⁵ Roma neḡano Zuhi'a Boro mone azaḡa'e emeḡe'a hanite'ete'e hariḡa

igiro 'ahine, haofe onaadu, vase nu'e Apia-foru maketiġano, nu'e Taveni Uġidu rae hune'ete'e i'udi neġano hido titiro. Paulo ani, horozitotene, Badi'a matu'o haro, ebu zamaġani'a inariro.

Paulo'a Roma neġano haramiro

¹⁶ Eme Roma neġano feurirotene, Paulo'e tuġunadu ane da'o ne 'ahogano radiro. Ebu uti vazega tibani'a da'o taufinu. ¹⁷ Ebu mada uġidu meirotene, Paulo'a Iuda azaġa ibito zini'ete'e azaġa boroboro ane neo huze nu'oziro. Ebu zeġe'a nu'ora' onairotene, Paulo'a ziro, raena'a, "Nego nabudi, e emeġe nabudi mene sausauziro, zu vouġafe haġai mene he'ehe'eniho. Rehano Iuda azaġani'a Ierusalemene neġano obohe teadu, Roma azaġa 'evorao ri'ihaha. ¹⁸ Roma azaġani'a ġadihirotene, ze ura tuġuhe buhihi reiro, mazaġa runeo tuġuhi'uma haġaiġa sau'a mene horoniro. ¹⁹ Rehano Iuda azaġani'a mene uratirotene, e'e ibi 'ahoga o'o'a radu, Roma zuhi'aġani'a kotahoga veize umidiro. U e'e aduga 'ahoga nabudihe rana touga veize mene onaeha. ²⁰ E'ano'o e za ġiazoga zu ġorezoga veize huze onaeha, mazaġa Isaraela azaġani'a guhine onainute'e vazega u'ano, e'e ġu'a neġano 'ada radiu'ete'e."

²¹ Ebu ze naenaenina'a, "Iudea haġa'anono'o ġa moneo so'ani 'ahoga mene noneni tuġuriro. Zu vazeni 'ahoga Iudea haġa'anono'o feuri'arirotene, ġa moneo sau'ani 'ahoga mene rae fureniro. ²² Rehano eme ġa'a nouge reihi ra'ete'e igihi ra'ohe. Mazaġa eme edeġa, haġa nidu'a

zamaḡano vase nidu'a ḡae mone ra'ete'e azaḡa he'ehe'eze'ohe."

²³ Ebu ze Paulo teite bare nu'oranoga rae mada 'ahoga rae tiro. E'e madaḡa meirotene, Iuda azaḡa'e ḡehaḡa bagaḡani'a onaadu, bare ane radone haba'ano nu'oraro. Paulo'e oherebauono'o onamo ḡorava Badi'a'a zuhi'afi'uma ḡoe'a rae fureno ziniro. Ebu zeḡe'a Iesu mae ḡihinoga rae, Mose goro ḡoe'a zu Peroveta azaḡa buka zamaḡanono'o Iesu hariḡa haramiro.

²⁴ Vaze nu'e Paulo ḡoere mae ḡihiniro, u nu'e mene. ²⁵ Ebu ze zeḡe bo'aḡano zamaze mene tiba. Ebu Paulo'a 'ahige zirote'e enogano, ze neonono'o buau ḡouriro. Paulo'e zeḡe'a 'izema buanogano 'ahige ziro, raena'a, "Vine Zaḡoḡani'a peroveta vazega Isaia-ono'o vouḡaze zirota'a'e ḡoere huga, raena'a,

²⁶ 'Onamadu Iuda azaḡa 'ahige zo'i!

Ḡae egoga igi huni'uma,

rehano mene ederi'uma.

Ḡae horonoga horone huni'uma,

rehano mene zamari'uma.

²⁷ Mazaḡa 'adi duḡuru zama'e tuḡa zu teḡaze'e 'uhuḡa,

ebu ubumaze zuni kuruḡa.

A'e ubumaze hina mene horonifine,

zu teḡaze hina mene igifine,

ebu zamaze hina

mene zamare horonifine.

'Ougadu mene ḡihure baradu,

eḡe'a mene faizoga veize.'

²⁸ E'ano'o zae ederoga veize ḡoere 'adi zi'ohe. Badi'a'a ḡabone hidi'uma ḡoe'a tuḡure'eta'a'e,

Iuda mene azaḡa veize tuḡureha, ebu ze mae ḡihini'uma.”

[²⁹ Paulo ani 'ouge rae ḡoreze hauḡirotene, Iuda azaḡa 'ai oname ḡouriro ebu zeḡe'a zeḡe bare riḡa ta'iro titiro.]

³⁰ Muri aheu, ani 'ize ḡu'a zamaḡano rehano, ane'a naeḡa haḡae'ete'e neḡano radiunu, ebu iniu ane vaḡe onaidotene, nidu'a mae ḡihizido. ³¹ Paulo'e mene rihau'ena'a Badi'a'a zuhi'azi'uma ḡoe'a haramo zinido, zu Zuhi'a Boro Iesu Keriso hari ihozido. Ebu vase 'ahogani'a zuni mene gararo haro.

Uare Bible
Portions of the New Testament in the Uare language
of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Uare long Niugini

Copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Uare

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-05-15

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 13 Dec 2023

c398f744-e34b-525a-a9fe-d04e84ab7b13